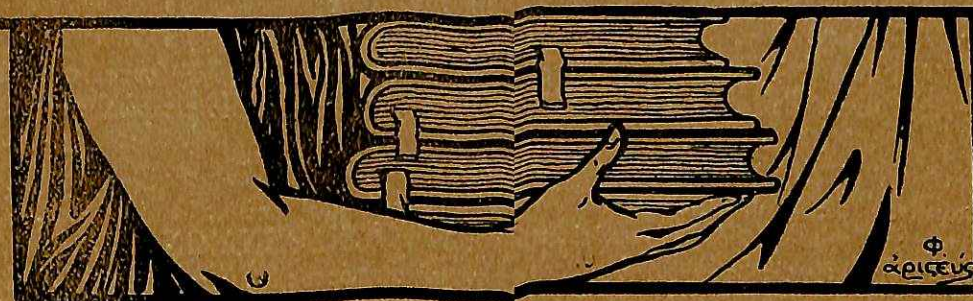

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΧΑΤΖΙΑΔΗ — Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου — Σχολικὰ Συνεργεῖα.
SHELLEY Προμηθεὺς λυόμενος, μετάφρασις Κίμωνος Μρινάρη.
ΔΗΜ. ΒΟΥΤΥΡΑ Ὁ Γέρο-Δουρῆς, διήγημα.
CHARLES DIEHL Ἡ Αὐτοκράτειρα Θεοδώρα.
ΙΟΥΔΙΟΥ ΕΞΣΑΙΝ Γυρισμός.
MARINOU ΣΙΓΟΥΡΟΥ Ὁ Σοφός, ποίημα.
Α. Μ. ΑΝΔΡΕΑΔΗ Ἑρβίος Ἑρβίγγ.
ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ Ὁ πρίγκηψ Σέργιος Τρουμπετσκί.
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΣΤΑΗ Τὸ Β' ἀνὰ τὰς Νήσους καὶ τὴν Μ. Ἀσίαν ταξίδιον τῶν συνόδων.
ΘΕΜΟΥ ΑΝΝΙΝΟΥ Γελοιογραφικὴ Σελίς.

ΤΙΜΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΗΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ δι' εν έτος δρ. 25
" δι' εξ μην. " 13
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ δι' εν έτος φρ. 25
" δι' εξ μην. " 13

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΑΘΗΝΑΙ, 35, ΟΔΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ
ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Αι έγγραφαι λογίζονται ἀρχόμε-
ναι ἀπο 15 Ὀκτωβρίου ἢ 15 Ἀ-
πριλίου.
Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέ-
φονται.
Ἐν τεύχος ἀποστέλλεται δωρεάν
ὡς δείγμα.
Ἀγγέλλεται πᾶν νέον βιβλίον, τοῦ
ὁποίου ἀποστέλλονται εἰς τὸ γρα-
φεῖον δύο ἀντίτυπα.

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΠΛΗΡΟΝΟΝΤΕΣ ΚΑΤΑ ΔΟΣΕΙΣ: Δρ. — Φρ. 5 κατὰ τὴν ἐγγράφην, Δρ. — Φρ. 3
μετὰ 2 μῆνας καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς μέχρις ἀποπληρωμῆς.

— Πᾶσα αἰτησις πρὸς ἐγγράφην συνοδεύεται ἀπαραιτήτως ὑπὸ τοῦ ἀντιτίμου εἰς τραπεζ.

ἢ ταχ. ἐπιταγὴν.
πρὸς τὸν κ.

ΚΙΜΩΝΑ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΝ

Διευθυντὴν τῶν «Παναθηναίων» δὸδς Ἀριστοτέλους 35, Ἀθήνας.

ἢ πρὸς τὴν

ΤΡΑΠΕΖΑΝ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ — ΑΘΗΝΑΣ

Ὅλα τὰ τεύχη τῶν προηγουμένων ἐτῶν πωλοῦνται ὑπερτιμημένα.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ τῶν «Παναθηναίων» εἰς ὅλην τὴν Ρωσσίαν δ κ. Ἀναστάσιος Μάλτος.
Οδησὸς rue Rouschkin № 66.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ εἰς ὅλην τὴν Αἴγυπτον δ κ. Τριαντάφυλλος Τσιτσέλης Βιβλιοπωλεὺς δ «Ἐρ-
μῆς» ἐναντὶ τοῦ Ἀβερωφίου Γυμνασίου.

Δ Ω Ρ Α

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΜΑΣ

Τόμοι τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» κομψότατα χαρτοδεμένοι με χρωματιστὸν ἐξώ-
φυλλον. Ἐκαστος τόμος ἀποτελεῖται ἐκ 400 σελίδων.

Τόμος Α'. (1900) πρὸς Δρ. — Φρ. 6 ἀντὶ 13

Τόμος Β'. — ΣΤ'. (1901 — 3) ἕκαστος τόμος » » » 7 » 13

Τόμος Ζ'. — Η'. (1903 — 4) » » » 9 » 13

Τόμος Θ'. — Ι'. (1904 — 5). Οἱ δύο οὗτοι τόμοι λογίζονται πρὸς Δρ. — Φρ.

9 ἕκαστος, μόνον διὰ τοὺς ἀγοράζοντας ὅλην τὴν σειράν. Ἰδιαιτέρως πωλοῦνται πρὸς
Δρ. — Φρ. 13.

Νικόλαος Γύζης εἰδικὸν τεύχος τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» ἀφιε-
ρωμένον εἰς τὸν Ἑλληνα καλλιτέχνην με 26 εἰκόνας . Δρ. — Φρ. 1 ἀντὶ 2.

Διονύσιος Σολωμὸς τεύχος εἰδικὸν τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ»
ἀφιερωμένον εἰς τὸν ἐθνικὸν ποιητὴν με διαφόρους εἰκόνας . » » 1 » 2.

Τὸ Λεύκωμα τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» » » 1 » 2.

Τὰ ἀνωτέρω ἀποτελοῦν ωραιότατα δῶρα πρὸς οἰκείους καὶ φίλους.

Αἱ ἀνωτέρω τιμαὶ εἶναι ἐλεύθεραι ταχυδρομικῶν τελῶν.

Τὸ τέμμημα τῶν παραγγελλομένων ἀποστέλλεται μαζί με τὴν παραγ-
γελίαν διὰ ταχυδρομικῆς ἢ τραπεζικῆς ἐπιταγῆς.

Η ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Υπομνήσκει τοῖς ἐξ ἀπλῶν καὶ χρεωλυ-
τικῶν δανείων ὀφειλέταις αὐτῆς παρὰ τῷ Κεν-
τρικῷ Καταστήματι καὶ τοῖς Ὑποκαταστήμασιν
αὐτῆς, ὅτι ἡ 1η Ὀκτωβρίου εἶνε ἡ διὰ τῶν
οἰκείων συμβολαίων ὁρισμένη ἡμέρα πρὸς
πληρωμὴν τῶν τόκων καὶ τῶν χρεωλυτικῶν
δόσεων τῶν εἰρημένων δανείων. Ἡ ἐμπρόθε-
σμος πληρωμὴ ἀπαλλάσσει τοὺς ὀφειλέτας τῶν
συνεπειῶν τῆς ὑπερμερίας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Σεπτεμβρίου 1905.

(Ἐκ τοῦ Δικαστικοῦ Τμήματος τῆς Ἐθνικῆς
Τραπεζῆς).

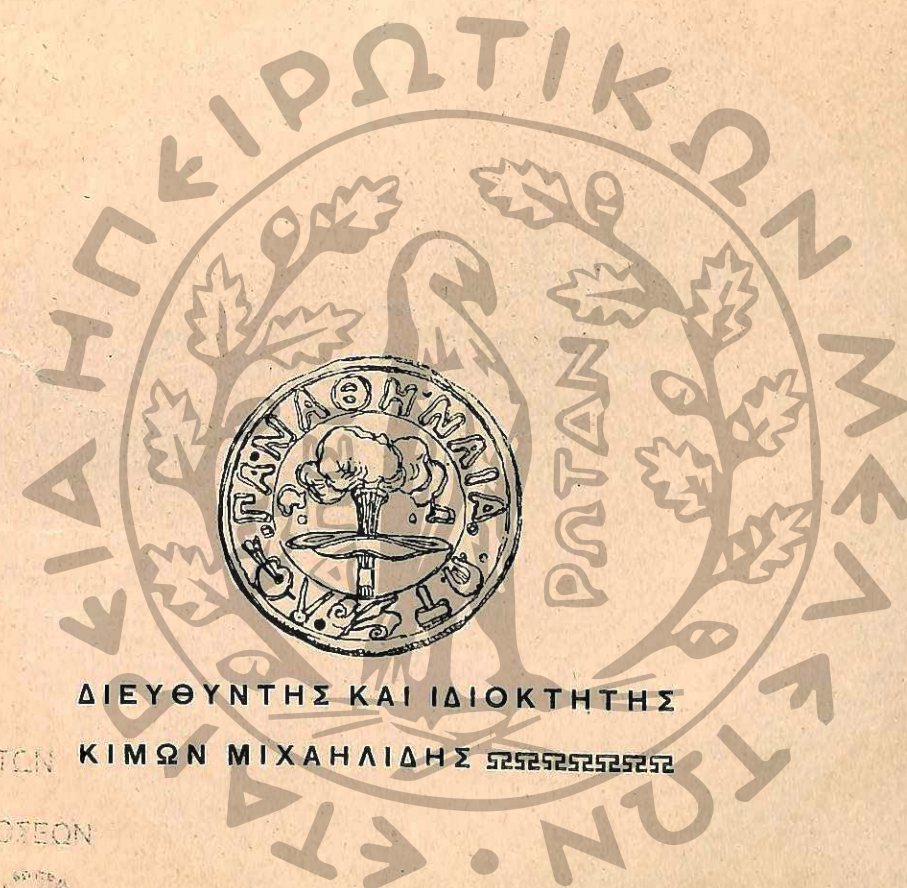

Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΡΑ ΘΕΟΔΩΡΑ — ΥΠΟ ΖΟΥΑΝΝΟ ΜΟΡΑΝΙ

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ * ΑΘΗΝΑΙ * ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1905-
ΜΑΡΤΙΟΣ 1906 * ΤΟΜΟΣ ΙΑ'. ρρρρρρρρρρρρ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ 525252525252

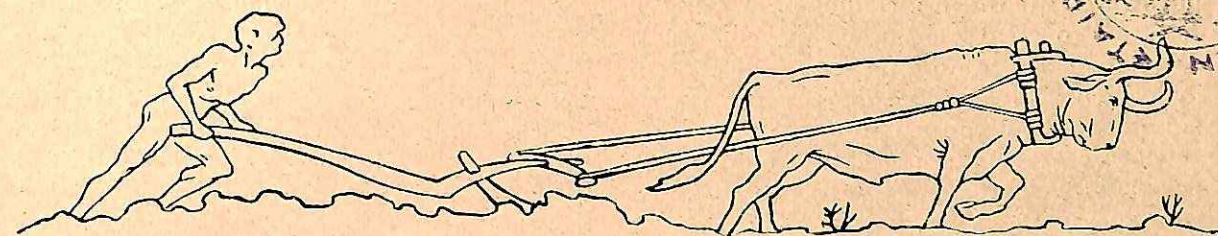
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΛΑΟΥ ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΩΝ

ΔΟΣΤΑ 26-4-85

ΗΜΕΡΟΜ. 26-4-85

ΑΡΙΘ. 35013

ΕΤΟΣ Γ' 15 ΟΚΤΩ-
ΒΡΙΟΥ 1905

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΑ

ΣΧΟΛΙΚΑ ΣΥΝΕΡΓΕΙΑ

Ἀπὸ τὸν κ. Ἀρβανιτόπουλον μοῦ ἐστάλη προ-
χθὲς ὁ κατὰ τὰς ἀπολυτηρίους ἐξετάσεις τοῦ
ἐν Πελοποννήσῳ διδασκαλείου ἐκφωνηθεὶς λό-
γος του. Λόγους ἀπολυτηρίων ἐξετάσεων ἢ ἐναρ-
κτηρίων μαθημάτων συνήθως ἢ δὲν ἀναγινώ-
σκω ἢ πάντως τροχάδην διέρχομαι, διότι ὅσα
περὶ προγόνων μεγάλων, παραινέσεων διὰ πομ-
πωδῶν φράσεων κτλ. περιλαμβάνουν συνήθως,
πολλάκις, πλειστάκις ἔχω ἀναγνώσει. Ἄλλ' ὁ λό-
γος τοῦ κ. Ἀρβανιτοπούλου εἶναι ἐντελὲς διά-
φορος· οὔτε προγόνους ἀναφέρει οὔτε θεωρίας
κτλ. Στρέφεται περὶ ἐν πολὺ «πεζόν» θέμα,
τὴν ἀνάγκην γενικῶς μὲν σχολικῶν συνεργείων
ἐν τοῖς σχολείοις μας τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως,
εἰδικῶς δὲ σχολικοῦ ξυλλουργείου ἐν τῷ διδα-
καλείῳ. Ὁ κ. Ἀρβανιτόπουλος βλέπει τὰ πράγ-
ματα, κατ' ἐμὴν γνώμην, ὀρθότατα· μᾶς λείπει,
ἐντελῶς μᾶς λείπει, βιομηχανία καὶ χειροτεχνία·
ἡ τελευταία, εἰσαγομένη εἰς τὰ σχολεῖα μας, ὅχι
μόνον καὶ ὕλικῶς θὰ προαγάγῃ τὸν τόπον, ἀλλὰ,
τὸ καὶ σπουδαιότερον, θὰ παραγάγῃ ἀνθρώ-
πους μὲ αὐτενέργειαν, μὲ πεποιθήσιν εἰς ἑαυ-
τούς. Ἀνάλογα περίπου ἐδημοσίευσα κ' ἐγὼ τὸν
παρελθόντα χειμῶνα εἰς τὰ «Παναθήναια», προ-
κειμένου περὶ τοῦ κληροδοτήματος τοῦ Δομπόλη.

Τότε προέτεινα τὴν ἵδρυσιν ἐν Ἀθήναις με-
γάλης, ἐθνικῆς βιομηχανικῆς ἢ ἐπαγγελματικῆς
Σχολῆς, μετακαλουμένων ἐξ Εὐρώπης εἰδικῶν
διευθυντῶν καὶ ἐργατῶν ἐν ἀρχῇ¹. Οὕτω μόνον
εἶναι δυνατόν ἢ ἐν σπαργάνοις εἶτι ἐπιπλοποιία,
σιδηρουργία, κομποτεχνουργία κτλ. ν' ἀκμιάσῃ
καὶ νὰ παραχθῇ συγχρόνως καὶ ἐδῶ ἢ ἐννοια

¹ Μὲ χαράν μου εἶδα, ὅτι τὴν πρότασίν μου ἐκείνην
ἐπραγματοποίησεν ἤδη εἰς τὴν Αἴγυπτον ἡ ἰδρυομένη
τώρα Σαλβάγειος ἐπαγγελματικὴ σχολή.

τοῦ ὅνθμοῦ ἐν τοῖς ἐπίπλοις, τοῦ γούστου κτλ.,
τὰ ὁποῖα παντελῶς σχεδὸν μᾶς λείπουν. Συγ-
χρόνως ὕλικῶς θὰ ὠφελεῖτο τὸ ἔθνος τὰ μέγι-
στα, ἀφοῦ τώρα, τὰ πάντα σχεδόν, ἀνευ ὑπερ-
βολῆς, κομίζομεν ἔξωθεν καί, ἐννοεῖται, τ' ἀκρι-
βοπληρώνομεν. Βαθμηδὸν δὲ καὶ κέντρον ἐξ-
αγωγῆς εἰς τὴν Τουρκίαν, Αἴγυπτον κτλ. ἡδύνατο
νὰ σχηματισθῇ ἐδῶ. Πλὴν τῆς σχολῆς ταύτης
ἡδύναντο καὶ ἄλλαι τινὲς νὰ ἰδρυθοῦν εἰς κα-
τάλληλα σημεῖα τῆς Ἑλλάδος, π.χ. εἰς τὴν Δ.
Στερεάν Ἑλλάδα, ὅπου ἀφθινοῦν τὰ δάση, ἡδύ-
νατο ν' ἀκμιάσῃ βαθμηδὸν ἡ ξυλλουργία, ἡ πυ-
ραιοποιεῖα κτλ.

Ἄλλ' ὥς ἐπανέλθωμεν εἰς τὰ σχολικὰ συνερ-
γεῖα. Ταῦτα ἀποτελοῦν τὸν ἕτερον κλάδον τῆς
καθόλου ἐρασιτεχνικῆς βιομηχανίας. Ὁ ἄλλος
εἶναι ἡ κατ' οἶκον χειροτεχνία. Σκοπὸς τῆς τε
ἐν τῷ σχολείῳ καὶ τῷ οἴκῳ βιομηχανίας ταύ-
της δὲν εἶναι τόσον ἡ ὕλικὴ ὠφέλεια (ἂν καὶ
δὲν εἶναι καὶ αὕτη εὐκαταφρόνητος διὰ τὸν πε-
νόμενον μάλιστα λαόν μας), οὔτε τόσον ὁ εὐμα-
ρέστερος βίος (ἂν καὶ αὐτὸς συντελεῖ εἰς τὸν
καθόλου ἀνθρωπισμόν), ὅσον εἶναι ἡ προπα-
ρασκευὴ ἐργατῶν καὶ ἀνθρώπων καθόλου διὰ
τὴν μεγάλην ἐπαγγελματικὴν βιομηχανίαν, καί,
ἀκόμη περισσότερον, ἡ παραγωγή ἀνθρώπων
«self-made», ἐχόντων πεποιθήσιν εἰς ἑαυτούς
καὶ αὐτενέργειαν, καὶ μὴ φυτοζωούντων ἐκ πε-
νιχροῦ μισθορίου ἢ ἄλλως πως.—Ἐπιδοκιμάζω
ἂν ἑτέρου πληρέστερα καὶ τὸ ὅτι ὁ κ. Ἀρβανι-
τόπουλος τονίζει, ὅτι δὲν πρέπει νὰ προβαίνωμεν
εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον, παραμελοῦντες τὸ πνεῦμα
χάριν τῆς ὕλης. Ἀκούονται τὰ τελευταῖα ταῦτα
ἐτη τοσαῦτα παράπονα κατὰ τῶν «θεωρητικῶν
σπουδῶν», ὥς καταστρεφουσὼν τὸ ἔθνος καὶ

μονονουχί ζητείται τὸ κλείσιμον ὄλων τῶν σχολείων καὶ τοῦ Πανεπιστημίου, ἵνα σωθῇ ἡ φυλή. Αὐτὰ εἶναι ἴδια ἐπιπολαίου χαρακτηρὸς καὶ ὄχι ἀνθρώπων ὠρίμως σκεπτομένων. Αἱ θεωρητικαὶ σπουδαὶ οὐδέποτε ἐβλαψαν, αἱ καλῶς ἐννοούμεναι θεωρητικαὶ σπουδαί, τοῦναντίον ὀδηγοῦν καὶ προάγουν τὴν βιομηχανίαν. Μᾶς ἐβλαψαν πρῶτον μὲν ἡ ἡμιμάθεια, δηλ. ἡ μὴ βαθεῖα θεωρητικὴ σπουδὴ, καί, κυριώτερον, ὅπερ ὅμως εἶναι ἐν μέρει συνέπεια τῆς εὐκολίας τῶν ἐξετάσεων καὶ πτυχίων, ἡ ὑπερπαραγωγή «ἐπιστημόνων», δηλ. ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι πασσαλειφθέντες κάπως θεωρητικῶς, ἀξιοῦν νὰ ζήσουν εἰς βάρος τοῦ δημοσίου ταμείου, οὐ μόνον μὴ ἐργαζόμενοι πρακτικῶς, ἀλλὰ καὶ περιορροῦντες τὴν βιομηχανικὴν καὶ ἐμπορικὴν ἐργασίαν. Ὁ ἔχων «δίπλωμα Πανεπιστημίου» ἐν Ἑλλάδι νομίζει πολλάκις, ὅτι ἀνήκει εἰς σφαῖραν ἄλλην ἀνθρώπων ἐκλεκτὴν, εἰς ἄλλον πλανήτην, ἐξ οὗ περιφρονητικῶς βλέπει πρὸς τὰ κάτω τοὺς ἐργοντας βιομηχάνους, ἐμπόρους κτλ. Ἡ περιφρόνησις αὕτη πρὸς τὰ ἐξ ἴσου ἐντιμα βιομηχανικὰ ἐπαγγέλματα εἶναι ἡ κυριώτερά μας νόσος· εἰς ἕκαστον ἔθνος πρέπει, καθὼς εἰς ἕκαστον ὀργανισμόν, νὰ ὑπάρχῃ ἀναλογία μεταξὺ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων. Χρειάζεται κεφαλὴν τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ κοιλίαν καὶ χεῖρας καὶ πόδας καὶ στήθος, καὶ ἂν ἐν ἐξ αὐτῶν ὑπεραυξηθῇ ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἄλλων μελῶν, νοσεῖ ὁ ὀργανισμός. Τοῦτο συμβαίνει παρ' ἡμῶν· χρειαζόμεθα βεβαίως καὶ ἐπιστήμονας καὶ πανεπιστήμιον καὶ γυμνάσια· ἀλλὰ χρειαζόμεθα ἐξ ἴσου καὶ βιομηχανικὰς καὶ τεχνικὰς καὶ ἐμποροναυτικὰς κτλ. σχολὰς· χρειαζόμεθα καὶ ἐπιστήμονας καὶ πτυχιούχους, ἀνθρώπους θεωρητικούς, ἀλλ' ὀλιγωτέρους, τὸ τρίτον ἴσως μόνον τῶν νῦν ὑπαρχόντων, καὶ ἀληθῶς θεωρητικούς ἀνθρώπους, προάγοντας τὰ γράμματα· χρειαζόμεθα λοιπὸν ἐλάττωσιν ποσοῦ καὶ καλυτέρευσιν — ὦ, πολλὴν καλυτέρευσιν! — τοῦ ποιοῦ. Τοῦτο θὰ κατορθοῦτο δι' αὐστηρότητος καὶ πολλῶν ἐξετάσεων· εἰσιτηρίων ἐξετάσεων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἐνιαυσίων ἐν αὐτῷ, κτλ. Οὕτω, ἐλαττουμένου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐπιστημόνων, θ' ἀνέκτων οὗτοι, κατὰ τὸν γενικὸν νόμον τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως, καὶ ἐξωτερικὴν ἀξίαν μεγαλυτέραν καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ βελτιωθῇ ἡ νῦν γλίσχρος ἀμοιβὴ τῶν ἐκ μέρους τῆς πολιτείας, πρὸς ὄφελος αὐτῆς ταύτης τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως· διότι δὲν δύναται βεβαίως σήμερον ἡ πολιτεία ν' ἀπαιτήσῃ ἀπὸ τὸν καθηγητὴν τοῦ ἐλληνικοῦ πανεπιστημίου

π.χ. τὸν λαμβάνοντα μηνιαίως 350-450 (μετὰ δεκαετίαν ὅλην) χαρτίνας δραχμὰς, νὰ εἶναι ἀκριβῶς εἰς τὸ ἐπιστημονικὸν ὕψος τοῦ εὐρωπαίου συναδέλφου του, μὲ ὅλην τὴν καλὴν του θέλησιν. Χρειάζονται βιβλία, ἄνεσις ἐξ ἄλλων βιοποριστικῶν ἔργων, συχνὰ ἐκπαιδευτικὰ ταξείδια εἰς τὸ ἐξωτερικὸν κτλ. κτλ.

Πάλιν ὅμως ἀπεμακρύνθημεν τοῦ λόγου τοῦ καὶ Ἀρβανιτοπούλου. Τὸ σύστημα τῆς χειροτεχνίας ἐν τῷ οἴκῳ ἀνθεῖ, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Hausflid*¹, ἐν Δανίᾳ, ἔτι πλέον δὲ (ἐνεκα τῶν μακροτάτων χειμερινῶν νυκτῶν) ἐν Σουηδίᾳ καὶ Νορβηγίᾳ, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Slöjd*² ἔτυχε νὰ παραιρεθῇ ἐν ἔτει 1903 εἰς μίαν ἐκθεσιν οἰκιακῆς χειροτεχνίας (*Slöjd-utställning*) ἐν Helsingborg τῆς Σουηδίας· ὡκεανὸς ὅλος προϋόντων ξυλουργίας, πλεκτικῆς, ὑφαντουργίας, σιδηρουργίας κτλ., ὅλα ἔργα τῶν ἀεικινήτων σουηδικῶν χειρῶν· ἡμεῖς, ἐσκέφθημεν τότε, ἐν Ἑλλάδι, ἡδυνάμεθα νὰ κάμωμεν ἐκθεσιν πολιτικῶν συζητήσεων, ἂν διὰ φωνογράφων (πόσοι ἄρα γε θὰ μας ἐχρειάζοντο;) ἀπετυποῦμεν ὅλας τὰς ἐν τοῖς φθοροποιῖς καφενεῖοις μας γινόμενας πολιτικὰς συζητήσεις καὶ τ' ἀεροκοπανίσματα.

Διὰ τοῦτο ἐγὼ θὰ προέτεινα διὰ τὰς μικρὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία καὶ τὸ σύστημα τῶν προτύπων χειροτεχνικῶν ἐσπερίδων (*Slöjd-afteener*), εἰς τὰς ὁποίας οὐδεὶς νὰ γίνεται δεκτός, ἂν δὲν ἔχη ἀνὰ χεῖρας ἐργασίαν τινά, καὶ ὅπου ὁ διδάσκαλος (ἢ ὁ ἱερεὺς, ὅπου τοῦτο εἶναι δυνατόν) νὰ ἀναπτύσῃ διάφορα πρακτικὰ θέματα, καὶ αὐτὸς συνάμα κρατῶν ἐργασίαν τινά, χάριν τοῦ παραδείγματος. Τοιαῦται ἐσπερίδες εἶναι ἐν χρήσει ἰδίως εἰς τὰ νορβηγικὰ πρεσβυτέρια (*Praestegaad*). Ἀλλὰ καὶ ἐν γένει τὸ σύστημα τῶν παντοειδῶν διαλέξεων, μαθητῶν, διδασκάλων, καθηγητῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὸν τόσον διψῶντα διὰ τοιαύτας (ὄχι ἐννοεῖται: «λόγους») λαὸν μας, θεωρῶ σωτήριο καὶ δι' αὐτὸν καὶ δι' ὅλους ἐν γένει· εἶναι αὐταί, ὅτι ἡ τεχνικὴ ἀρδευσίς διὰ τὴν Θεσσαλίαν. Ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἐργασιῶν μου ἐνεκαίνισα εὐθὺς ἀπὸ πέρυσιν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ, ὅτε διωρίσθην, τὸ σύστημα τοῦτο τῶν μαθηματικῶν διαλέξεων ἐπὶ παντοίων θεμάτων ὑψηλῶν τε καὶ ταπεινῶν πρὸς τελειότεραν μόρφωσιν τῶν μαθητῶν μου καὶ παντὸς βουλομένου, καὶ ἐφέτος δὲ θὰ ἐξακολουθήσω ἀκόμη ποικιλωτέρον.

Ὅταν ὅλοι ἐννοήσωμεν, κατανοήσωμεν κατὰ

¹ Δηλ. γερμανιστὶ Hausfleiss· ἡμεῖς εἰμποροῦμεν νὰ τὴν ὀνομάσωμεν συντόμως οἰκοτεχνίαν.

βάθος, τί εἶναι ἐκπαίδευσις, τίνα ἐκπαίδευσιν χρειαζόμεθα ἐδῶ, καὶ ὅταν *θελήσωμεν*, ἀνοίγοντες διάπλατα τοὺς ὀφθαλμοὺς, νὰ δεχθῶμεν τὸ εἰς τοὺς ἄλλους προηγμένους λαοὺς φῶς (ὅπως βλέπομεν, ὅτι κάμνουν οἱ Ἰάπωνες),

τότε θὰ σωθῶμεν. Ἄλλως θ' ἀποκινεζωθῶμεν, ἀπομονούμενοι. Τὴν μελέτην τοῦ λόγου τοῦ καὶ Ἀρβανιτοπούλου, ἥτις μοῦ ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ γράψω συντόμως τ' ἀνωτέρω, συνιστῶ εἰς πάντας

Συκιά Κορινθίας
4 Σεπτ. 05.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ι. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ
καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΛΥΟΜΕΝΟΣ

To Honorable Mrs Bruce

ΠΡΑΞΙΣ ΠΡΩΤΗ

[Χαράδρα τοῦ Ἰνδικοῦ Καυκάσου. Ὁ Προμηθεὺς προσηλωμένος εἰς τὴν πέτραν, καὶ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἡ Πάνθηα καὶ ἡ Ἰώ. Τρεῖς Ἑρινύες ἔρχονται πρὸς τὸν Προμηθεά καὶ ἔπειτα ἐν χορῷ καλοῦν καὶ ἄλλας. Νύκτα. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πράξεως ἀρχίζει ἡ ἀνατολή.]

ΧΟΡΟΣ ΕΡΙΝΥΩΝ

Ἀπ' τὰ πέρατα τῆς γῆς,
ἀπ' τὰ πέρατα τῆς γῆς
ὅπου τάφο ἔχει ἡ νύχτα
καὶ γεννιέται ἡ αὐγή,
ἐλάτε, ἐλάτε, ἐλάτε!

Σεῖς, ποῦ σιεῖτε τὰ βουνὰ
μὲ τοῦ γέλιου τὴν κραυγὴν,
σὰν γκρεμίζονται καὶ περτοῦν
καὶ οὐρλιάζουν πολιτεῖες·
καὶ σεῖς ὅπου στοῦ πελάγου
περπατεῖτε τὰ νερά
δίχως νᾶχετε φτερά,
καὶ ἀπ' τὸ δρόμο ποῦ ἐπῆραν
τὸ Νανάγιο καὶ ἡ Πείνα,
δὲν ξεφεύγετε ποτέ,
καὶ ὅπου βούλιαξε καράβι
καὶ δὲν ἔχουνε ψωμί,
κάθεστε καὶ φλυαρεῖτε
καὶ ὅλο εἴσαστε χαρά,
ἐλάτε, ἐλάτε, ἐλάτε!

Παρατεῖστε τὸ κρεββάτι

ποῦ ἐστρώσατ' ἀποκάτω
σ' ἓνα ἔθνος πεθαμένο,
καὶ εἶνε κόκκινο καὶ κρύο.
Παρατεῖστε καὶ τὸ μῖσος,
ὅπως κάτω ἀπὸ τὴν σιάχτη
τὴ φωτιά τὴν παραιτοῦνε,
καὶ ἀναδίνει νέες φλόγες.
Μοναχὰ σκαλίσσετέ το
σὰ γυρίσετε σὲ λίγο,
καὶ οἱ φλόγες ποῦ θὰ βγάλῃ
θᾶνε πειὸ αἱματωμένες.

Τοῦ ἐγὼ τὴν καταφρόνια
παρατεῖστε νὰ ριζώσῃ
μεσ' τὰ πνεύματα τὰ νέα·
τὰ μαγεύουν οἱ αἰσθήσεις
καὶ εἶνε ὕλεις τῆς φωτιᾶς,
ποῦ ἀκόμ' ἡ Συφορὰ
δὲν τῆς ἔχει ἀναμμένες.
Παρατεῖστε καὶ τοῦ Ἀδῆ
τὰ μυστήρια στὴ μέση,
μισοάνφαλα νὰ μείνουν
σιὸν τρελλὸν ὄνειροπόλο·
ἀπὸ φόβο εἴν' αὐτὸς
πειὸ σκληρὸς παρ' ὅτι σεῖς
μπορεῖ νᾶστε ἀπὸ μῖσος.
Ἐλάτε, ἐλάτε, ἐλάτε!

Τὴν φαρδεῖα τοῦ Ἀδῆ πόρτα
τὴν περνοῦμε σὰν ἀτμός

καὶ ἀπλόνον μ' ἓνα βάρος
στῆς ἀτμόσφαιρας τ' ἀγέρι,
μ' ἂν δὲν ἔρθετε καὶ σεῖς,
πᾶν' οἱ κόποι μας χαμένοι.

ΙΩ.

Φτεροῦγες νὰ βροντοῦν ἀκούω, ἀδελφὴ μου.

ΠΑΝΘΕΙΑ

Ἀκοῦν τὸν ἦχο τὰ βοννά, τὰ στέρα, τριγύρω,
κ' ἀνατριχιάζουνε κ' αὐτά, ὅπως τ' ἀγέρι
[τρέμει.
Οἱ ἥσκιοι τοὺς μαυρότερο τὸν κανονε τὸν
[χῶρο,
ποῦ κλειέται στῆς φτεροῦγες μου, κ' ἀπὸ τὴν
[ἴδια νύχτα.

ΠΡΩΤΗ ΕΡΙΝΥΣ

Γοργή σὰν ἄρμα φτερωτὸ
ἐπάνω στοῦ ἀνέμου
τῆς θύελλες τριγύρωσε
παντοῦ ἢ πρόσκλησής σας.
Μᾶς πῆρε ἀπ' τοῦ πολέμου
τὰ κόκκινα τὰ βάραντρα.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΡΙΝΥΣ

Ἀπὸ μεγάλες πόλεις
ποῦ τῆς ρημάζει ἡ πείνα.

ΤΡΙΤΗ ΕΡΙΝΥΣ

Μέσ' ἀπὸ κάποια βογγητὰ
ποῦ τὰ μισοακούγαμε,
καὶ μέσ' ἀπὸ τὰ αἶμα
ποῦ δὲν τὸ δοκιμάσαμε.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΡΙΝΥΣ

Συνέδρια βασιλικά
ἀλύγιστα καὶ κρύα,

ποῦ ἀγοράζεις καὶ πουλεῖς
τὸ αἷμα μὲ χρυσάφι.

ΠΕΜΠΤΗ ΕΡΙΝΥΣ

Ἀπ' τὸ καμίνι μέσα
ποῦ πύρωσε κ' εἶν' ἄσπρο
καὶ ὅπου —

ΕΡΙΝΥΣ

Μὴ μιλήσης:
μὴν ψιθυρίζης: ξέρω
τί θέλετε νὰ πῆτε.
Μ' ἂν τύχη καὶ μιλήσετε,
μποροῦσε νὰ ραγίσῃ
τὸ φίλτρον ὅπου, δὲν μπορεῖ,
στὸ τέλος θὰ λυγίσῃ
ἐτοῦτον τὸν Ἀήτητο,
τὸν αὐστηρὸ στὴ σκέψι,
αὐτὸν ὅπου τοῦ Ἀδῆ
τὴν βαθυτάτη δύναμι
τὴν ἀρηφεῖ ἀκόμη.

ΕΡΙΝΥΣ

Ξέσκιέ τονε, τὸν πέπλο.

ΑΛΛΗ ΕΡΙΝΥΣ

Ἐσπίστηκε.

ΧΟΡΟΣ

Καὶ τῆς αὐγῆς τὰ κάτωχρα τ'
ἀστέρια
μὴ σφοδρὰ πολὺ σκληρὴ κ' ἀφόρητη φω-
[τίζουν.

Τιτάν μεγαλοδύναμε, λιγοθυμεῖς; μαζί σου
ἐμεῖς ξεκαρδιζόμαστε.

SHELLEY

[Ἀπόσπασμα. Ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ
ὑπὸ ΚΙΜΩΝΟΣ ΠΡΙΝΑΡΗ]

Ο ΓΕΡΟ-ΛΟΥΡΗΣ

— Λοιπόν, καλὸ καθησιὸ σήμερα!

— Στὸ καλὸ παιδιά! Τυχεροί..

— Γειά σου, γέρο Λουρή!

Ὁ Λοπέτσος ἔσπρωξε τὴ βάρκα καὶ σηκώ-
θηκε. Ὁ Κουλάς βύθισε τὰ κουπιὰ στὴ θά-
λασσα. Ἡ βάρκα προχώρησε. Τὰ κουπιὰ φά-
νηκαν νὰ βγαίνουν στάζοντας νερὰ σὰ νά-
θελαν νὰ πάρουν ἀναπνοή, καὶ πάλι βυθίσθη-
καν γιὰ νὰ ξανάβουν πιὸ πέρα.

Σήμερα ὁ γέρο Λουρῆς θὰ εἶχε καθησιὸ,
καθὼς εἶπαν οἱ ψαράδες, καὶ σ' αὐτὸ τὸν ἀνάγ-
καζε μιὰ αἰτία, ἡ καλλίτερα πολλές αἰτίες. Ἡ
πρώτη καὶ ἐκείνη ποῦ ἔκρυβε μὲ τῆς φτερού-
γες τῆς τῆς ἄλλες, ἦταν ἓνα ὄνειρο τῆς γρηῆς
Λουρή! Ἡ γρηῆ Λουρή εἶχε ἰδῆ ὄνειρο καὶ
ὄνειρο, καθὼς ἔλεγε, σκοτεινὸ, ποῦ, πάλι κατὰ
τὰ λόγια τῆς, αὐτὰ τὰ ὄνειρα εἶνε ἀπὸ κείνα
ποῦ βγαίνουν, δὲν εἶνε παιχνίδια τῆς φαντα-
σίας!

Τὸ εἶπε στὸν ἄνδρα τῆς τὸ πρωὶ καὶ τὸν
συμβούλευσε νὰ ἀποφύγῃ τὸ ψάρεμα μὲ τὸν
δυναμίτη, ποῦ εἶχαν ἀρχίσει αὐτὸς καὶ μερι-
κοὶ ἄλλοι ψαράδες ἀπὸ κάμποσο καιρὸ. Ὁ
γέρο Λουρῆς ἔτυχε νὰ ἔχη δῆ καὶ αὐτὸς ὄνειρο,
ὄχι σκοτεινὸ, ἀλλὰ πολὺ μάλιστα ζωηρὸ, ποῦ
τὸν ἔκανε νὰ σηκωθῇ μὲ ξεραμένο τὸ λαρύγγι
καὶ μὲ ὄρεξι γιὰ καθησιὸ! Αὐτὸ ἦταν ἡ ἄλ-
λες αἰτίες, ἡ κρυμμένη! Γιὰ τοῦτο, ἐνῶ ἡ γυ-
ναῖκα του, ποῦ τοῦ ἔλεγε ὅτι μέσα στὸ σκο-
τάδι τοῦ ὄνειρου μιὰ λέξι σὰ δυναμίτης ἔτρεχε
ζωηρή, δὲν ἐννοοῦσε ὅμως καὶ νὰ μὴν πάῃ στὸ
ψάρεμα τὸ ἀληθινὸ, τὸ ἥσυχο, αὐτὸς, ἀφοῦ
πρῶτα μὲ τρόπο τῆς ἐξεθείασε τὰ ὄνειρά τῆς
καὶ τῆς εἶπε ὅτι εἶνε σωστὲς μαντεῖες, προ-
φητεῖες, ποῦ τύφλα νάχουν οἱ προφῆτες, τῆς λέ-
γει ὅτι, ἐπειδὴ φοβάται μὴν τοῦ βγῇ σὲ κακὸ
τὸ ὄνειρο, δὲν θὰ βάλῃ τὸ πόδι του στὴ βάρκα
σήμερα!

Ἡ γυναῖκα του βρέθηκε πιασμένη καὶ εὐ-
χαριστημένη! Ἄν δὲν ἦταν τὸ ὄνειρο, ἀλοί-
μονο στὸν γέρο Λουρή, ποῦ τόλμησε νὰ καθήσῃ
καὶ νὰ μὴν πάῃ στὴ δουλειά!

Ἡ βάρκα μὲ τοὺς δυὸ ψαράδες ἐμίκραινε
ὅσο πήγαινε, ἔως ὅτου κρύφθηκε πίσω ἀπὸ ἓνα
νησάκι βραχῶδες, πέρα μακρὰ ἀπ' τὸν κολπί-
σκο. Ὁ γέρο Λουρῆς στεκότανε τώρα κυτᾶζων-
τας τὴ βάρκα του, ποῦ κινιότανε σὰ δεμένο
ζῶο, ποῦ τραβιέται νὰ ἀπαλλαχθῇ ἀπ' τὸ
σχοινί, ποῦ τὸ ἔχουν δεμένο. Σὰ νὰ λυπότανε

ποῦ θὰ ἄφινε μιὰ μέρα νὰ πάῃ χαμένη. Εἶχε
συνηθίσει κάμποσο καιρὸ στὴ δουλειά τὴν τα-
κτικὴ ἀπ' τὴν ἡμέρα ποῦ ἀγγίεψε ἡ γρηῆ του
καὶ τὸν φοβέρισε, ὄχι μόνο νὰ τοῦ φύγῃ, ἀλλὰ
καὶ νὰ τὸν δείρῃ, ἂν ξαναπατήσῃ στὸ κρασο-
πουλεῖο! Καὶ τώρα, ὅσο προχωροῦσε ὁ ἥλιος,
τοῦ φαινότανε νὰ ἔκανε ἁμαρτία καὶ ἡ ἁμαρτία
νὰ μεγάλωνε ὁλοένα!

— Ἐ! ἄς ξεσκᾶσω λίγο καὶ ἀπὸ αὔριο θὰ
ἀρχίσω γιὰ καλὰ!.. Ἐπειτα, αὐτὸ τὸ διαβο-
λόνερο μὲ τρομάζει λίγο, καὶ γιὰ καλὸ καὶ γιὰ
κακὸ μακρὰ ἀπ' τὴ θάλασσα σήμερα!..

Ἐπίστευε τὰ ὄνειρα ὄχι πολὺ, σχεδὸν δὲν
τὰ πίστευε, καὶ ἂν τοὺς ἔδινε τώρα ἓνα βά-
ρος, καθὼς μιλοῦσε μόνος του, τὸ ἔκανε ἔτσι,
πάνω πάνω, νὰ γελάσῃ καὶ τὸν ἑαυτοῦ του.
Ἦταν ἀληθινὸς κατεργαράκος αὐτὸς ὁ γέρο
Λουρῆς· ὅλους τοὺς γελοῦσε καὶ τὸν ἑαυτοῦ του
ἀκόμα! Ἡ θάλασσα κινιότανε λίγο. Ἐνα πανὶ
ἔκανε γύρους μακρὰ, ἔπειτα προχώρησε στὸ
νησάκι.

Ἐκανε νὰ φύγῃ, ὅταν ἓνας κρότος ἀκού-
σθηκε νὰ ἔρχεται ἀπὸ μακρὰ.

Τὸ πανὶ πλησίασε στὸ νησάκι καὶ κρύ-
φθηκε.

Εἶχε βραδυάσει πιά ὅταν ὁ γέρο Λουρῆς
κίνησε νὰ βγῇ ἀπ' τὴν ταβέρνα τοῦ Πατράκα.
Ἡ ταβέρνα εἶχε γεμίσει ἀπὸ ναυτικούς, ποῦ
φώναζαν, φιλονεικοῦσαν καὶ χτυποῦσαν πάνω
στὰ τραπέζια τῆς γροθιῆς των σὰν νὰ σφράγι-
ζαν τὰ λόγια τους. Τὰ ποτήρια χοροπηδοῦ-
σαν καὶ τὸ κρασί χυνότανε στὸ τραπέζι καὶ οἱ
ναυτικοὶ ἔπαιαν λίγο γιὰ νὰ δώσουν ἄλλοι
δρόμο στὸ κρασί τὸ χυμένο, ποῦ κατέβαινε σὰ
φρεῖδι ζητώντας δρόμο νὰ φύγῃ.

Ὁ γέρο Λουρῆς καθὼς ἔκανε νὰ σηκωθῇ,
εἶδε ὅτι ἡ καρέκλα τὸν ἔσερνε, τὸν κρατοῦσε.
Εἶχε ζαλισθῇ! Ὅσο θαμπὸς νὰ ἦταν ὁ νοῦς
τοῦ γέρο Λουρή ἀπ' τὸ κρασί, ἔβλεπε καὶ ἀκου-
γε καλὰ. Ἀλλὰ ὁ γέρο Λουρῆς εἶχε καὶ ἓνα
κακὸ. Ὅταν ἔπινε, δὲν κρατοῦσαν τὰ πόδια
του! Τώρα τὸ ἀπέδωκε στὸν πολὺ καιρὸ ποῦ
εἶχε νὰ πῇ! Σηκώθηκε μὲ δυσκολία, καὶ ἀφοῦ
πλήρωσε, βγῆκε ἔξω βάζοντας σημάδι ἓνα φύλλο
τῆς πόρτας, γιὰ νὰ μὴ παραστρατήσῃ, καὶ ἔχων-
τας τὸ σῶμα ἴσιο σὰν ξεραμένο!

Ἐνας φόβος τὸν πείραζε στὸν δρόμο. Ἡ
γρηῆ του! Ὅταν τὸν ἔβλεπε, θὰ εἶχε ἱστορίες

και ιστορίες! Με τον θαμπό νοῦ του, ποῦ τοῦ φαινόταν βαρὺ καὶ ἔτσι βάβαινε ὅλο του τὸ κεφάλι, σκεπτότανε τί νὰ βρῇ γιὰ νὰ τὰ μπαλώσῃ, καθὼς ἔλεγε. Δὲν πίστευε πῶς θὰ μεθύσῃ. Στὸ διάβολο οἱ φίλοι!.. Κρῖμα στὰ λεπτά!

— Βάρδα!

“Ἐνα γαῖδουράκι φορτωμένο ἐρχότανε γρήγορα. Ἐκανε νὰ ἀνέβῃ στὸ πεζοδρόμιο, ἀλλὰ τὸ πόδι του πᾶτησε στὴν ἄκρη καὶ ὁ γέρο Λουρῆς κολύμπησε στὴ σκόνῃ. Σηκώθηκε βρίζοντας τὸν γαῖδουρολάτη καὶ τὸ γαῖδοῦρι του, ποῦ μόλις διακρίνονταν στὰ σκοτεινά. Κόντευε νὰ στραγκουλίσῃ τὸ πόδι του! “Ὅλα τὰ κακὰ μαζεμένα ἐρχόνταν!

— “Ε, γέρο Λουρῆ, μιὰ φωνὴ γυναικεῖα τοῦ εἶπε κοντά του. Τὴν ὥρα ἐκείνη ὁ γέρο Λουρῆς κλονιζόταν, ἀλλὰ ὁ γέρο Λουρῆς ἦταν κατεργάρας! Γνώρισε μιὰ γειτόνισσά του.

— Σὺ εἶσαι, Βαγγέλω!.. “Α! Χρυσούλα ἤθελα νὰ πῶ!.. Μὰ ῥωτᾷς τί κόντευε νὰ πάθω;.. Παρὰ λίγο ἓνα ἀμάξι νὰ μοῦ κόψῃ πέρα καὶ πέρα τὸ πόδι! Μὰ δὲν ξέρω· τὸ ἄλογο θὰ μὲ βάρεσε, γιατί ἔχω πόνους καὶ πόνους!.. “Ὀχ!..

“Ο γέρο Λουρῆς κούτσαινε. Τοῦ φάνηκε νὰ αἰσθάνεται καὶ πόνο ‘στὸ πόδι!

— Νὰ βάλῃς κρεμύδι!..

“Ο γέρο Λουρῆς κούτσαινε περισσότερο.

— Δὲν πιστεύω νὰ ἔπαθε τίποτε; ἠρώτησε.

— Μπά! “Αν ἦταν, οὔτε νὰ τὰκουμπήσῃς θὰ μπορούσες!

“Η γυναῖκα σκέφθηκε αὐτὸ ποῦ εἶπε καὶ βρέθηκε σύμφωνη. Ἀλλὰ σὲ λίγο τῆς φάνηκαν ἄλλόκοτα τὰ κινήματα τοῦ γέρο Λουρῆ καὶ τὰ λόγια του. Τὸν εἶδε ἔξαφνα ὄχι νὰ κουτσαίνει ἀλλὰ νὰ πέρνῃ δρόμο, νὰ τρέχῃ γιὰ νὰ προφθάσῃ τὴν ἰσοροπία, ποῦ τοῦ ἔφευγε. “Επειτα ὁ γέρο Λουρῆς ἔκανε λάθος καὶ εἶπε μιὰ κουβέντα δυὸ φορές.

— Μωρὲ εἶνε μεθυσμένος ὁ παληόγερος! Κύτταξέ τον!

Καὶ μολαταῦτα τὸν χαιρέτησε καλὰ πολὺ.

— Καλὴ νύχτα, γέρο Λουρῆ!

— Στὸ καλό!

Καθὼς περνοῦσε ἀπ’ τὴ σκάλα ποῦ ξεφόρτωναν ξύλα, στάθηκε κυτᾶζοντας ἓνα μεγάλο ἱστιοφόρο.

Πῶς ἤθελε νὰ εἶχε καὶ αὐτὸς ἓνα τέτοιο μεγάλο καράβι! “Αν ἐγνώριζε ὅτι θὰ τοῦ πέσῃ τὸ λαχεῖο, νὰ ἔβλεπε δηλαδὴ τὸν ἀριθμὸ στὸν ὕπνο του, θὰ τὸ ἀγόραζε, καὶ τότε!.. “Αντὶ γέρο Λουρῆ θὰ τὸν φώναζαν Καπετᾶν Λουρῆ!

Καὶ ὁ γέρο Λουρῆς βρέθηκε καπετάνιος μὲ παιδιὰ διαλεχτὰ σ’ ἓνα καράβι μεγάλο. Τὰ κύματα σηκώνονταν ἄγρια, τὸ καράβι πεταγόταν ψηλὰ καὶ τὰ παιδιὰ ἀνέβαιναν σὰν μαῖμοῦδες στὰ κατάρτια!..

“Ἐνα χτύπημα μικρὸ τῆς θάλασσας τὸν ἔκανε νὰ ἀφίση καράβι, παιδιὰ, τρικυμία νὰ σβύσουν στὸν ἀέρα. Μιὰ βάρκα εἶχε πλησιάσει. “Ακουσε φωνὴ γνωστή. “Ο Λοπέτσος!

— Τὴν ἔπαθες, γέρο Λουρῆ σήμερα! Ψάρια! Ψάρια! Δὲν ἔχεις ἰδέα πόσα! Πρώτη φορὰ εἶδα!..

“Ο γέρο Λουρῆς προχώρησε γιὰ τὸ σπῆτι του. Αἰσθανόταν χαρὰ ποῦ βρῆκαν, ποῦ πέτυχαν στὸ ψάρεμα. Εἶχε βρῇ μιὰ ἀφορμὴ! “Ο γέρο Λουρῆς ἦταν κατεργαράκος τρομερός!

“Η γρηά του ἦταν στὴν πόρτα καὶ τὸν περίμενε. Τὴν εἶδε σὰν ἓνα μπόγο ῥοῦχα νὰ κάθεται μαζεμένη στὸ σκαλοπάτι.

“Ορθώθηκε ὅταν τὸν εἶδε. “Ο γέρο Λουρῆς ἔχασε τὴν ἰσοροπία καὶ δὲν τὴν βρῆκε παρὰ ἀφοῦ πάλεψε μὲ τὸν ἀέρα μιὰ στιγμὴ. “Η γρηά του χτυποῦσε τὰ χέρια της.

— “Ὡ ἀναθεμά τον! Κύτταξε χάλια!.. Μωρὲ στρίγγλε, τί χάλια εἶνε αὐτά;

Στὰ τελευταῖα λόγια ἡ γρηά ἔπαυσε νὰ χτυπᾷ τὰ χέρια της ἐπάνω της, καὶ ἐτοιμάσθηκε τὰ χτυπήσῃ στὴς μασέλες τοῦ γέρο Λουρῆ. Αὐτὸς στηλώθηκε σὰν τὸν Δία, ὅταν ἐρριχνε κεραυνό. “Η γῆ ἔφευγε κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του, καθὼς κάτω ἀπ’ ἐκεῖνον τὰ σύννεφα.

— Κάτω τὰ χέρια, παληόγερα! ποῦ νὰ πάρῃ ὁ διάβολος τὰ ὄνειρά σου καὶ σένα ἀκόμη μαζί!

“Εδῶ ὁ γέρο Λουρῆς ἔκανε μιὰ κίνησι, ποῦ κάνουν τὰ ἄλογα ὅταν δὲν θέλουν νὰ προχωρήσουν. Τὸ κρασί σὰ νοικοκύρης τὸν εἶχε τραβήξῃ στὰ ἔμπροσ καὶ αὐτὸς κρατήθηκε.

— Μωρή, γέμισαν κάτω ἀπὸ ψάρια, τὸ ξέρεις; Δὲν πᾶς νὰ δῆς τί χελασμός κόσμου γίνεται; Γιὰ πῆγαινε ντὲ νὰ ἰδῆς, γιὰ πῆγαινε!.. Λέει ἡπια!.. Δὲ ῥωτᾷ πρῶτα πρῶτα, μποροῦσα νὰ μὴν πιῶ, ποῦ θὰ ἔσκαζα!

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ν ΒΟΥΤΥΡΑΣ

Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΡΑ ΘΕΟΔΩΡΑ

Αφοῦτον ὁ Νικόλαος Ἀλεμάννος, βιβλιοθηκάριος τοῦ Βατικανοῦ, ἀνεκάλυψε κατὰ τὰς ὁρχὰς τοῦ 17^{ου} αἰῶνος τὰ Ἀνέκδοτα τοῦ Προκόπιου, εἶναι ζήτημα κάπως λεπτὸν καὶ φαινομενικῶς τοῦλάχιστον τολμηρὸν, νὰ δώσῃ κανεὶς τὴν φυσιογνωμίαν τῆς αυτοκρατεῖρας Θεοδώρας. Πρὸ τῆς περιήμου αὐτῆς ἀνακαλύψεως, ὀλίγα μόνον, γενικῶς, ἦσαν γνωστὰ περὶ αὐτῆς· αἱ μαρτυρίαι ἐδῶ κ’ ἐκεῖ τῶν βυζαντινῶν ιστορικῶν ἀνέφεραν ὅτι ἡ Θεοδώρα πολὺ ἐπέδρασε ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅτι εἰς μίαν κρίσιμον στιγμὴν ἔδειξε ἀξιοθαύμαστον θάρρος, ὅτι ἔλαβε μέρος ἐνεργόν, καὶ ἐνίοτε κατὰ τρόπον ἀξιόμειπτον, εἰς τὰς αὐλικὰς ραδιουργίας καὶ τὰς θρησκευτικὰς διαμάχας τῆς ἐποχῆς, τέλος ὅτι εἰς τὰς σοφὰς συμβουλὰς τῆς ὤφειλε ὁ αὐτοκράτωρ τινὰς ἐκ τῶν καλλιτέρων νομοθετικῶν του ἰδεῶν. Τὸ πολὺ, οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ιστορικοὶ ᾤκτειραν τὴν εὐκολὸν τροπὴν τῆς πρὸς τὴν αἴρεσιν καὶ καὶ τὴν βιαιότητα, ἡ ὁποία τὴν ὥθησε νὰ θίξῃ τὸ ἱερὸν πρόσωπον τοῦ πάπα. Τὰ λοιπὰ, ὅσα ὁ Προκόπιος διηγείται μὲ πληθῆραν σκανδαλῶδων λεπτομερειῶν, ἦσαν ἄγνωστα. Σήμερον, χάρις εἰς τὸν περίφημον λίβελλον, γνωρίζομεν σχεδὸν παραπολλὰ διὰ τὴν Θεοδώραν. Τὸ ὄνομά της ἐνθυμίζει φυσικὰ κάθε διαφθοράν καὶ ἀκολασίαν, τὸσον ὥστε φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ἀρκετὰ τολμηρὸν νὰ γράψῃ κανεὶς ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ.

Ἐν τούτοις ὁ ιστορικός, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ μελετήσῃ καὶ ἐννοήσῃ τὸν βον βυζαντινὸν αἰῶνα, δὲν ἔμπορεῖ νὰ παρασιωπήσῃ τὴν Θεοδώραν.

Υπῆρξε πραγματικῶς ἡ φημιζομένη ἐταῖρα; Δὲν τὸ ἠξεύρω, καὶ κατὰ βάθος δὲν μ’ ἐνδιαφέρει σχεδόν, διότι υπῆρξε κάτι ἄλλο ἀναμφίβολως· μεγάλη ἡγεμονίς, ἡ ὁποία ἔχει θέσιν εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ ἡ ὁποία συχνὰ ἔδρασε ἀποτελεσματικῶς εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Ὁφείλομεν νὰ ἀναφέρωμεν, τοῦλάχιστον ἀκροθιγῶς, τὴν παράδοσιν περὶ τῆς Θεοδώρας, ἔστω καὶ διὰ ν’ ἀμφισβητήσωμεν μόνον τὸν βαθμὸν τῆς πιθανότητος αὐτῆς· ἀλλὰ παραπλεύρως ὑφίσταται ἡ ἀληθινὴ ἱστορία τῆς Θεοδώρας, περὶ τῆς ὁποίας ἀξίζει πολὺ περισσότερον νὰ γίνῃ λόγος, διότι παρουσιάζει ἐκτάκτως ἰδιάζουσαν καὶ ἰσχυρὰν προσωπικότητα, χαρὰ κτῆρα ἐνεργητικὸν καὶ σθεναρόν, δεσποτικὸν καὶ ἀγέρωχον, πολυσύνθετον πολλάκις μέχρι θαν-

μασμοῦ, ἐκτάκτον εὐφνίας, βαθέος ψυχολογικοῦ ἐνδιαφέροντος. Περὶ αὐτῆς τῆς Θεοδώρας θέλω ἰδιαιτέρως νὰ ὁμιλήσω, χωρὶς σεμνοτυφίαν οὔτε ἐκκλήτησιν λεπτομερειῶν προκλητικῶν καὶ ἂν τύχῃ ἐνίοτε ν’ ἀπαντήσω κάτι δύσκολον ν’ ἀποδοθῇ, ὁ ἀναγνώστης θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ τὸν παραπέμψω εἰς τὸ ἑλληνικὸν κείμενον τοῦ Προκόπιου, ὁ ὁποῖος ἔμπορεῖ νὰ ἐκφράζεται ὅπως θέλει ἀφοῦ δὲν διαβάζομεν πλέον σήμερον πράγματα, ἔστω καὶ σκανδαλώδη, γραμμένα εἰς νεκρὰν γλῶσσαν.

A

Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ βον αἰῶνος ἔζη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἓνας πτωχὸς ἄνθρωπος ὀνομαζόμενος Ἀκάκιος, ὁ ὁποῖος ἐφύλαττε τῆς ἀρχοῦδες τοῦ ἀμφιθεάτρου. Ἦτον ὁ πατέρας τῆς Θεοδώρας. Ἡ Θεοδώρα ἔμεινε γρήγορα ὀρφανή, ἐμεγάλωσε μαζὶ μὲ τὰς ἀδελφάς της ὑπὸ μητρικὴν ἐπίβλεψιν ὄχι αὐστηράν, μέσα εἰς τὴν ἀμφίβολον ἀτμοσφαῖραν τοῦ κόσμου τῶν παρασκηνίων τοῦ Ἱπποδρόμου, καὶ εὐρέθη φυσικὰ προετοιμασμένη διὰ τὴν μέλλουσαν τύχην της. Εἶδε τὴν πρωτότοκον ἀδελφὴν της Κομιτῶ νὰ δρέπῃ δάφνας εἰς τὸ θέατρον· μικρὰ ἀκόμη, ἔπαιζε ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς ἀδελφῆς της ῥόλους μικρὰς ὑπηρετεῖας· ὅταν ἐμεγάλωσε, ἔστρεψε φυσικὰ τὰ βλέμματα ἐκεῖ ὅπου ὅλη ἡ οἰκογένειά της ἔζησε. Δὲν ἔγινε κυρίως ἀοιδὸς ἢ ὀρχηστρίς· ἔπαιζε μᾶλλον ὡς βωβὸν πρόσωπον, ὅπου ἡ καλλονὴ τῆς εὐκόλα ἀπεκαλύπτετο, καὶ εἰς παντομίμας, ὅπου ἡ ζωηρότης καὶ ἡ εὐφυὴς πονηρία της ἐπέσφραν γρήγορα τὴν προσοχὴν. Ἦτο, λέγουν οἱ θαυμασταὶ της, ἐκτάκτου καλλονῆς «ποῦ αἱ λέξεις καὶ ἡ ἀνθρωπίνη τέχνη εἶναι ἀνίκαναι νὰ τὴν ἀποδόσουν»· καὶ αὐτοὶ οἱ ἐχθροὶ της ἔλεγαν ὅτι ἦτο πολὺ νόστιμη γυναῖκα, κάπως μικροῦ ἀναστήματος ἀλλὰ σπανίας χάριτος, ὀλίγον ὠχρὰ, μὲ μάτια ἰδίως γεμάτα ζωὴν, ἔκφρασιν καὶ φλόγα. Ἀπὸ τὸ ἰσχυρὸν αὐτὸ θέλητρον, πολὺ ὀλίγον μᾶς διεφύλαξε ἡ ἐπίσημος προσωπογραφία ἡ εὐρισκομένη εἰς τὸν Ἅγιον Βιτάλιον. Κάτω ἀπὸ τὴν βασιλικὴν χλαμύδα φαίνεται ὑψηλότερον τὸ σῶμα καὶ ἀκαμπτότερον κάτω ἀπὸ τὸ βαρὺ διάδημα ποῦ σκεπάζει τὸ μέτωπον, καὶ ἀπὸ τὴν βαρεῖαν περροῦσαν, ποῦ μόλις μαντεύονται τὰ μαῦρα μαλλία

της, τὸ μικρὸν καὶ λεπτοκαμωμένον ὡσεὶδὲς πρόσωπον τὸ ὀλίγον ἀπισχναμένον, μετὰ μεγάλην, λεπτήν καὶ εὐθείαν μύτην, ἔχει κατὰ τὸ ἐπίσημον καὶ σοβαρὸν, σχεδὸν μελαγχολικὸν εἰς τὴν μαραιμένην ἐν τούτοις αὐτὴν μορφὴν παραμένουν, κάτω ἀπὸ τὸ σκοτεινὸν τόξον τῶν ἐνωμένων φρυδιῶν, τὰ μεγάλα μαῦρα μάτια περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ ὁ Προκόπιος, ποῦ φωτίζουν ἀκόμη τὸ πρόσωπον καὶ φαίνονται σὰν νὰ τὸ κατατρώγουν.

Ἐὰν θέλωμεν νὰ σχηματίσωμεν ἰδέαν τῆς περιφήμου αὐτῆς καλλονῆς ἐν πλήρει τῇ λάμπει της, πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν τὰς προσωπογραφίας τὰς ὁποίας σύγχρονος ζωγράφος, ὁ Μπενζαμέν Κωνσταντίν, ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὸ μωσαϊκὸν τῆς Ραβέννας καὶ νὰ φαντασθῶμεν οὕτω τὴν εἰκόνα τῆς αυτοκράτειρας, ἢ μᾶλλον νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν ἐντεχνον καὶ ἀρκετὰ ἀκριβῆ ἀναπαράστασιν ἢ ὁποία κατὰ τὴν Ἐκθεσιν, εἰς τὸ Μέγαρον τῶν Ἐνδυμασιῶν, μᾶς δείχνει μίαν ἡγεμονίδα βυζαντινὴν μετὰ ὅλην τὴν λαμπρότητα τοῦ πλούτου καὶ τῶν κοσμημάτων της. Ἄλλ' ἡ Θεοδώρα εἶχε κατὰ ἄλλο ἐκτὸς τῆς καλλονῆς ἦτο ἑξυπνη, πνευματώδης, εὐχάριστος. Ἦτο προπετής καὶ τὴν προπέτειάν της ἠρέσκετο νὰ μεταχειρίζεται εἰς βάρος ἐκείνων ποῦ παρίστανον μαζί της Ἀπὸ ἡθικὴν ἐλάχιστα πράγματα, — ἄλλως τε ποῦ νὰ τὴν μάθῃ; — καὶ μία φυσικὴ ὁρμὴ πρὸς τὴν ἡδονὴν, τῆς ὁποίας τὴν ἀρχὴν δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει νὰ ἀναζητήσωμεν. Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ἦτο ἐπόμενον γρήγορα νὰ διαπρέψῃ καὶ ἐκτὸς τῆς σκηνῆς. Εἶχε πραγματικῶς, ὅπως ἀναφέρουν τὰ *Ἀνέκδοτα*, πλείστας ἐρωτικὰς περιπετείας καὶ πολλὰ σκανδαλώδεις ἢ φιλαλληλίας της, κατὰ τὴν χαριτωμένην ἔκφρασιν τοῦ Γίββωνος, ἦτο παγκοσμία. Ὁ Προκόπιος διηγεῖται ἀνέκδοτα μικρῶν ἐρωτικῶν συμποσίων καὶ σκηνῶν μιμικῆς ἀκρας ἐλευθερίας· ἀναφέρει λέξεις ἀρκετὰ γυμνάς, αἱ ὁποῖαι ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ Θεοδώρα ἠθέλε μᾶλλον νὰ ἐπιδεικνύῃ τὸ κάλλος της παρὰ τὴν κοσμιότητά της. Ἐνας βυζαντινὸς ἱστορικὸς τοῦ 12ου αἰῶνος εἶπε ὅτι τὸ πνεῦμα της ἦτο περίεργον καὶ γόνιμον εἰς ἐφευρέσεις· τὰ ἀνέκδοτά της, ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ τὰ διηγηθῶμεν, θὰ ἐδικαιολογούν τὴν φήμην αὐτὴν. Ἀρκεῖ νὰ εἰπώμεν, ἐὰν πάρωμεν κατὰ γράμμα τὰς φλυαρίας αὐτὰς, ὅτι ἡ Μεσσαλίνα ἦτο ἀπέναντι τῆς Θεοδώρας σχεδὸν ἐνάρκτος, καὶ ὅτι εἰς τὰς σκηνὰς αὐτὰς ἡ Θεοδώρα τόσον πολὺν ἐξετέθη, ὥστε οἱ χρηστοὶ ἄνθρωποι, λέγει ὁ Προκόπιος, οἱ ὁποῖοι τὴν ἀπαντοῦσαν καθ'

δόδον, ἀπεμακρύνοντο ἐκ φόβου μήπως μολυνθοῦν ἀπὸ τὴν βέβηλον αὐτὴν ἐπαφήν καὶ μόνῃ ἢ συνάντησίς της ἐθεωρεῖτο κακὸς οἰωνός.

Μετὰ τὴν θορυβώδη αὐτὴν ἀπαρχήν, ἡ Θεοδώρα διὰ μιᾶς ἐξηφανίσθη. Ἄφησε τὴν πρωτεύουσάν διὰ ν' ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν ἐπαρχίαν κάποιον Ἐκρηβόλον, διορισθέντα διοικητὴν τῆς Πενταπόλεως τῆς Ἀφρικῆς· ἔπειτα τὸν ἐγκατέλειψε, ἢ ἐγκατελείφθη ἀπὸ αὐτόν, καὶ περιήλθε δι' ὀλίγον καιρὸν, ἐν ἀθλίᾳ καταστάσει, τὰς μεγαλοπόλεις τῆς Ἀνατολῆς, «διὰ νὰ μὴ μείνῃ, μετὰ τὴν θέλησιν τοῦ διαβόλου, κανένα μέρος τοῦ κόσμου χωρὶς νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀκολασίαν τῆς Θεοδώρας» λέγει ὁ Προκόπιος μετὰ τὴν ἀγαθὴν καὶ ἡλιθίαν σοβαρότητά του. Τέλος ἐπέστρεψε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἰς τὴν σκηνὴν τῶν πρώτων της κατορθωμάτων: ἦτο τότε εἴκοσι ἕως εἰκοσιπέντε ἐτῶν, κορεσμένη ἀπὸ ἐρωτικὰς περιπετείας καὶ ἀπὸ περιπληγῆς, καὶ ἐποθοῦσε, φαίνεται, νὰ προσκολληθῇ κάπου μονίμως. Τότε ἡ τύχη ἔφερε ἐμπρός της τὸν Ἰουστινιανόν. Ἐπαίξε, διὰ νὰ τὸν ἐλκύσῃ, τὴν κωμωδίαν τῆς σεμνῆς καὶ τῆς ἐναρέτου; Μία παράδοσις, ἢ ὁποία καὶ κατὰ τὸν ἐνδέκατον ἀκόμη αἰῶνα ὑφίστατο εἰς τὸ Βυζάντιον, λέγει ὅτι διῆγε τότε βίον πολὺ ἥσυχον καὶ φρόνιμον εἰς ἓνα μικρὸν ἀνεπίδεικτον σπίτι, ὅτι δὲν ἐξήρχετο καὶ ὅτι ἐκλώθε, ὅπως αἱ σύζυγοι τῶν παλαιῶν ρωμαϊκῶν χρόνων. Ὅπωςδὴποτε ἤξευρε πῶς νὰ προσελκύσῃ τὸν ἀνεψιὸν τοῦ αυτοκράτορος, καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς ἠσθάνθη τόσον σφοδρὸν πάθος πρὸς αὐτήν, ὥστε μὴ ἀρκοῦμενος νὰ τῆς παρέχῃ κάθε πλοῦτον, ἠθέλησε μετὰ κάθε τρόπον νὰ τὴν νυμφευθῇ. Τὸ πρᾶγμα, ὅπως εἶνε γνωστὸν, δὲν ἦτο καὶ ὅλως διόλου εὐκόλον. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἔκτοτε ἦτο ὁ ἐπίδοξος διάδοχος τῆς αυτοκρατορίας, καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Ἰουστίνου, ἡ αυτοκράτειρα Εὐφημία, δὲν ἐκολακεύετο, λέγουν, βλέπουσα ὅτι μία Θεοδώρα ἦτο προωρισμένη νὰ τὴν διαδεχθῇ. Ἄλλ' ἡ Εὐφημία ἀπέθανε τὸ 523. Ἦδη ὁ Ἰουστινιανὸς εἶχεν ἐπιτύχει παρὰ τοῦ ἀνισχύρου θεοῦ του, νὰ λάβῃ ἡ ἐρωμένη του τὸ ὑψηλὸν ἀξίωμα τῆς πατρικίας· τότε ἐπέτυχε ἀκόμη περισσότερα· καὶ ὅταν τὸ 527 ἀνῆλθε τὸν θρόνον, ἡ Θεοδώρα ἐστέφθη αυτοκράτειρα τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα ἐπισήμως εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν ἀπὸ αὐτὸν τὸν πατριάρχην καὶ εἰς τὸν ἴδιον Ἰππόδρομον ὅπου εἶχε ἀρχίσει τὸ στάδιόν της, ἦλθε, σύμφωνα μετὰ τὸ ἔθιμα τῶν ἡγεμονίδων τοῦ Βυζαντίου, νὰ δεχθῇ τὰς

εὐχαριστίας τοῦ λαοῦ. Τὸ ὄνειρόν της ἐπραγματοποιήθη.

B

Αὐτὸ εἶναι τὸ μυθιστόρημα τῆς Θεοδώρας, ὅπως τὸ διηγήθη ὁ Προκόπιος. Καὶ ἀπὸ δυόμισι αἰῶνων περίπου ὅπου εὐρέθη τὸ χειρόγραφον τῶν *Ἀνεκδότων*, ἢ ἀφηγησίς αὐτῆς ἔγινε σχεδὸν παγκοσμίως πιστευτή. Δὲν διαδίδονται ποτέ, ἔλεγε ὁ Γίββων, τόσον ἀπίστευτα πράγματα· δὲν ἡμπορεῖ λοιπὸν παρὰ νὰ εἶναι ἀληθινά. Μετὰ τὸ ἐπιχειρήμα αὐτό, καὶ μετὰ τὸ ἐλκυστικὸν τοῦ πράγματος, οἱ ἱστορικοὶ εὐκόλως παρεδέχθησαν τόσον σκανδαλώδη ἱστορίαν καὶ ἀπέδωκαν εἰς τὴν Θεοδώραν τὰ χειρότερα ἐπιθέτα. Ἄς ἐξετάσωμεν τὰς κρίσεις αὐτὰς καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτήν. Βέβαια δὲν θὰ ὑποστηρίξω — θὰ ἦτο πολὺν τολμηρὸν — ὅτι ἡ νεότης τῆς Θεοδώρας, ὅπως τὴν διηγείται ὁ Προκόπιος, ἡμπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὑπόδειγμα· οὔτε θὰ ἐπιχειρήσω, (εἶνε τόσον ἐπισφαλὲς τὸ θέμα), νὰ βαθμολογήσω τὴν ἀνηθικότητα τὴν ὁποίαν ἀποδίδουν εἰς τὴν μέλλουσαν αυτοκράτειραν. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους ἂν περιορισθῶμεν νὰ δώσωμεν ἀπλῶς ἐν ὄνομα εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτήν, θὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι δὲν ἡμπορεῖ μὲν νὰ ὀνομασθῇ ἡθικὴ, εἶναι ὅμως κοινότητα: μία ἡθοποιός, μία ὀρχηστρίς ἢ ὁποία ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη εἰς τὰ παρασκήνια, ποῦ ἔζησε, ὅπως πάντοτε ὅλαι σχεδὸν αἱ συνάδελφοί της, ἢ ὁποία ἀηδιασμένη ἀπὸ τοὺς ἐφημέρους ἔρωτας, ἐζήτησε τὸν ἄνδρα ποῦ θὰ τῆς προσφέρῃ κατοικίαν καὶ κοσμήματα καὶ ἢ ὁποία, ἀφοῦ τὸν εὗρηκε, ἤξευρε νὰ τὸν κάμῃ νὰ τὴν νυμφευθῇ καὶ ἔζησε τότε φρονιματῆτι καὶ ἐπὶ τέλους καὶ εὐλαβῆς. Τί τὸ παράδοξον εἰς μίαν ἱστορίαν σὰν αὐτήν; Καὶ ἐπειδὴ εἰς τὴν πραγματικότητα, κατοικία ἦτο τὸ αυτοκρατορικὸν ἀνάκτορον, καὶ κοσμήματα τὸ στέμμα, ἐπειδὴ εἰς τὸ παιγνίδι αὐτὸ ἔπαιξε τὸν τίτλον αυτοκράτειρας, τὸ σκάνδαλον γίνεται διὰ τοῦτο πολὺ μεγαλείτερον; Ἡ ἱστορία τῆς Θεοδώρας, ἄλλως τε ἀρκετὰ συνειθισμένη, καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι εἶνε ἀληθής, δὲν εἶναι ἀξία τῶν μεγάλων λέξεων ποῦ τῆς ἐπιρρίπτουν. Καὶ ἴσως δὲν εἶνε καὶ ἀληθινή.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἄνθρωποι ἀξιοί τιμῆς δὲν ἔδωσαν πίστιν εἰς τὰς ἀφηγήσεις τοῦ Προκοπίου καὶ ἔγραψαν σοβαρῶς περὶ τοῦ θρόνου τῆς Θεοδώρας. «Τὸ νομικὸν ἀξίωμα, γράφει ὁ Ε. Οὔσαι, *Testis unus, testis nullus*, ἰσχύει καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν». Αὐτὴν λοι-

πὸν τὴν παραλυμένην ζωὴν, ποῦ λέγουν ὅτι ἔζησε κάτω ἀπὸ ὄλων τὰ ὄμματα, καὶ μετὰ τὴν ὁποίαν ἐσκανδαλίσθη ὁλόκληρος ἡ Κωνσταντινούπολις, ποῖος τὴν διηγήθη εἰς τοὺς μεταγενεστέρους; Ἐνας καὶ μόνος μάρτυς, ὁ συγγραφεὺς τῶν *Ἀνεκδότων*, τοῦ ὁποίου κατεδείχθησαν, εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὸν Ἰουστινιανόν, αἱ ἀνότητοι καὶ γελοῖαι ἐπινοήσεις καὶ ἂν, ὡς πρὸς τὸν αυτοκράτορα, ὁ μάρτυς αὐτὸς — καὶ τοῦτο εἶνε βέβαιον — ἀναιδῶς ἐξώγκωσε τὰ πράγματα ἢ ἐψεύσθη, ἀρμόζει ἄρα γε περισσότερον ὡς πρὸς τὴν αυτοκράτειραν, νὰ θεωρήσωμεν τὰς φλυαρίας του γεγονότα ἱστορικά; Ἄλλ' ἰδοὺ καὶ ἓνα ἄλλο πρόβλημα. Πῶς ἔμαθε ὁ Προκόπιος τὰ παράδοξα συμβάντα, τὰ ὁποῖα διηγείται; Αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔγραψε κάπου: «Ὅταν ἡ αυτοκράτειρα ἠθέλε νὰ μείνῃ μία προῆς της μυστικῆς, κανεὶς δὲν ἡμποροῦσε τὴν ἀναφέρειν, οὔτε νὰ τὴν φυλάττῃ εἰς τὴν μνήμην του· ὅσοι ἐγνώριζαν, διετάσσοντο νὰ σιωποῦν· ὅσοι ἠθέλον νὰ μάθουν, μετὰ ὅλην τὴν ἐπιτηδειότητά των, δὲν τὸ κατόρθωναν». Γεννᾶται λοιπὸν ἡ ἀπορία. ποῦ ἡμπόρεσε ὁ Προκόπιος νὰ μάθῃ τὰ τρομερὰ αὐτὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἀναγκαίως ἦσαν ἀπόκρυφα: νυκτερινὰς δολοφονίας, ὑπογίους φυλακάς, μέσα εἰς τὰς ὁποίας ἡ Θεοδώρα ἐβασάνιζε τὰ θύματά της, καὶ πῶς ἀπεκαλύφθη, εἰς αὐτὸν μόνον, μυστικὸν τόσον καλὰ φυλαττόμενον; Καὶ ἂν ἀπεναντίας τὰ πράγματα αὐτὰ ἦσαν γνωστὰ ἀνὰ τὴν πόλιν, πῶς, ἀπ' ὅλους τοὺς συγχρόνους τῆς αυτοκρατείας, μόνος αὐτὸς ἐσκέφθη νὰ συλλέξῃ τὰς λαϊκὰς αὐτὰς διαδόσεις; Εἶναι λοιπὸν γεγονὸς ὅτι, ἐκτὸς τοῦ Προκοπίου, κανεὶς συγγραφεὺς τοῦ 6ου αἰῶνος, κανεὶς ἱστορικὸς μεταγενέστερος δὲν διηγήθη τὰ σκάνδαλα τῆς Θεοδώρας, κανεὶς οὔτε τὴν ἐλαχίστην νύξιν ἔδωσε περὶ αὐτῶν. Καὶ σημειώσατε ὅτι, μετὰ τῶν συγγραφέων αὐτῶν, πολλοί, προπάντων συγγραφεῖς ἐκκλησιαστικοί, ἐμίσουν ἰδιαίτερος τὴν θεωρουμένην αἰρετικὴν αυτοκράτειραν καὶ δὲν ἐδίστασαν νὰ τὴν καταρασθῶν· κανεὶς ὅμως δὲν ἐνθυμήθη τὰς ἀκολασίας αὐτὰς τῆς νεότητός της, διὰ νὰ τὰς ρίψῃ κατὰ πρόσωπον τῆς Θεοδώρας. Καὶ δὲν πρέπει νὰ νομισθῇ ὅτι ἀπὸ σέβας πρὸς τὸν αυτοκράτορα ἢ ἀπὸ τὸν φόβον τῆς ἐκδικήσεως τῆς αυτοκρατείας, δὲν ἐτόλμησαν νὰ ὁμιλήσωσιν. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔγραψαν κατὰ πρόσωπον τῆς Θεοδώρας, ἐνόσω ἀκόμη ἔζη, διαφόρους ὕβρεις, καὶ ἂν ἀκόμη ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ σύγχρονοι ἐδειλίασαν καὶ ἐσιώπησαν, διατί, ἀφοῦ ἀπέθαναν ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ἡ Θεο-

δώρα, δὲν ἐλύθησαν αἱ γλώσσαι; Οἱ χρονογράφοι, οἱ ὅποιοι ὁμιλοῦν περὶ τῆς ἀπληστίας τῆς αυτοκρατορίας, περὶ τῆς μεγίστης ἐπιρροῆς τῆς ἐπὶ τοῦ αυτοκράτορος, διατί νὰ ἀποσιωπήσουν τὰ λοιπά; Καὶ τότε, τί ἀξίζει, ἀπέναντι τῆς γενικῆς σιωπῆς, ὁ Προκόπιος, ὁ μόνος αὐτὸς κατήγορος; Καὶ μία ἄλλη παρατήρησις. Μίαν ἀλησμόνητον ἡμέραν, ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξεγερθεὶς, ἔρριψε κατὰ πρόσωπον τοῦ Ἰουστινιανοῦ τὰς σκληροτέρας ἀληθείας καὶ τὰς χειροτέρας ὕβρεις. Τοῦτο συνέβη κατὰ τὸ 532, ἑννέα μόλις ἔτη μετὰ τὸν γάμον αὐτόν, (ὁ ὅποιος, ὅπως ἀναφέρει ὁ Προκόπιος, τόσον ἐσκανδάλισε) καὶ εἰς στιγμήν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ παρελθὸν τῆς Θεοδώρας δύσκολα ἤμποροῦσε νὰ λησμονηθῇ μέσα εἰς τὴν πρωτεύουσιν ὅπου ἐξετυλίχθη. Καὶ ὅμως, εἰς τὰ διασωθέντα πρακτικά, τὰ περιλαμβάνοντα τὴν μεγάλην αὐτὴν σκηνὴν μεταξὺ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ὑπηκόων του, οὔτε μία λέξις κακὴ διὰ τὴν Θεοδώραν. Ἀλλ' ἀκόμη μία τελευταία παρατήρησις. Ὅταν ὁ Ἰουστινιανὸς εἶδε τὴν Θεοδώραν, δὲν ἦτο παιδί· ἦτο τριάντα ἑπτὰ ἔτων, ὥριμος πλέον, φειδόμενος τὴν θέσιν του καὶ ἔχων τὴν φιλοδοξίαν νὰ τὴν ἀνυψώσῃ εἰς τὸ μέλλον ἀκόμη περισσότερον. Θὰ ἦτο, πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν, μοναδικὴ ἀπερισκεψία, ὅχι πλέον νὰ ἐκλέξῃ ὡς ἔρωμένην, ἀλλὰ νὰ συζητήσῃ δημοσίως γυναῖκα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν καθεὶς ἀπέστρεφε τὸ πρόσωπον· θὰ ἐρριψοκινδύνευε τὴν δημοτικότητά του καὶ ὅλας τὰς πιθανότητας ν' ἀνέλθῃ τὸν θρόνον. Ὁ ἄνθρωπος αὐτός, τὸν ὁποῖον καὶ αὐτὰ τὰ Ἀνέκδοτα περιγράφουν τόσον συνετὸν καὶ τόσον κύριον ἑαυτοῦ, εἶνε δυνατόν νὰ ἔδειξε τοιαύτην διαγωγὴν;

Πρέπει ὅμως, ὅπως ἕνας τῶν ὑμνητῶν τῆς τοῦ 6ου αἰῶνος, νὰ θεωρήσωμεν τὴν Θεοδώραν ἁγίαν; Ὅχι βέβαια· καὶ θὰ ἦτο παραδοξολογία νὰ θελήσωμεν νὰ τὴν παραστήσωμεν καὶ παραπολὺ ἐνάρετον. Χωρὶς ἀμφιβολίαν, εἰς τοιαῦτα ζητήματα εἶνε δύσκολον νὰ ὀρίσωμεν ποῦ ἀρχίζει ἡ ἀλήθεια καὶ ποῦ τὸ ψεῦδος· ἀλλ' ἴσως ἐπίσης δὲν εἶνε καὶ πολὺ δικαιολογημένον νὰ μὴ δεχθῇ κανεὶς τίποτε ἀπὸ τὰς ἀφηγήσεις τοῦ Προκοπίου. Ὑπάρχουν εἰς τὰ Ἀνέκδοτα μερικαὶ ἐνδείξεις κάποιας ἀληθείας· καὶ μερικὰ ἀναμφισβήτητα ψυχολογικά γνωρίσματα τῆς Θεοδώρας συμφωνοῦν πολὺ μὲ τὰς ἀφηγήσεις περὶ τῆς νεότητός της. Φυσικὰ θὰ ἦτο ἀνωφελὲς νὰ ζητήσωμεν ἕως ποῦ ἔφθασε ἡ Θεοδώρα, καὶ εἰς ποῖον βαθμὸν ἀτιμίας ἐσταμάτησε· μοῦ φαίνεται ὅμως φυσικὸν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ

Θεοδώρα ἐπῆρε τοιοῦτον δρόμον, ὅπως ὁ Προκόπιος λέγει, μὲ μόνον αὐτὴν τὴν σπουδαίαν διαφορὰν, ὅτι ἐνῶ τὰ Ἀνέκδοτα δίδουν εἰς τὸ γεγονὸς μορφὴν σχεδὸν ἐπικὴν, ἡ πραγματικότης, ἀπλουστερά βέβαια καὶ ὀλιγώτερον σκανδαλώδης, πρέπει νὰ περιορισθῇ εἰς τὰ ὅρια συνειθισμένης ἱστορίας μιᾶς τυχοδιωκτικῆς, ἀρκετὰ ἐπιτηδείας διὰ νὰ νὰ καλύψῃ τὰ πράγματα καὶ νὰ κατορθώσῃ νὰ γίνῃ νόμιμος σύζυγος χωρὶς νὰ γεννήσῃ σκάνδαλον.

Εἶνε βέβαιον ἄλλως τε, ὅτι ἡ ἔκτακτος τύχη τῆς Θεοδώρας τοῦ νὰ ἀνέλθῃ τὸν θρόνον, ἐπροξένησε βαθεῖαν αἰσθησιν εἰς τὸν λαὸν καὶ ὅτι διάφοροι θρύλοι γρήγορα ἐγεννήθησαν γύρω εἰς τὸ ὄνομά της. Εἰς τὸ Βυζάντιον τοῦ 11ου αἰῶνος ἦτο γνωστὴ ἀκόμη ἡ μικρὰ οἰκία, ἡ ὁποία ἔκτοτε μετεβλήθη εἰς ἐκκλησίαν, ὅπου ἡ ταπεινὴ καὶ ἀγνή ζωὴ της εἴλκυσε διὰ πρώτην φορὰν τὸν Ἰουστινιανόν. Τὴν ἐνθυμοῦντο καὶ αὐτοὶ οἱ κατοικοῦντες πέραν τῶν τειχῶν τῆς πρωτευούσης. Αἱ σλαβικαὶ παραδόσεις τοῦ 12ου αἰῶνος, ὅχι μόνον ἐξυμνοῦν τὴν θανμασίαν της καλλονῆς, ἀλλὰ διηγοῦντο ὅτι ἦτο ἡ πλέον εὐγενής, καὶ ἡ πλέον μορφωμένη, καὶ ἡ πλέον σοφὴ τῶν γυναικῶν. Ἡ φήμη της εἶχε φθάσει καὶ εἰς τὰ πλέον ἀπομακρυσμένα μοναστήρια τῆς Δύσεως. Ὁ χρονογράφος Aimoin de Fleury, ὁ ὁποῖος ἔζησε τὸν 11ον αἰῶνα, διηγείται ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ὁ Βελισσάριος, νέοι καὶ οἱ δύο καὶ συνδεόμενοι διὰ στενῆς φιλίας, ἀπῆντησαν μίαν ἡμέραν δύο ἀδελφάς, τὴν Ἀντωνίαν καὶ τὴν Ἀντωνίναν, ἀπὸ τὸ «γένος τῶν Ἀμαζόνων», αἱ ὁποῖαι αἰχμαλωτισθεῖσαι ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς, εἶχαν καταντήσῃ εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν. Ὁ Βελισσάριος ἠγάπησε τὴν μίαν, ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπῆρε τὴν ἄλλην· ἡ ὁποία, διαγνώσασα τὸ μέλλον τοῦ ἔραστοῦ της, ἐπῆρε τὴν ὑπόσχασίν του ὅτι, ἂν ποτὲ ἐγίνετο αὐτοκράτωρ, θὰ τὴν ἐνυμφεύετο εἰς νόμιμον γάμον. Κατόπιν ὁ δεσμὸς τῶν δύο ἐραστῶν ἔπαυσε· ἀλλ' ὁ Ἰουστινιανὸς εἶχε δώσει εἰς τὴν Ἀντωνίαν ἕνα δακτυλίδι ὡς ἐνθύμιον τῆς ὑποσχέσεώς του. Χρόνια ἐπέρασαν· ὁ Καῖσαρ ἔγινε αὐτοκράτωρ· μίαν ἡμέραν παρουσιάσθη εἰς τὰ ἀνάκτορα μία γυναῖκα, πλουσίως στολισμένη, θαυμασίας ὁμορφιάς, ἡ ὁποία ἐξήτησεν ἀκρόασιν. Τὴν ὠδήγησαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὁ ὁποῖος κατ' ἀρχὰς δὲν ἀνεγνώρισε τὴν Ἀντωνίαν· ἐκείνη ἔδειξε τὸ δακτυλίδι καὶ τοῦ ἐνθύμισε τὸν ὄρκον του. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἠσθάνθη καὶ πάλιν τὸν παλαιὸν του ἔρωτα, καὶ χωρὶς νὰ διστάσῃ ἀνεκήρυξε τὴν ὥραίαν Ἀμαζόνα αὐτοκράτειραν

Ὁ λαὸς καὶ ἡ σύγκλητος ἀπόρησαν κάπως, λέγει ὁ χρονογράφος, διὰ τὸν ἑξαφνικὸν αὐτὸν γάμον· ἡ θανατικὴ ποινὴ μερικῶν ἐπέβαλε εἰς τοὺς ἄλλους σιωπὴν, καὶ ἡ Ἀντωνία ἀνῆλθε χωρὶς διαμαρτυρίας τὸν θρόνον εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Δὲν εἶνε δύσκολον νὰ ἀναγνωρίσωμεν, εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτὴν, τὴν ἱστορίαν τῆς Θεοδώρας· καὶ ἀπὸ τὰς ἐξηγήσεις αὐτὰς ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθῇ τοὺς θρύλους ποῦ

ἐνέπνευσε ἡ μοναδικὴ αὐτὴ τύχη τῆς αυτοκρατορίας εἰς τοὺς χαζοὺς τῆς ἐποχῆς της. Ἡ ἱστορία της μετεῖχε τοῦ θρύλου· ὁ θρύλος τὴν παρέλαβε καὶ τὴν ἐξωράισε· ἀλλὰ, καλὴ ἢ κακὴ, ἐπιεικὴς ἢ αὐστηρά, ἡ παράδοσις αὐτὴ ἀπομένῃ παραδόσις καὶ μόνον τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῆς σκανδαλώδους ἀφηγήσεως τοῦ Προκοπίου δικαιοῦμεθα κάπως νὰ ἀναφέρωμεν. [Ἔπεται συνέχεια. Μετάφρ. Κ.Μ.] CHARLES DIEHL

Γ Υ Ρ Ι Σ Μ Ο Σ

Ὡχρὴ, μολυβένια, σὰν νὰ παίζουν ἀργυρὰ φῶτα ἐπάνω της, κοιμᾶται ἡ θάλασσα· σ' ἀκρογιαλίας κυπαρίσσια ὑψώνονται. Καὶ χιλιάδες ἄστρα σπιδοβολοῦν ψηλά. Ἐκεῖ κάτω ἀπ' τῶν φανῶν τὸ φεγγαρόβλημα εἶναι ἡ πατρίδα μου. Ξαναγυρίζω πάλι σ' ἐσέ, μητέρα τῶν ὄνειρων μου τῶν πρώτων. Κ' ἐνῶ σὲ πλησιάζω, ἐνθυμήσεις παλιὰς ξυπνοῦνε πάλι.

Ἔτσι καὶ τότε ἐστεκόμουν ἐπάνω στοῦ πλοίου τὸ κατάστρωμα. Καὶ πίσω ἀπ' τὸν φανὸ τοῦ λιμανιοῦ χάθηκε ἡ πόλις. Στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ ἔβλεπα νὰ λάμπῃ τὸ ἀφορισμένο αὐλάκι, ποῦ τὸ πλοῖο τὸ βιαστικὸ ἄφινε ἀπὸ πίσω του. Εἰκόνες πρόβαλαν στὴν ψυχὴ μου. ἡ ἀγνή μορφὴ μιᾶς κόρης, μέσα σὲ ἄερινους πέπλους τυλιγμένη, παρουσιάσθηκε μπροστά μου ὥσάν γιὰ νὰ μὲ ἀποχαιρετήσῃ.

Ἀλλὰ τὸ πλοῖο τραβοῦσε τὸν δρόμο του... πρὸς τὸν Βορρᾶ, στὸν κόσμον τῆς πάλης καὶ τῆς ἐπιστήμης. Καὶ τὰ φτερά του χτυποῦσαν τὰ νερά, καὶ στὰ πλευρά του τὰ κύματα ἔσπαζαν μ' ἀφρούς.

Χρόνια καὶ χρόνια ἔχουν περάσει. Καὶ γυρίζω πάλι σ' ἐσέ, πατρίδα μου... Σ' ἐσέ, μητέρα τῶν πρώτων μου ὀνειρῶν, νύχτα τῆς μεσημβρίας!

Κάθε μέρα, χρόνια πολλὰ ἐπάλευα ν' ἀρπάξω τὰ μυστικά της ἀλήθειας. Ἀλλὰ κάθε μέρα καὶ μιὰ ἐλπίδα ἔσβυνε μέσ' τὴν ψυχὴ μου.

Βροχὴ θολὴ ἔπεφτε ἐκεῖ πέρα.

Ἀνεμοζάλες ξέσπαζαν.

Ὁ κεραννὸς ἀπὸ ψηλὰ φοβέριζε: «Νὰ σπάσῃς θέλεις τὴν πύλη τοῦ ναοῦ πῶχει κρυμμένους ὁ Σαβαώθ τοὺς νόμους του; Ἀπὸ πάνω σου θὰ γκρεμισθοῦν οἱ τοῖχοι καὶ θὰ σὲ θάψουν στὰ χαλάσματα τους!»

Ἡ ἐλπίδες πέθαναν, τὰ αἰσθήματα ἐπάγωσαν. Μυρωμένη, μαγικὴ νύχτα τῆς Μεσογείου... στὴ θολὴν ἀναλαμπὴ τῆς ἀργυρῆς σου λαμπρότητος τὸ πνεῦμα τῶν νεκρῶν αἰώνων κοιμᾶται κουρασμένο ἀπὸ τὴν πάλη.

Τραγοῦδια ἀντηχοῦν τώρα στοὺς δρόμους τῶν πόλεων σου, ρόδα κρέμονται ἀπ' τῶν κήπων σου τοὺς φράχτες.

Πίσω ἀπ' τὲς γριλίες τῶν παραθυριῶν γυναῖκες κρυφοακοῦνε.

Νέοι γυροῦν στοὺς δρόμους μὲ κιθάρες καὶ κύμβαλα.

Κ' ἐγώ, ἐγὼ ὁ παλαιστής; Γυρίζω ἀπ' τὸν Βορρᾶ πίσω σ' ἐσένα... γιατί ἐγνώρισα πλέον τί μπορεῖ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου νὰ γνωρίσῃ· μὰ σὲ προβλήματα πλούσιος εἶμαι... χωρὶς ἐλπίδες!

Καὶ τῆς φωτιᾶς τῶν ἀναμνήσεων τ' ἀπομεινάρια — μόνη πιά δύναμις τοῦ ἀπατημένου — μόνη αὐτὴ στὸ στήθος μου ἀγρυπνεῖ ἀκόμα.

Ὅπως γκρεμίσθηκαν οἱ μαρμάρيني ναοὶ ἀρχαίων αἰώνων ποῦ ἐπάνωθι τοὺς ἔφεγγες ἐσύ, μεγάλε ἀστέρινε τῆς μεσημβρινῆς νύχτας θόλε, — ἔτσι σωριάζεται καὶ τῶν σκέψεων τὸ παλάτι ποῦ ἔκτισε τὸ νέο πνεῦμα.

Γιὰ τοῦτο λάμπε, νύχτα ἀστροφῶτη, σκεπάζοντας τοῦ παλαιστοῦ τοὺς πόρους. Κάτω ἀπὸ σένα ὁ ἄνθρωπος πλανᾶται σὰν σ' ὄνειρο ἐνδὸς ὕπνου ποῦ ἐλαφρόνει.

Καὶ τὰ ἐρείπια τῶν ναῶν — κόπων καὶ ἀγῶνων περασμένων — μαρμάρινες στοῖες θεῶν νεκρῶν, λάμπουν ἄχνὰ ἀπὸ τὴν ἀστροφεγγιά σου κάτω, σὰ γκρεμισμένοι τάφοι ποῦ τοὺς στεφανώνουν κληματαριὰς καὶ κυπαρίσσια.

[Μετάφρασις Κ. Χ.]

ΙΟΥΛΙΟΣ ΕΣΣΑΙΝ

Ο Σ Ο Φ Ο Σ

Οἱ καιροὶ ποῦ περάσανε
τὰ μαλλιά του τ' ἀσπρίσαν
καὶ τὴ φλόγα τῆς νιότης του
μιὰ γιὰ πάντα τὴν οβύσαν.

Μὲ μελέτην ἀκούραστη,
μ' ἀκατάπαντη σκέψη,
λὲς κ' ἐμπόρεσε, ἀπόμακρα —
τὸ θεῖο φῶς ν' ἀγναντέψῃ...

Μὰ ἕνας πόθος ἀπλήρωτος
σιγαλὰ τὸν μαραίνει...
— ὦ ζωὴ, ξαναδῶσε μου
τὴ νιότη τὴ χαϊμένη!

[Ζάκυνθος 1905]. ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

ΕΡΡΙΚΟΣ ΕΡΒΙΓΓ

Η φήμη ἣς ἀπῆλaven ὁ Ἑρβιγγ καὶ ὁ θόρυβος ὃν προεκάλεσε ὁ θάνατός του, βεβαίως δὲν δικαιολογοῦνται ὑπὸ τοῦ ταλάντου του ὡς ἡθοιοῦ. Ἡ μονότονός του ἀπαγγελία καὶ ἡ ἀσκητική του μορφή τὸν κατεδίκασαν εἰς περιορισμένον κύκλον δραμάτων· καὶ κατ' ὀλίγον μὲν νὰ παλαίῃ κατὰ τῆς φύσεως μετασχηματιζόμενος τόσον τελείως, ὥστε ἦτο ἀδύνατον ν' ἀναγνωρίσῃ τις ἐν τῷ Σάυλωκ τῆς σήμερον τὸν Ναπολέοντα ἢ τὸν Ἀμλετ τῆς χθές, ἤρκει ὅμως ν' ἀνοίξῃ τὸ στόμα του ἢ ν' ἀρχίσῃ νὰ βαδίζῃ ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὅπως ἀναφανῇ ἡ παλαιὰ γνωριμία. Ἀγγλικὸν σατυρικὸν φύλλον συνώψισε θαυμασίως τὰ ἐλαττώματα τοῦ περιφημοτέρου Ἀγγλου ὑποκριτοῦ καὶ τοῦ γνωστοτέρου Ἀγγλου ἱεροκήρυκος, λέγον ὅτι θὰ ἦσαν καὶ οἱ δύο ἐξαιρετοί, ἐὰν ὁ εἰς εἶχεν ἀσπασθῇ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἄλλου.

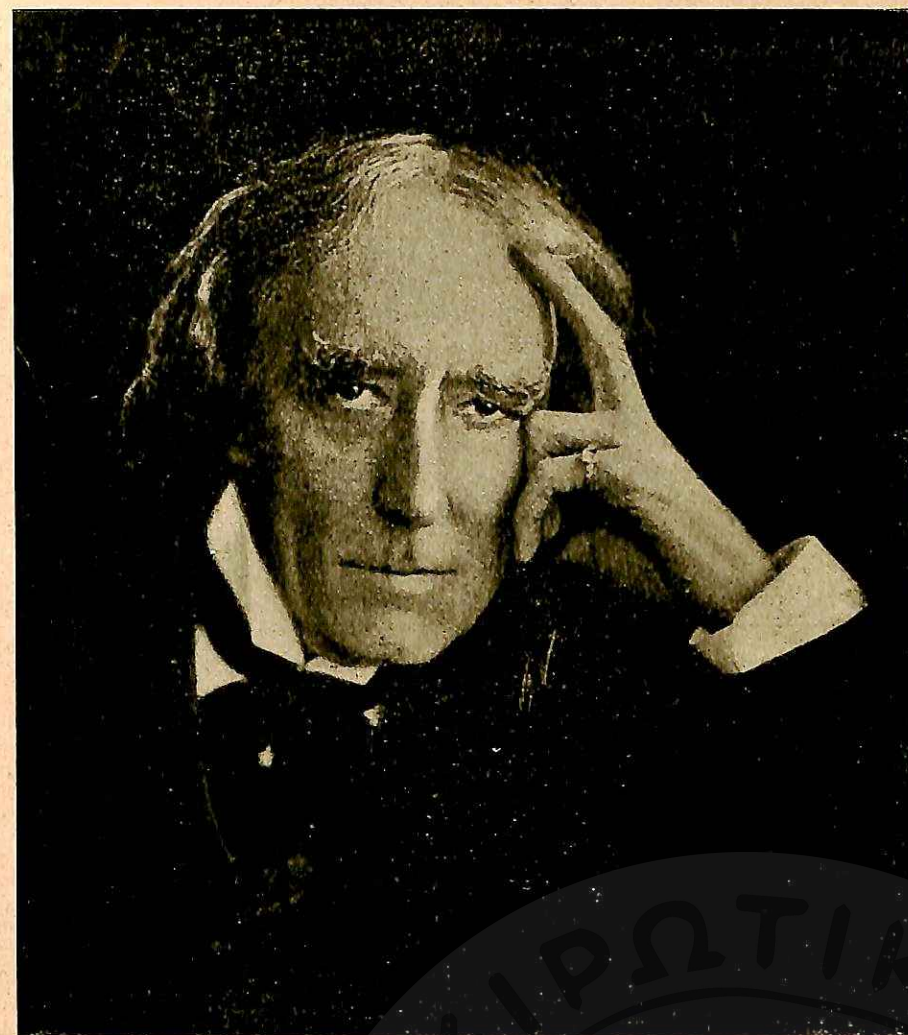
Ποῦ λοιπὸν ἐβασίλειο ἡ παγκόσμιος φήμη τοῦ Ἑρβιγγ; Πρῶτον εἰς τὴν ματαιοδοξίαν τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοῦ, ὅπερ, ἐπὶ καιρὸν μὴ ἔχον ἄλλον τραγωδὸν νὰ ἐπιδείξῃ, ἀπεράσισε νὰ θεωρήσῃ τὸν μόνον ὑπάρχοντα ὡς ἀντάξιον διάδοχον τοῦ Γκάρικ, τοῦ Κῆν καὶ τοῦ Μακρέδν. Δεύτερον, εἰς τὴν τάσιν ἣ ὁποία βασιλεύει ἐν Ἀγγλίᾳ τοῦ νὰ ἐξετάζεται ὁ ἰδιωτικὸς βίος, ἡ ἀγωγή, αἱ ἀρεταὶ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν. Ἐνθυμεῖσθε πόσος λόγος ἐγένετο ἐπὶ τοῦ Γλάδ-στωνος περὶ τῆς οἰκιακῆς εὐτυχίας, τῆς σπανίας ἐλληνομαθείας, τῶν ὑλοτομικῶν ἀθλῶν καὶ τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν φιλελευθέρων καὶ πόσον πάντα ταῦτα ἐκράτυναν τὴν πολιτικὴν του θέσιν. Παρομοίως, προκειμένου περὶ τοῦ Ἑρβιγγ, πᾶς Ἀγγλος ἦτο πρόθυμος νὰ ὑμνήσῃ τὸν οἰκογενειακὸν του βίον, τὴν ἐγκυκλοπαιδικὴν του μόρφωσιν, τὰς περὶ Σαίξπηρ διαλέξεις του καὶ νὰ σᾶς διηγηθῇ μύρια

ἀνέκδοτα μαρτυροῦντα περὶ τῆς μετριοφροσύνης του καὶ τῆς εὐγενοῦς του καρδίας. Τινὰ τῶν ἀνεκδότων τούτων ἀνεδημοσιεύθησαν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ θανάτου του καὶ εἰς τὰς ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας.

Καὶ πάντα μὲν ταῦτα προσέκτησαν εἰς τὸν Ἑρβιγγ τὸ πολὺ κοινόν, ὅτι ὅμως ἐπέβαλεν αὐτὸν καὶ εἰς τὴν κριτικὴν καὶ εἰς τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους, οἵτινες τελείως ἀντιλαμβάνοντο τῶν ἀνυποφόρων ἐλαττωμάτων του ὡς ἡθοιοῦ, ὑπῆρξεν ἡ δρᾶσις του ὡς διευθυντοῦ θεάτρου. Ὅντως, ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην, ὁ Ἑρβιγγ συνδέεται στενῶς πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀγγλικοῦ θεάτρου καὶ δικαιοῦται εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν τε Ἀγγλων καὶ τῶν ξένων.

Ὅτε ὁ Ἑρβιγγ ἤρξατο τὴν κοπιώδη του ἄνοδον πρὸς τὴν φήμην, ἡ κατάστασις τῆς ἀγγλικῆς σκηνῆς ἦτο ἐλεεινή. Τὸ πνεῦμα τοῦ πουρτανισμοῦ τὸ πνεῦσαν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τῆς Βικτωρίας εἶχε σαρώσει τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς διαβάσεως τοῦ Σέριδαν. Βασίλεις τῶν ὁποίων ἡ ἀγάπη διὰ τὴν σκηνήν, ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ τὰς ἱερείας αὐτῆς, ἐφθανε μέχρ' ἀδυναμίας, εἶχε διαδεχθῇ ζεῦγος ὅπερ περιώριζε τὴν εὐδαιμονίαν ἐν τῷ στενῷ κύκλῳ τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας. Ἡ ἀριστοκρατία ἐμμήθη τοὺς ἄρχοντας ὅπως ἐπὶ Ρουσσώ, αἱ οἰκογενεακαὶ ἀρεταὶ εἶχον καταστῇ τοῦ συρμοῦ. «Νέον ζεῦγος, γράφει ὁ κ. Φιλὼν, οὐδαμοῦ ἐτόλμα νὰ δειχθῇ ἐὰν δὲν συνωδευέτο ὑπὸ δύο ἢ τριῶν βρεφῶν». Ἐν δὲ τῇ Ἀγγλίᾳ, εὐτυχῶς, δὲν πέρουν τὰ βρέφη εἰς τὸ θέατρον. Ὅλη ἡ λογοτεχνικὴ παραγωγή ἐστράφη κατ' ἀνάγκην πρὸς τὸ μυθιστόρημα. Οὔτε ὁ Θάκκεραι οὔτε ὁ Λίκενς ἔγραψαν ποτὲ διὰ τὸ θέατρον! Ὁ

Μυθιστορήματά τινα τῶν δύο συγγραφέων διεσκευάσθησαν, συνήθως ἀτυχῶς, ὡς δρᾶματα ὑπὸ τριῶν,

ΕΡΡΙΚΟΣ ΕΡΒΙΓΓ

Μποῦλβερ Λύττων ἐδοκίμασε νὰ τὸ πράξῃ, ἀλλὰ τὰ πέντε δραματικά του ἔργα, ὡχραὶ ἀπομιμήσεις τοῦ Δουμᾶ καὶ τοῦ Οὐγκώ, δὲν παραβάλλονται πρὸς τὰς μυθιστορίας του ὅσον καὶ ἂν μᾶς φαίνωνται αὐταὶ τὴν σήμερον δυσχώνευτοι. «Γράψετε ἐν δρᾶμα, ἔλεγεν ὁ Μακρέδν πρὸς τὸν Βράουνιγγ καὶ δὲν φεύγω διὰ τὴν Ἀμερικήν». Ὁ Βράουνιγγ ἀντὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ γράφῃ ἐλεγεία, ἔγραψε τὸν Στράφορντ. Δύο μῆνας βραδύτερον ὁ Μακρέδν ἦτο εἰς Νέαν Ὑόρκην.

Ἡ ἀγγλικὴ σκηνή, παραμελουμένη οὕτω καὶ ὑπὸ τῶν συγγραφέων καὶ ὑπὸ τῆς καλῆς κοινωνίας, ἔφθασεν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν κατὰπτώσεως ὥστε δὲν ἐτόλμα θέατρον ν' ἀναβιβάσῃ ἔργον τοῦ Σαίξπηρ — Shakespeare

spells failure, ἔλεγον οἱ διευθυνταί. Τί δὲ ἦσαν οἱ διευθυνταὶ ἐκεῖνοι καὶ τί ἦσαν τὰ ἔργα αὐτὰ τὸ κοινὸν προετίμα τοῦ Ἀμλετ καὶ τοῦ Ὀνείρου δύναται ὁ βουλόμενος νὰ πληροφορηθῇ ἀναγινώσκων τὸ περὶ ἀγγλικοῦ θεάτρου ἀριστον ἔργον τοῦ Ἀδγούστου Φιλὼν ἢ τὰς τεράπνας καὶ διδακτικὰς Recollections of a Playgoer τοῦ Μόρλεϋ. Ἡ ἀναγέννησις, ὀλίγου δεῖν νὰ γράψω ἡ νεκρανάστασις, χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1860. Ἐστία αὐτῆς ὑπῆρξε μικρὸν θέατρον ἀπομεμακρυσμένης συνοικίας, τὸ θέατρον τοῦ Πρίγκηπος τῆς Οὐαλίας παρὰ τῷ Τόττενχαμ Κῶρτ Ρῶδ. Ἐκεῖ διὰ πρώτην φορὰν ἔπαιξαν ὁ κ. καὶ ἡ κ. Βάγκροφτ, τὰς κωμωδίας τοῦ Ρόβερτσον τὸ Cast, τὸ School κτλ. Αἱ κωμωδίαὶ αὗται φαίνονται νῦν παιδαριώδεις, ἡ αἰ-

σηματικότης των μᾶς φαίνεται ψευδής, οἱ ἥρωες αὐτῶν φαντασιώδεις. Ἐν τούτοις ἐκεῖναι ἀνεγέννησαν παρὰ τῷ κοινῷ τὴν ἀγάπην τοῦ θεατροῦ, καὶ ὁ γευσθεὶς αὐτῶν Λονδωναῖος ἤρχισε νὰ δρέγεται ὑψηλοτέρων θεαμάτων. Τότε ἀνεφάνη ὁ Ἑρβιγγ, εὐτυχῆσας εὐτύχημα μέγα, τὸ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν ὥραν του. Γενόμενος, κατὰ τύχην σχεδὸν, συνδιευθυντὴς θεάτρον, ἐτόλμησε ν' ἀναβιβάσῃ καὶ πάλιν τὸν Σαίξπηρ ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Ἡ ἐπιτυχία ὑπερέβη τὰς προσδοκίας του. Καὶ οἱ ὀλίγοι καὶ οἱ πολλοὶ τὸν ἐπεκρότησαν. Οἱ μὲν ἐθέλοντο βλέποντες τέλος τὰ ἀριστουργήματα τοῦ ἐθνικοῦ των ποιητοῦ παριστανόμενα ἄνευ παραμορφώσεων. (Ὁ Ἑρβιγγ παρίστανε τὰ Σαίξπηριανὰ δράματα ἄρτια, ἐφ' ὅσον, ἐννοεῖται, τοῦτο ἦτο δυνατόν ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ ἔκοπτε ὀλίγας σκηνὰς ἢ συνέπτυσσε ἄλλας, πλὴν ποτὲ δὲν προσέθετε τι καὶ οὐδέποτε ἐπέφερε εἰς τὸ ἔργον οὐσιαστικὰς ἀλ-

λοιώσεις). Τὸ δὲ πολὺ κοινὸν ἐμάγευον ἡ θαυμασία σκηνοθεσία, ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ πολυτέλεια τῶν στολῶν, ἡ ταχύτης μεθ' ἧς αἱ σκηναὶ διεδέχοντο ἡ μία τὴν ἄλλην. Ἀπὸ τοῦ 1874, ὁπότε ἔπαιξε τὸν Ἀμλετ μέχρι τοῦ 1895 ὅτε προεχειρίσθη ὑπὸ τῆς Βασιλίσσης Βικτωρίας βαρυνέτος, ὁ Ἑρβιγγ ἐγνώρισε εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς σχεδὸν ὅλον τὸν Σαίξπηρ.

Ἀπὸ δεκαετίας εἶχεν ἀρχίσει ἡ κατάπτωσις. Νέοι ἡθοιοποιοὶ, ὁ Τρῆ, ὁ Φ. Ρόβερτσον, ὁ Λ. Οὐὼλλερ ὑπεδύοντο μετὰ πλείονος ἐπιτυχίας ἢ αὐτὸς τοὺς παλαιούς του ὁλόους, ἦσαν δὲ καὶ ἐπιτυχέστεροι αὐτοῦ ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν νέων δραμάτων. Νέα θέατρα ἤρχισαν νὰ ὑπερακοντίζωσι ὡς πρὸς τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τὴν σκηνοθεσίαν τοῦ Ἀνκείου. Οὐχ ἦτον ὅμως ἡ ἀγγλικὴ εὐγνωμοσύνη τῷ διεφύλαξε μέχρι τέλους, τουλάχιστον κατὰ τύπους, τὰ πρωτεῖα, καὶ ὁ θάνατός του ἐκρίθη ὡς ἐθνικὴ ἀπώλεια.

Α Μ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

Ο ΠΡΙΓΚΗΨ ΣΕΡΓΙΟΣ ΤΡΟΥΜΠΕΤΣΚΟΪ

— Ἀνάμνησις —

Ὁ πρίγκηψ Τρουμπετσκόϊ.

Εἰς τὴν ξηρὰν τηλεγραφικὴν ἀναγγελίαν τοῦ θανάτου τοῦ Ρώσσου πρίγκηπος Τρουμπετσκόϊ ὀλίγοι ἐμάντευσαν ἴσως τὴν ἀπώλειαν μιᾶς ὑπερόχου ἑλληνικῆς ψυχῆς, τοῦ σοφοῦ ξένου μας, ὅστις πρὸ δύο ἐτῶν, ἐπὶ κεφαλῇς τοῦ ἀνθους τῆς ρωσικῆς νεότητος, ἦλθεν ὁδηγῶν, με φωτεινὸν ἐνθουσιασμόν, ἕνα εὐγενὲς ἄγλημα, εἰς τὸ προσκύνημα τῶν ἑλληνικῶν μνημείων. Καὶ ὀλίγοι ἴσως θὰ αἰσθανθοῦν ὅτι ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἀνδρός, ὅστις ἐμήνησε τὴν ρωσικὴν νεολαίαν

ἀπὸ τῆς καθέδρας τοῦ Μοσχοβιτικοῦ Πανεπιστημίου εἰς τὸ φῶς τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, ἕνας κλάδος Ὀλυμπιακοῦ κοτίνου καὶ ὀλίγα ἀνθη ἀθηναίας δάφνης θὰ ἦσαν μία ὀφειλομένη προσφορά πρὸς τὸν σοφόν, ὅστις ἔκλεισε μέσα εἰς τὴν ψυχὴν του τὴν Ἑλλάδα, με τὸν ἔρωτα ὅλων τῶν ὑπερόχων φύσεων.

Νομίζω πῶς εἶνε ἡ στιγμή αὐτή, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ γιγαντόσωμος σοφός, με τὸ ἀθλητικὸν παράστημα καὶ τὴν παιδικὴν ψυχὴν, ἐνεφανίσθη ἐμπρὸς μου, εἰς μίαν παράστασιν ἐξόχως συμπαθητικὴν, ὑποβλητικὴν καὶ κατακτῶσαν, τῆς ὁποίας ἡ ἀνάμνησις μένει ἀκόμη ζωηρὰ χαραγμένη εἰς τὴν ψυχὴν μου. Τὸ κατὰ-στρωμα τοῦ τορπιλλοβόλου «Κανάρη», τὸ ὁποῖον ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, εἰς μίαν πράξιν εὐγενοῦς καὶ εὐστόχου ξενίας, εἶχε διαθέσει ὑπὲρ τῶν ξένων προσκυνητῶν, ἐπλημμύρει ἀπὸ μίαν ξανθὴν νεότητα, ζωηρὰν καὶ ἀνήσυχον, ροφῶσαν τὸ ἑλληνικὸν φῶς με ὅλας τῆς τὰς αἰσθησεις, εἰς μίαν ἔκτασιν θρησκευτικὴν. Γηραιοὶ σοφοί, με λευκὰς κόμας, φιλόσοφοι, ψυχολόγοι,

ἀρχαιολόγοι, νομομαθεῖς, ἀπετέλουν τὰ φωτεινὰ κέντρα τῶν νεανικῶν ὀμίλων, εἰς τὴν ἀνήσυχον στιγμὴν μιᾶς ἀπάρσεως, ὑπὸ τὸ φθίνον φῶς τοῦ ὠραίου ἁττικοῦ δειλινοῦ. Μόνος ὁ ἀρχηγὸς τοῦ σεμνοῦ προσκυνήματος δὲν ἦτο ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Οἱ κόποι τοῦ μακροῦ ταξιδίου, ἡ μακρὰ προσδοκία τῆς ἡμέρας αὐτῆς, αἱ φροντίδες τοῦ σοφοῦ διὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν ἀκαδημαϊκὴν οἰκογένειαν, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Τρουμπετσκόϊ ἦτο περισσότερον ἀπὸ πατῆρ, εἶχαν ῥίψει εἰς τὴν κλίνην τὸ ἀθλητικὸν σῶμα. Εἰσήχθη με συγκίνησιν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ πρυνμαίου ὑποστρώματος, ὅπου ἀνεπαύετο ὁ διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας. Δὲν ἦτο ὁ στυγνὸς καὶ κατηφὴς σοφὸς τὸν ὁποῖον ἐπερίμενα νάντικρύσω. Ἦτον ἕνα μεγάλο παιδί, θλιμμένον, ἀνήσυχον διὰ τὴν ἐνδεχομένην ἀπώλειαν μιᾶς εὐτυχίας, ποῦ τοῦ εἶχαν ὑποσχεθῇ.

— Ἦτο παράτολμον αὐτὸ ποῦ ἐκάματε, Πρίγκηψ, τοῦ εἶπα δειλά. Ἡ κατάστασίς σας εἴμπορεῖ νὰ χειροτερεῖσθῃ ἀπὸ τοὺς κόπους τοῦ ταξιδίου.

— Ἀ! ὄχι. Ἐγὼ πίστιν εἰς τὸν ἑλληνικὸν αἶρα καὶ εἰς τὸ ἑλληνικὸν φῶς. Περιμένω ἕνα θαῦμα ἀπὸ τὸν Ἀσκληπιόν.

— Καὶ θάποφασίσετε λοιπὸν νάνέβετε ἐπάνω εἰς τοὺς Δελφούς, αὔριον τὸ πρωῒ;

Ὁ πρίγκηψ ἐμειδίασε τὸ ἀθώοτερον παιδικὸν μειδίαμα.

— Μὴν εἰσθε ἄπιστος. Αὔριον θὰ εἶμαι καλά. Θὰ ἀνέβω μαζί σας εἰς τοὺς Δελφούς. Οἱ Ἕλληνικοὶ Θεοὶ θὰ με βοηθήσουν.

Ὁμιλοῦσε με τόσο ἐνθουσιασμόν, τόσην θέλησιν, τόσην πίστιν, ὥστε μοῦ ἐφάνη ἀνοησία νὰ ἐπιμείνω περισσότερον. Ἡ πίστις του ἐνίκα κάθε ἐπιστήμην. Τὸν ἀφῆκα πυρέσσοντα καὶ πονοῦντα εἰς τὸ μικρὸν δωμάτιον.

Καὶ ἐσυλλογίσθη τότε ὅλην τὴν ἀντίδρασιν, ἡ ὁποία εἶχεν ἐγερθῇ ἀπὸ μερικὸς θερμοκεφάλους πατριώτας κατὰ τῶν Ρώσων ξένων μας, ὅλην τὴν ἀπρεπῆ, ἄτοπον, ἀκαιρον καὶ ἀνόητον ὑποβολήν, ἡ ὁποία ἐγένετο εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινόν, δημιουργήσασα ἀνυπόστατους φόβους ταραχῶν, ἐσυλλογίσθη τὴν ἑλευθερίαν πάσης ὑποδοχῆς πρὸς τοὺς σοφοὺς ξένους καὶ τοὺς φιλελευθέρους νέους ἐκ μέρους τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, καὶ ἀντιπαρέβαλα, ὅχι χωρὶς ἐντροπὴν, ὅλην αὐτὴν τὴν ψυχρότητα, ἡ ὁποία δὲν διέφυγε τοὺς εὐγενεῖς ξένους, πρὸς τὴν φρενίτιδα, ἣτις περιέβαλε πρὸ ὀλίγου τὴν ρουμανικὴν «τραγιάσκαν». Εὐτυχῶς τὴν παράφρονα αὐτὴν ξενηλασίαν ἐπῆλθε νάντισθαθμίση μία

πρᾶξις ἐπισημὸν ἀβροφροσύνης ἀπὸ τὴν τότε κυβέρνησιν, ἡ ἔξοχος ξενία τὴν ὁποίαν παρεσκεύασε, μόνη ἐξ ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν σωματείων, ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρία, εἰς τὸ πρόσωπον ἑνὸς Καββαδία, καὶ ἡ ἐγκαρδία καὶ εὐστοχος εὐγένεια ὀλίγων ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ πολεμικοῦ πλοίου.

Ὅταν ἐξύπνησα τὸ πρωῒ, ἔσπευσα νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν ἀσθενοῦντα εἰς τὸ δωμάτιόν του. Ὁ Τρουμπετσκόϊ εὐρίσκετο ἤδη πρὸ μιᾶς ὥρας ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ὑψηλός, θαλερός, εὐθυτενής. Μὲ ἐκύτταξε μ' ἕνα ὕψος θριαμβευτικῆς ἱκανοποιήσεως.

— Ὁ Ἀσκληπιός μ' ἐπεσκέφθη εἰς τὸ ὄνειρόν μου. Βλέπετε ὅτι τὸ θαῦμα ἐγένετο.

Ἐνα θαῦμα πραγματικῶς, ἀπὸ τὰ θαύματα τῆς θελήσεως καὶ τῆς πίστεως. Εἰς τὴν ὠραίαν, φωτεινὴν γαλήνην τῆς καλοκαιρινῆς αὐγῆς, ὁ Τρουμπετσκόϊ εἶχε βυθισθῇ εἰς ἔκστασιν.

— Θαυμάζω, μοῦ εἶπε, τὴν ποιότητα καὶ τὴν ἔντασιν τοῦ ἑλληνικοῦ φωτός. Ἐγύρισα ὅλον τὸν κόσμον, ἀλλὰ παρόμοιον πνευματικὸν φῶς δὲν ἀντίκρισα ποτέ μου. Εἰς αὐτὸ ἀποδίδω ὅλην τὴν μεγαλουργίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος.

Ἐμεινε σκεπτικὸς ἐπ' ὀλίγον. Καὶ ἔπειτα.

— Καὶ ὅμως κἀτι τι παράδοξον μοῦ συμβαίνει αὐτὴν τὴν στιγμὴν. Αἰσθάνομαι ὅτι δὲν εἶνε ἡ πρώτη φορὰ, ποῦ ἀντικρύζω αὐτὸ τὸ φῶς. Οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι καὶ ποιηταὶ μοῦ ἔδωκαν πάντα μίαν ἀνάλογον αἴσθησιν, μίαν αἴσθησιν δροσεροῦ φωτός, ὡς αὐτὸ ποῦ μᾶς περιλούει τώρα.

Καὶ ἐφιθύρισε, ὡς μονολογῶν καθ' ἑαυτόν, ἕνα χωρίον τοῦ Πλάτωνος ἑλληνιστί.

— Καὶ ἡ νύκτα! ἐπανέλαβεν. Ἐπέρασα ὥρας νὰ κυττάζω τὰ ἄστρα ἀπὸ τὸ παραθυράκι τῆς καμπίνας μου. Ἐσπινθήριζαν με τόσην ἐκφρασὶν μέσα εἰς τὴν διαφάνειαν τοῦ στερεώματος. Ἐλαφροὶ ἄτμοι ἀνέβαιναν ὡς πνεύματα ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ βουνά. Καὶ ποτὲ δὲν ἐνόησα βαθύτερα τὰ λόγια τοῦ ἀρχαίου φιλοσόφου: ὅτι τὰ ἄστρα τρέφονται ἀπὸ τοὺς δροσεροὺς ἀτμούς, ποῦ τοὺς στέλλει ἡ γῆ.

Μία κατάνυξις θρησκευτικὴ ἐτόνιζε τοὺς λόγους τοῦ σοφοῦ.

Μετ' ὀλίγον ἐποντίσαμεν τὴν ἀγκυρὰν εἰς τὴν Ἰτέαν. Τὸ ἀκαδημαϊκὸν καραβάνι ἐξεχύθη εἰς τὴν ἀκτὴν. Ἀμαξαί, ἄλογα, ἡμίονοι, ὁ περίερ-

γος πληθυσμός του μικροῦ χωρίου ἔδιδαν μίαν παράδοξον ζωὴν εἰς τὴν ἡσυχον ἀκτὴν. Ὁ πρίγκηψ μοῦ προσέφερεν εὐγενῶς μίαν θέσιν εἰς τὴν ἁμαξάν του. Καὶ ἀρχίσαμεν τὴν ἀνάβασιν ἐπὶ τῶν ἀποτόμων, τῶν ἀγρίων κλιτύων τοῦ βουνοῦ μετὰ τὰς ὑπερόχους κατόψεις τῶν κοιλάδων καὶ τῶν κρημνῶν, μετὰ τὰς ἀγρίας ἀπόψεις τῶν βουνοκορυφῶν πέριξ καὶ πέραν. Κάτι τι μοῦ ἐνθύμιζε τὸ ἄγριον μεγαλεῖον τῶν Ἀλπεων εἰς τὴν μεγαλοπρέπειαν αὐτὴν τῆς Ἑλληνικῆς φύσεως. Ὁ Τρουμπετσκόϊ ἔμεινε σιωπηλὸς ὅλην τὴν ὥραν. Ἡ κόρησά Καπνίστ ἀνέπτυσσε μετὰ χειμαρρῶδη εὐγλωττίαν παραδόξους ἐγκληματολογικὰς θεωρίας, ἀναμίκτους ἀπὸ γυναικεῖον θασμασμὸν καὶ γυναικεῖον οἶκτον, πρὸς τὴν φύσιν τῶν κακούργων.

Ἐσταματήσαμεν εἰς τὸ Χρυσό. Τόποι γεμάτοι ἀπὸ τὴν τραγικὴν ἀνάμνησιν τῆς Μαρίας Πενταγιώτισσας.

*Στὰ Σάλανα σφάζουν ἀρνιά
Καὶ στὸ Χρυσὸ κριάρια
Καὶ στῆς Μαρίας τὴν ποδιά
Σφάζονται παλληκάρια.*

Διηγῆθηκα τὸν ὥραϊον θρύλον εἰς τὸν Πρίγκηπα.

— Αἱ ὥραιαι γυναῖκες περνοῦν ὡς καταγίδες ἀπὸ τὸν κόσμον, εἶπε. Φαντασθῆτε μίαν καταιγίδα ἐπάνω εἰς τὰ βουνὰ αὐτά!

Ἐξεπεξέσαμεν καὶ ἐμβήκαμεν εἰς τὸ πρῶτον παντοπωλεῖον. Αἱ ἀρχαὶ ἤθελαν νὰ μᾶς προσφέρουν τὸ ὀρεκτικόν. Ὁ Τρουμπετσκόϊ κουρασμένος ἐκάθισεν εἰς ἓνα πενιχρὸν σκαμνὶ τοῦ παντοπωλείου, τὸ ὁποῖον εἶχε περικυκλωθῇ ἀπὸ τοὺς περιέργους τοῦ χωρίου. Εἶχαν ἀκούσει ὅτι κάποιος «πρίγκηψ» ἔφθασε εἰς τὸν τόπον τους, συνειδησμένοι ἄλλως ἀπὸ ἐπισήμους διαβάσεις. Ἐπέρασαν ἀπ' ἐκεῖ βασιλεῖς, πρίγκηπες, σοφοὶ ὅλης τῆς ὑψηλίου.

— Ποῦ εἶνε ὁ πρίγκηψ; ἐρωτοῦσαν κ' ἐστριμώνοντο εἰς τὴν θύραν τοῦ καπηλείου.

Τότε κάποιος ἔφθασε βιαστικός.

— Ὁ πρίγκηψ εἶνε μέσα, σὰς παρακαλῶ.

Ἐπέδειξα τὸν Τρουμπετσκόϊ εἰς τὸν βιαστικὸν ἄνθρωπον.

— Εἶμαι ὁ διδάσκαλος τοῦ χωρίου Ἐρωτόκριτος καὶ θέλω νὰ εἰπῶ τὸ «ὡς εὖ παρέστης» εἰς τὸν πρίγκηπα ἐκ μέρους τῶν συμπολιτῶν μου.

Ἐξήτησα τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν Τρουμπετσκόϊ

νὰ τοῦ παρουσιάσω τὸν διδάσκαλον, μετὰ ὅλον τὸν φόβον τῆς ἐμφανίσεως κανενὸς ἀπεράντου χειρογράφου. Ὁ Τρουμπετσκόϊ ἐσηκώθη σοβαρὸς καὶ ἐπίσημος καὶ ἔτεινε τὸ χέρι πρὸς τὸν διδάσκαλον. Τὸ μικρὸν καπηλεῖον ἐγεμισεν ἀπὸ τὸ ἀνάστημά του. Εἰς τὸ μικρὸν ἐκεῖνο χωρίον καὶ ὑπὸ τὴν στέγην ἐνὸς καπηλείου ἐγένετο ἡ πρώτη δεξίωσις τῶν σοφῶν ξένων. Ὅ,τι δὲν ἐγένεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅ,τι δὲν ἔκαμαν οἱ σοφοὶ τῆς πρωτευούσης, τὸ Πανεπιστήμιον, οἱ πρυτάνεις, οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, τὸ ἔκαμινεν ὁ πτωχὸς διδάσκαλος τοῦ πτωχοῦ χωρίου. Ἡ σκηνὴ ἤρχισε νὰ γίνηται ἐπιβλητική. Ὁ διδάσκαλος ὑπῆρξε ὀλιγόλογος, εὐστοχος καὶ ἐχειρίσθη τὸν λόγον μετὰ διπλωματικὴν λεπτότητα. Τὸ δυσεύρετον τάχι ἀπαντᾷται κάποτε ἐκεῖ ποῦ δὲν τὸ περιμένει κανεὶς. Ὁ διδάσκαλος εὐχόμενος τὸ «ὡς εὖ παρέστης» εἰς τὸν σοφὸν ξένον, ὑπέμνησε τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν προστάτιδα Δύναμιν καὶ προσέθεσε ὅτι τὸ χωρίον του εἶνε εὐτυχὲς ὑποδεχόμενον τὸ ἄνθος τῆς Ρωσσοικῆς νεύσεως. Ὁ Τρουμπετσκόϊ, ἐφ' ὅσον ὠμίλει ὁ πτωχὸς διδάσκαλος, ἐφαίνετο ἰδιαιτέρως συγκινημένος. ἤρχισα νὰ διερμηνεύσω τοὺς λόγους τοῦ διδασκάλου.

— Ἐνόησα, πολὺ καλὰ! εἶπε στρεφόμενος πρὸς ἐμέ ὁ Τρουμπετσκόϊ. Ἀπορῶ καὶ ὁ ἴδιος πῶς ἐννοῶ τόσον τὰ νεοελληνικά. Ἐσφίξε με μίαν θερμότητην χειραψίαν τὸ χέρι τοῦ διδασκάλου καὶ εἶπε τὰ ἐγκάρδια αὐτὰ λόγια, ἀφοῦ εὐχαρίστησε διὰ τὴν ὑποδοχὴν.

Δὲν εἶνε ἡ Ἑλλὰς ἡ ὁποία ὀφείλει εὐγνωμοσύνην εἰς τὴν Ρωσσίαν. Εὐγνώμονες εἴμεθα ἡμεῖς πρὸς τὴν μικρὰν καὶ ἐνδοξον Ἑλλάδα. Τῆς ὀφείλομεν διπλοῦν χρέος, τὸ ὁποῖον δὲν θὰ λησμονήσωμεν ποτέ. Μᾶς ἔδωκε τὸν πολιτισμὸν καὶ μᾶς ἔδωκε τὴν θρησκείαν μας.

Οἱ ὥραιοι λόγοι τοῦ ξένου σοφοῦ δὲν ἠκούσθησαν κάτω ἀπὸ καμμίαν μαρμαρίνην στέγην, ἀπ' αὐτὰς ποῦ φρουροῦν αἱ γλαυκὲς εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἠκούσθησαν μέσα εἰς τὸ καπηλεῖον τοῦ Χρυσοῦ. Πάλιν καλὰ. Εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ ἀτμοσφαῖρα ἦτο ἐπικίνδυνος. Τὴν εἶχε κορέσει ἀπὸ ἠλεκτρισμὸν ὁ πατριωτικὸς τύπος.

Ὅλον τὸ ὑπέροχον πανόραμα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος ἐπέρασεν ἀπ' ἐμπρός μας εἰς ὀλίγας ἡμέρας. Ὁ Τρουμπετσκόϊ δὲν ἠμποροῦσε νὰ κρύψῃ τὴν εὐτυχίαν του, ὁδηγῶν τὸ εὐγενὲς καὶ φιλελεύθερον ἄγλημα, τὸ ὁποῖον ἐξέπεμπον

πρὸς τὴν Ἑλλάδα τὰ Ρωσσοικὰ πανεπιστήμια. Οἱ Δελφοὶ μετὰ τὸ τρομερὸν μεγαλεῖον τῶν Φαιδριάδων πετρῶν, μετὰ τὰ μαντικὰ νερὰ τῆς Κασταλίας κυλιόμενα ἀπὸ τὸν θεόκτιστον βράχον, μετὰ τὴν περίτρομον φύσιν ὀλοτρόγυρα, κατοικητήριον αἰώνιον θεῶν καὶ πνευμάτων, ὑψώθησαν ἔξαφνα ὡς θεῖον ὄραμα ἐμπρός μας. Ὅλη ἡ τρισυπόστατος ἁρμονία τῆς ἀρχαίας ζωῆς — ὁ ναός, τὸ θέατρον, τὸ στάδιον — ἀνεδίδετο ἀπὸ τὰ σιωπηλὰ μάρμαρα, τὰ καλύπτοντα τὴν γῆν, τὰ ζῶντα, ὡς μία αἰωνία γιγαντώδης ἀνθησις, ὑπὸ τὴν φρίκην τῆς ἀτμοσφαίρας.

— Ἦθελα νὰκούσω τὸν κεραυνὸν τοῦ Διὸς ἐπάνω εἰς αὐτὸν τὸν τόπον, εἶπεν ὁ Τρουμπετσκόϊ.

Καὶ ἐπεριπατήσαμεν πολλὴν ὥραν σιωπηλοί. Ἦλθεν ἔπειτα τὸ γαλήνιον ὄραμα, ἡ παραδεισέα φύσις, τὰ ἡμερα, τὰ γλυκοκοιμισμένα εἰς λυρικὸν ὕπνον ἐρείπια τῆς Ὀλυμπίας. Εἰδυλὰ πλανώμενα ἐπάνω εἰς τοὺς πράσινους λόφους, ὡς φύσημα φλογέρας, ἐπιθαλάμια ὑψωόμενα εἰς τὸν ἀέρα μετὰ πτερὰ κορυδαλοῦ, λουσμένα εἰς τὰ νερὰ τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ τοῦ Κλαδέου, ἡ γῆ σκεπασμένη μετὰ φιλήματα, ὡς ἄνθη, ὁ θάνατος ὥραϊος, λευκός, μαρμαρίνος, ἀνθοστολισμένος, ὡς ὕπνος Πραξιτελείου Ἑρμοῦ.

Ἐπειτα ἡ Κόρινθος, νεκρὰ ἡ ἀφνειὸς Κόρινθος, τὰ πένθιμα, τὰ μελαγχολικὰ ἐρείπια, ἡ στυγνὴ σιωπὴ, ἀπλωμένη εἰς τὴν ξηρὰν γῆν, ὡς μεταμέλεια ὀργῶν, ὁ θάνατος ὁ βαρὺς, μία βρύσις νοσταλγικῆ, θρηνοῦσα τὸν αἰώνιον θρήνον ἐνὸς μακρυνοῦ θρύλου. Καὶ ἔπειτα αἱ ἱσοφεραὶ Μυκῆναι, ἀπολιθώσεις τιτάνειοι, σκεπασμένοι ἀπὸ τὴν προϊστορικὴν σιωπὴν, ὡς πάχη. Τὰ βάραθρα τῶν πολυχρῶστων τάφων ἀναδίδουν μίαν βοήν ὡς γογγυσμὸς ὀργῶν ἡ θρήνων, ἀχόρταγα στόματα, ζητοῦντα τὴν ἀρπαγμένην λείαν των, πεινῶντα νὰ καταπίωσιν ἄλλην μίαν φορὰν τοὺς στυγεροὺς ἐναγκαλισμοὺς τῆς Κλυταιμνήστρας. Μεγάλα, μαῦρα στέφανα περνοῦν ἐπάνω ἀπὸ τὸν αὐχηρὸν τόπον καὶ ἡ ἡχὼ μᾶς μακρυνῆς βροντῆς, ταράσσει τὸν ἀέρα, μετὰ τὴν μαντικὴν φωνὴν τῆς Κασάνδρας. . . Καὶ ἔπειτα τὰ ἀνάκτορα τῆς Τίρυνθος, ἐρείπια κατοικημένα ἀπὸ γιγαντώδεις σκιάς, ὅπου τὸ χόρτον καλύπτει μετὰ πενθίμους τάπητας τὰς σιωπηλὰς αἰθούσας, τοὺς ἐρήμους γυναικωνίτας, τὸ σκονισμένον μάρμαρον τῶν λουτρῶν, καὶ ὅπου τὸ σκότος ζῇ μόνον, ἐμψυχον εἰς τὰς ὑπογείους κρύπτας.

Ἀνάκτορα, θέατρα, ναοί, στάδια γλαφυρότητες μαρμάρων καὶ ἀπειλαὶ κυκλωπέων πε-

τρῶν, ὅλη ἡ ζωὴ ἡ συντετριμμένη καὶ ἀνίκητος, κάτω ἀπὸ τὰ χαμόγελα τοῦ οὐρανοῦ, μέσα εἰς τοὺς πράσινους ἐναγκαλισμοὺς τῆς νέας γλωρίδος, μέσα εἰς τὸ μέγα, τὸ πνευματικὸν φῶς, ὁ θάνατος ἐνδεδυμένος πορφύραν, ἐπέρασεν ἀπ' ἐμπρός μας τὰς ὀλίγας αὐτὰς ἡμέρας. Ὁ σοφός, ὁ ὁποῖος βαδίζει τώρα τὸν ἀσφοδελὸν λειμῶνα, μετὰ μίαν σωκρατικὴν γαλήνην, θὰ φέρῃ μαζί του τὴν ἀνάμνησιν τοῦ μεγάλου ὁράματος, τὸ ὁποῖον τοῦ ἔδωκεν ἡ Ἑλλὰς.

Δὲν ἠξεύρω διατί. Ἀλλὰ μοῦ εἶνε ἀδύνατον νὰναπολήσω τὸν ὥραϊον αὐτὸν περίπατον διὰ μέσου τῶν Ἑλληνικῶν αἰώνων, χωρὶς νὰ ἰδῶ παρὰ τὸ πλευρόν μου τὸν γιγαντόσωμον σοφόν, μετὰ τὸ παιδικὸν πρόσωπον καὶ τὸ φωτεινὸν βλέμμα, κατοικητήριον μιᾶς ἀπλῆς, γαλήνιας, ἑλληνικῆς ψυχῆς. Ὁ ἐνθουσιασμὸς εἶχε δώσει εἰς τὸν ὥριμον καὶ βαρὺν ἄνδρα τὴν ἀλκὴν ἐρήβου. Καὶ ἐν μέσῳ τῆς ξανθῆς τῆς φιλοσόφου νεότητος τὴν ὁποίαν ὠδήγει ἀναρχιζόμενος βουνά, διασκελίζων μάρμαρα, διατρέχων ἀποστάσεις, πρῶτος μετὰ τὴν ἀνατολήν τοῦ φωτός καὶ τελευταῖος μετὰ τὴν δύσιν τῆς ἡμέρας, ὁμοιάζεν ὡς ἀδελφὸς καὶ ἦτο πατέρας. Αὐτὸς εἶχε θρέψει μετὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀμβροσίαν ὅλην ἐκείνην τὴν νεότητα καὶ εἶχεν ἀνυψώσει τὴν βαθεῖαν θρησκευτικότητα τῆς ρωσσοικῆς ψυχῆς εἰς μίαν λατρείαν ἑλληνικὴν, ἡ ὁποία ἔκαμνε ἐντύπωσιν. Διότι δὲν ὑπῆρξεν ἓνας ἀπὸ τοὺς ὑπερεκατὸν ἐκαίνους ξανθοὺς νέους, ὁ ὁποῖος ὑπελείφθη, ὀλιγόρησεν, ἀδιαφόρησεν ἢ ἐκουράσθη εἰς τὸν ὥραϊον αὐτὸν περίπατον διὰ μέσου τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Ὅλη ἡ νεότης αὐτὴ, ἡ ὁποία ἐκρέμετο ἀπὸ τὰ χεῖλη του καὶ τὰ νεύματά του, ἦτο μία νεότης σοφῆ, ἦτο ὡς μία σχολὴ ἀρχαίου φιλοσόφου ὑπὸ τὸ Ἑλληνικὸν ὑπαιθρον.

— Βλέπετε αὐτοὺς τοὺς νέους, μοῦ εἶπε μίαν ἡμέραν, μετὰ στοργὴν συγκινητικὴν. Ἀντιπροσωπεύονται ἐδῶ ὅλοι αἱ φυλαὶ καὶ ὅλαι αἱ τάξεις τῆς Ρωσσίας. Παρὰ τὸν νῆδον τοῦ τιτλοῦχου καὶ τοῦ ἑκατομυριοῦχου βαδίζει ὁ υἱὸς τοῦ χειρῶνακτος καὶ τοῦ ἀπελευθέρου. Ἦτον ἓνα ὄνειρον δι' ἐμέ ἡ ἀδελφωσις αὐτὴ, μία ἀδελφωσις ἀφάνταστος διὰ τὴν Ρωσσίαν, ἐπὶ τῶν πόπων ὅπου ἐγεννήθη ἡ Ἐλευθερία. Καὶ τὸ θαῦμα αὐτὸ δὲν ὀφείλεται εἰς ἐμέ, ὀφείλεται εἰς τὸ ἑλληνικὸν δαιμόνιον.

Καὶ δὲν ἔπαυσε οὔτε στιγμήν νὰ σταλάξῃ τὴν θεῖαν οὐσίαν τῆς ἑλληνικῆς ὥραιότητος εἰς τὰς

ψυχὰς τῶν νέων αὐτῶν, εἴτε διδάσκων, εἴτε διμύλων, εἴτε σιωπῶν ἀκόμη, ἐκεῖ ὅπου ὁ λόγος εἶνε κατώτερος τῆς σιωπῆς. Ἡ φρενίτις τοῦ ἑλληνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ἡ ὁποία ἐξεργάγη τὴν ἀλησμόνητον ἐκείνην ἡμέραν, ὅπου οἱ ξανθοὶ προσκυνηταί, λουσθέντες εἰς τὰ νερά τοῦ Ἀλφειοῦ, ἦλθαν νὰ παρακαθήσονται εἰς ἕνα ἀδελφικὸν συμπόσιον, ἐπὶ τῆς πρασίνης Ἀλτεως, ἡ φρενίτις ἐκείνη ἡ ὁποία ἐξεργάγη ὅταν ὁ Ἕλλην ἀμφιτρώων, ὁ κ. Καββαδίας, εἰς μίαν εὐτυχὴ ἔμπνευσιν προσηγόρευσε «Πανέλληνας» ὅλους ἐκείνους τοὺς περιπαθεῖς προσκυνητάς, ἦτο ὡς ἕνας ὕμνος πρὸς τὸ ὑπέροχον ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τοῦ ἐξόχου παιδαγωγοῦ, τοῦ ἐμπνευσμένου διδασκάλου τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας. Μία σπινθὴρ δακρύων ἐστάλαξε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀπὸ τὰ βλέφαρα τοῦ διδασκάλου.

Ἡ Ρωσσία χάνει ἕνα μεγάλον παιδαγωγόν, μνήσαντα τὴν νέαν ῥωσικὴν ψυχὴν εἰς τὰ ἑλληνικὰ ιδεώδη, ἀνοίξαντα ἕνα δρόμον φέροντα ἀσφαλῶς πρὸς τὸ φῶς καὶ τὴν ἀνάστασιν. Ἡ Ἑλλάς χάνει ἕνα μέγαν πολίτην, ἕνα πολίτην Ἑλληνα, δικαιοῦματι τῆς ἰδίας τῆς ψυχῆς.

— Εἶμαι Ἕλλην πολίτης καὶ τὴν στιγμὴν ποῦ ἀποχαιρετῶ τὸ ἑλληνικὸν φῶς, αἰσθάνομαι ὅτι ἀποχαιρετῶ τὴν πατρίδα μου.

Μοῦ εἶπε σφίγγων μου τὸ χέρι, μὲ μίαν θερμὴν, σπασμωδικὴν κίνησιν ἐπάνω εἰς τὸ κατὰ στρῶμα τοῦ πλοίου. Ὅλοι οἱ νέοι ἐκεῖνοι, οἱ

συσσωρευμένοι ἐπὶ τοῦ ἀναχωροῦντος πλοίου, ὡς νὰ ἐμάντευσαν τοὺς λόγους τοῦ διδασκάλου, ἐξεργάγησαν εἰς μίαν ἀτελεύτητον ἐπευφημίαν, ἡ ὁποία μὲ ἠκολούθησε ἀποχαιρετῶντα τὸ εὐγενὲς νεανικὸν ἄγημα. Ἡ χειραψία αὐτῇ τοῦ σοφοῦ ἦτο γραμμένον νὰ ἦνε ἡ τελευταία. Εἰς μίαν ἐπιστολὴν του ἀργότερα, ἐπαναλαμβάνων τὴν εὐγνωμοσύνην του διὰ τὴν ἑλληνικὴν ξενίαν, προσέθετε μὲ ἑλληνικὰ γράμματα τὴν λέξιν: «ἐνθουσιασμένοι». Ἐκτοτε ἡμέραι δοκιμασιῶν ἐπῆλθον διὰ τὴν ῥωσικὴν πατρίδα. Τὸ ὄνομα τοῦ Τρουμπetskόι ἠκούσθη ἐν μέσῳ τῶν μικρῶν ἡμερῶν, ἀγωνιζομένου ὑπὲρ τῶν εὐγενεστέρων ἰδανικῶν καὶ ὑπὲρ τῶν δικαίων τῆς νεότητος. Οἱ ἀγῶνες αὐτοῖ, ἀγῶνες ψυχῆς καὶ πνεύματος, κατέβαλον ἐπὶ τέλους τὸν σοφόν. Ἐπεσε μαχόμενος ἐπὶ τῆς ἀσπίδος.

Μὲ μίαν Σωκρατικὴν γαλήνην προεῖπε τὸν θάνατόν του εἰς τοὺς μαθητάς του. Τὸν φαντάζομαι θωπεύοντα τοὺς βοστρύχους τοῦ Ρώσου Φαίδωνος εἰς τὴν μελαγχολικὴν αὐτὴν στιγμὴν.

— Αὐριον θὰ τὰ κόψης τὰ ὠραῖα αὐτὰ μαλλιά.

Ἐὰν ὁ Φαίδων τῆς ῥωσικῆς νεότητος δὲν κόψῃ, εἰς ἐνδειξὴν τοῦ μεγάλου πένθους, τὴν ξανθὴν του κόμην ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ φιλοσόφου, ἡ νέα ῥωσικὴ ψυχὴ δὲν θὰ λησμονήσῃ ποτὲ τὸν διδάσκαλον ὁ ὁποῖος ὠδήγησεν αὐτὴν πρὸς τὸ μέγα λευκὸν φῶς.

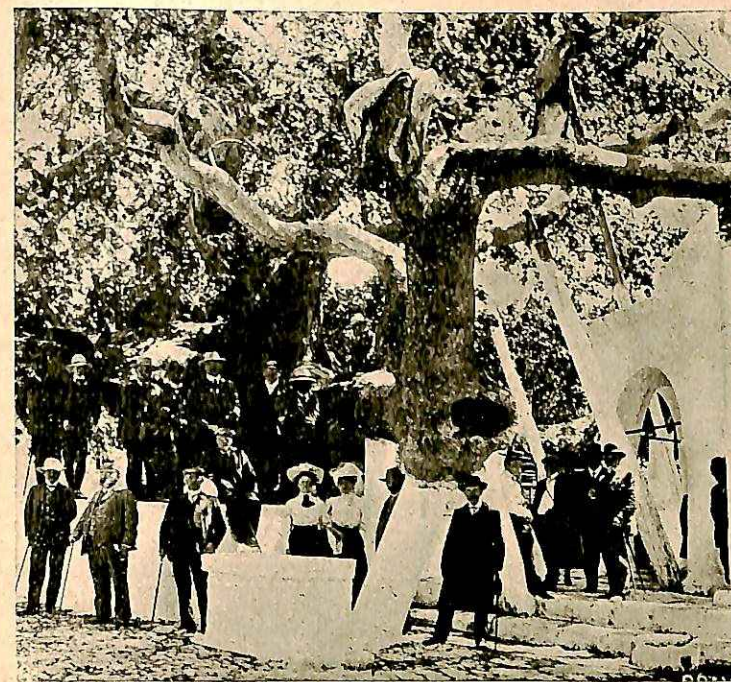
ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΤΟ Β' ΑΝΑΤΑΣ ΝΗΣΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΜΙΚΡΑΝ ΑΣΙΑΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ ΤΩΝ ΣΥΝΕΔΡΩΝ

ΚΩΣ — ΔΙΔΥΜΟΙ

Τὰ πλοῖα ἀπάραντα περὶ τὴν βῆν ὥραν τῆς Πέμπτης (14ης Ἀπριλίου) διηυθύνθησαν Β. Α. πρὸς τὴν νῆσον Κῶ, ὅπου, κατὰ τὸ πρόγραμμα, θὰ ἀπεβιβάζομεθα πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ἀνασκαφέντος Ἀσκληπιείου. Ἡ ἀπόστασις τῶν 180 θαλ. μιλίων, ἡ χωρίζουσα ἡμᾶς τῆς μικρᾶς ἐκείνης νήσου, ἡ μέλλουσα νὰ διαπλευσθῇ, κατὰ τὴν ταχύτητα τῶν πλοίων μας, ἐντὸς εἰκοσὶ περιπτῶν ὥρων, μᾶς κατετρόμαξε, πνέοντος μάλιστα καὶ Β. Α. σφοδροῦ ἀνέμου· οὐχ ἦτον τὸ trajet αὐτό, τὸ πολλαπλὸν ὑπὸ μικρῶν καὶ μεγάλων νηϊδίων διακοπτόμενον, δὲν μᾶς ἠνώχλησεν ὅσον ἐφρατίζομεθα. Ἐξαιρέσει ἐλαχίστων ἀσθενικῶν, πάντες οἱ λοι-

ποὶ μέχρι τῆς ἐπομένης ἐσπέρας — διότι καὶ τὴν ἐπομένην ὁλόκληρον ἐπλέομεν, καθυστερησάντων τῶν πλοίων ὡς ἐκ τοῦ ἀνέμου, — διήλθομεν τὰς ὥρας τοῦ πλοῦ ἐν εὐεξίᾳ καὶ εὐθυμίᾳ περισσῇ. Περὶ μεσημβρίαν πλέοντες μεταξὺ Ρόδου καὶ Ἀστυπάλαιας, τὸ ἔτερον τῶν πλοίων, ἡ Ἀντιγόνη, λαβὼν ἀνατολικωτέραν διεύθυνσιν ἐξηφανίσθη. Ἡμεῖς ἐξακολουθήσαντες τὴν πρὸς τὴν Κῶ διεύθυνσιν, ἐφθάσαμεν ἐκεῖ περὶ τὴν βῆν ἑσπερινήν. Ἡ ἀνησυχία μας διὰ τὸ ἐξαφανισθὲν πλοῖον δὲν ἦτο μεγάλη, διότι ταχέως ἠννοήσαμεν ὅτι ὁ κ. Dörpfeld, προβλέπων ὅτι, ὡς ἐκ τῆς ἐπελθούσης καθυστερήσεως, θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπισκεφθῶμεν κατὰ τὴν ἡμέ-

Ἡ Πλάτανος τοῦ Ἱπποκράτους ἐν Κῶ.

ραν ἐκείνην τὰς ἀρχαιότητας τῆς νήσου, διέταξε τὴν ἀλλαχόσε διεύθυνσιν τοῦ πλοίου. Καὶ ὄντως, τὴν ἐπομένην πρωΐαν ἀφίχθεις τῆς Ἀντιγόνης, ἐμάθομεν ὅτι προσήγγισαν εἰς τὴν ἀρχαίαν Κνίδον καὶ ἐπεσκέφθησαν τὰ περιεργότατα αὐτῆς εἰρεῖα, τῶν ὁποίων ἡ ἀνασκαφή, ἐάν ποτε ἐνεργηθῇ, θὰ ἔχῃ σπουδαῖα ἐξαγόμενα, διότι ἡ ἀρχαία πόλις εἶνε ἔρημος νῦν καὶ δὲν ὑπέστη τὰς τῶν νεωτέρων χρόνων καταστροφάς. — Οἱ ἐπιβαίνοντες τοῦ πλοίου «Μαργαρίτας» ἀφίχθεις, ὡς εἶπομεν, περὶ δειλὴν εἰς τὴν Κῶ, ἀπεβιβάσθημεν πάραντα εἰς τὸν λιμένα πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἀξιοθεάτων τῆς μικρᾶς πόλεως. Εἶχε προηγηθῇ ἡμῶν ὁ ἐν Ἰέννη καθηγητὴς κ. Herzog, ὁ ἀπὸ ἐτῶν πολλάκις ἐπισκεφθεὶς τὴν νῆσον ὡς διεξαγαγὼν τὰς ἐν τῇ Ἀσκληπιείῳ ἀνασκαφάς, ὅπως παρασκευάσῃ τὰ τῆς ἐξόδου ἡμῶν, στερουμένων τῶν πλείστον διαβατηρίων! Τὸν εὐρομέν ὁμως εἰς τὴν προκυαίαν περιχαρὴ διότι ὁ καίμακάμης τῷ ἀνεκοίνωσεν ὅτι, κατὰ τηλεγραφικὴν τοῦ Σουλτάνου διαταγὴν, ἡ ἐξοδος ἡμῶν θὰ ἀφίετο ἐλευθέρως. Τὸ αὐτὸ ἐγένετο καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς τουρκικοὺς λιμένας εἰς οὓς προσήγγισαμεν, ἀπηλλάγημεν δὲ οὕτω τοῦ λοιποῦ πασῶν τῶν βασανιστικῶν διατυπώσεων αἵτινες ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν προσέγγισιν τουρκικοῦ ἐδάφους. Κατὰ πρότασιν τοῦ

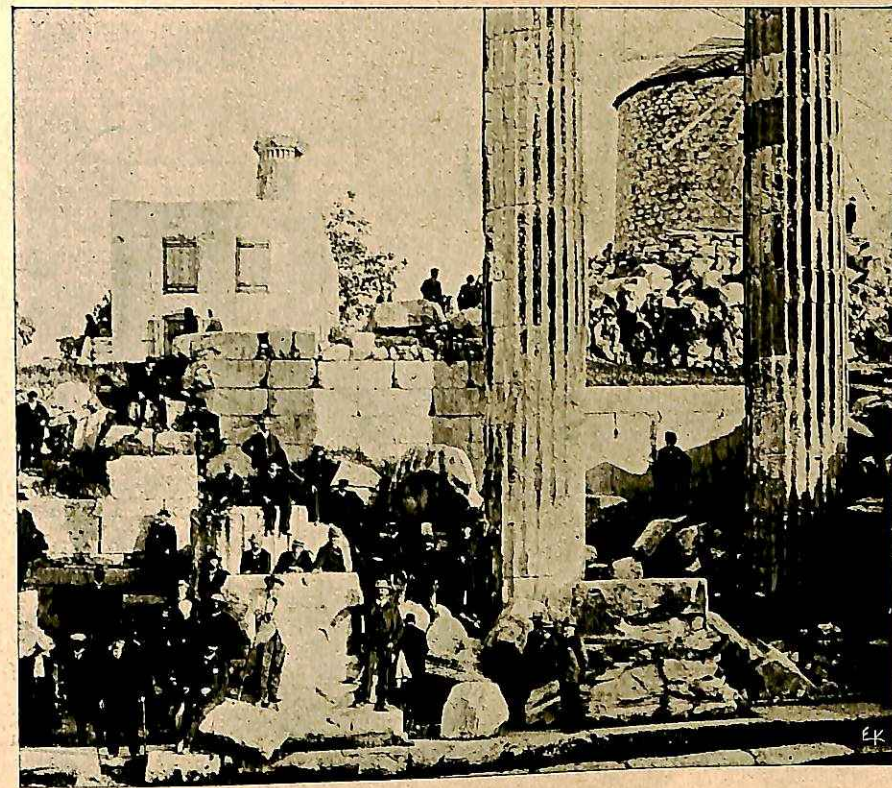
κ. Herzog μετέβημεν πάντες εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ καίμακάμη, ὅπως προσφέρωμεν αὐτῷ τὰ σέβη καὶ τὰς εὐχαριστίας μας. Ἡ ἐπίσκεψις ἐκείνη εἶχε πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς ἀγνοοῦντας τὰ τουρκικὰ ἔθιμα. Ὁ καίμακάμης, γέρον πωγωνοφόρος, μὲ μέλαιναν περιβολὴν, ἐκάθητο πρὸ τοῦ γραφείου του χαιρετῶν ὑποκλινόμενος τοὺς προσερχομένους, οὔτινες ἐλάμβανον θέσιν ἐπὶ ἐδρῶν κατὰ σειρὰν τεταγμένων, ὡς ἐν σχολείῳ, ἀπέναντι τούτου, ὅστις ἀγνοῶν πᾶσαν εὐρωπαϊκὴν γλῶσσαν ἀναγκαίως ἠρκεῖτο εἰς χειρονομίας ἐνδεικτικὰς τῆς φιλοφροσύνης του. Μετὰ τὴν τοποθέτησιν ἡμῶν ἐπὶ τῶν καθισμάτων ἐκάλεσε τὸν διερμηνέα αὐτοῦ, ὅστις προσῆλθεν ὑποκλινόμενος καὶ ἐκαθέσθη ἐνώπιόν του. Τὸν διέταξε τότε νὰ μῆς διερμηνεύσῃ τὰς εὐχαριστίας του ἐπὶ τῇ ἐπισκέψει ἡμῶν καὶ τὴν εὐχαρίστησιν του διὰ τὴν

τιμὴν, ἣς ἡξιώθη ἡ παρ' αὐτοῦ διοικουμένη νῆσος, νὰ φιλοξενήσῃ τόσους ἐκ πάσης γῆς σοφοὺς. Ἀπηύθυνε δὲ πρὸς τὸν κ. Herzog φιλοφρονεστάτην προσφωνήσιν διὰ τὰς καλὰς αὐτοῦ ἀρχαιολογικὰς ἐπὶ τῆς νήσου ἐργασίας, ὧν συνέπεια εἶνε καὶ ἡ ἐπίσκεψις ἡμῶν. Μᾶς προσεφέρθη καφὲς καὶ σιγαρέττα καὶ, μετὰ τὴν ἀνταπάντησιν τοῦ κ. Herzog, προσφωνήσαντος ἑλληνιστί, ἀπήλθομεν συνοδευόμενοι, χάριν ἀσφαλείας, καὶ ὑπὸ στρατιωτῶν τινῶν. Ἡ πόλις, ἡ περιλαμβάνουσα καὶ φρούριον κτισθὲν ὑπὸ τῶν Ἰωαννιτῶν κατὰ τὸν μεσαῖωνα (1308 — 1522) εἶνε μικρὰ καὶ ἀκανόνιστος οὐδὲν παρέχουσα τὸ ἀξίον θέας ὑπὸ ἀρχαιολογικὴν ἐποψιν, καίπερ τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς μεσαιωνικῆς πόλεως περικύπτου κατέχουσα. Ὑπερμεγέθης Πλάτανος, ἡ τοῦ Ἱπποκράτους καὶ τὰ νῦν καλουμένη, εἰς τὸ κέντρον περὶ τοῦ τῆς πόλεως, εἶνε τὸ σημαντικώτερον μνημεῖον τῶν ἀρχαίων χρόνων, μνημεῖον κυριολεκτικῶς, διότι ἀριθμεῖ, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς ἐδικῶν ἀνδρῶν, δύο χιλιάδων καὶ πλέον ἐτῶν ζωὴν. Ὁ κορμὸς τῆς εἶνε γιγάντιος, τὸ φύλλωμα τῆς ὁμως καὶ ἡ ἔκτασις σχετικῶς μικρὰ, ὡς ἐκ τοῦ γήρατος καὶ ἴσως καὶ τῆς στέρψεως ἀναλόγου περιποιήσεως. Ἡ ἡμέρα ἐκείνη τῆς ἀφίξεώς μας εἰς Κῶ συνέπιπτε νὰ εἶνε ἡ μεγάλη Παρασκευὴ τῆς ἐβδομάδος τῶν Παθῶν,

ἐσκέφθημεν ἐπομένως νὰ παραμείνωμεν εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἐπιταφίου καὶ τὴν ἐκφορὰν. Ἡ πόλις ἄλλως τε, κατοικουμένη ὑπὸ 3,000 κατοίκων, τῶν περισσοτέρων Ἑλλήνων, ἀπήτησε τοῦτο, παρ' ἡμῶν τοῦλάχιστον τῶν Ἑλλήνων. Ὁ φιλοφρονέστατος δὲ ἐπίσκοπος τῆς νήσου, ὃν ἐπεσκέφθημεν κατ' οἶκον, ὑπεσχέθη ἡμῖν νὰ διατάξῃ ἵνα ἡ ἐκφορὰ τελεσθῇ ταχύτερον τῆς συνήθους ὥρας ὅπως δυνηθῶμεν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ πλοῖον καθ' ὥραν οὐχὶ λίαν προχωρημένην. Οὕτω περὶ τὴν 9ην ἐτελέσθη ἡ σεμνὴ πομπή, ἣν παρηκολούθησαν ἐκτὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρώσων, πλείστοι ἐκ τοῦ πλοίου εἰς ἄλλας ἀνήκοντες ἐθνικότητας. Ἡ ἐκφορὰ περιελθοῦσα τὴν πόλιν, διὰ στενῶν καὶ πλακοστρωτῶν ὁδῶν, ἐν ψαλμωδίας καὶ θυμιάμασιν, εἶχε τι τὸ μυστηριώδες, τὸ προκαλοῦν τὴν εὐλάβειαν πλείοτερον, ἀναμφιβόλως, ἢ αἱ πολλαπλαῖ καὶ θαυματικά τῶν ἐπιταφίων τῆς πρωτευούσης ἡμῶν. Τὴν ἐπομένην λίαν πρωτὶ ἀφίχθέντος, ὡς εἶπομεν, καὶ τοῦ ἄλλου πλοίου, ἀπεβίβάσθημεν πάντες καὶ ἐτράπημεν περὶ τὴν πρὸς τὸ Ἀσκληπιεῖον ἄγουσαν, ἡγουμένου τοῦ κ. Dörpfeld. Ἡ ὁδὸς, ἀνερχομένη ὁμαλῶς πρὸς τὸ 100 μ. ὕψος ἀπὸ τῆς θαλάσσης κείμενον Ἀσκληπιεῖον, παρέχει πρὸς τὰ δεξιὰ τῷ ἀνερχομένῳ, ἀποψιν μαγικὴν πρὸς τὴν Λέσβον καὶ τὰ μικρασιατικὰ παράλια. Τὸ ἀρχαῖον Ἀσκληπιεῖον, περιώνυμον κατὰ τοὺς ρωμαίους ἰδία χρόνους, κείμενον εἰς ἀπόστασιν μᾶς περίπου ὥρας ἀπὸ τῆς πόλεως, καταλαμβάνει γήλοφον διηρημένον εἰς τρία ἰσόπεδα ἀλλεπάλληλα. Καὶ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτάτου μὲν (τετραγώνου τὸ σχῆμα) κεῖται, ἐν τῷ μέσῳ, ὁ μέγας ναὸς, περίτερος δωρικοῦ ρυθμοῦ, κτισθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δευτέρου π. Χ. αἰῶνος, καὶ περιβαλλόμενος κύκλῳ ὑπὸ στοῶν. Τοῦ ναοῦ σώζεται τὸ κρηπίδωμα μόνον καὶ ἡ βάσις, ἐν τῇ οἰκείᾳ τῆς ὁποίας θέσει διεκρίνονται τὰ ἔγνη τοῦ βάθρου τοῦ λατρευτικοῦ ἀγάλματος. Πρὸς τὸ ἰσόπεδον αὐτό, τὸ ἀνώτατον, ἦγε κλίμαξ μαρμαρινὴ πλάτους ἑνδεκα μέτρων. Κάτωθεν ταύτης ἐκτείνεται τὸ μεσαῖον ἰσόπεδον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου διακρίνονται τὰ ἐρείπια δύο ναῶν, τοῦ μικροτέρου καὶ ἀρχαιότερου (περὶ τὸ 400 π. Χ. ἀνεγερθέντος) τῶν εἰς τὸν Ἀσκληπιῶν καὶ ἑτέρου τινός, περιπτέρου, εἰς τὸν Ἀπόλλωνα πιθανῶς ἀνήκοντος. Εἰς τὸ μέσον τῶν δύο τούτων ναῶν ἔκειτο ὁ μέγας βωμός, ὁ τὸ σχῆμα παρεμφερὲς τῷ τῆς Περγάμου. Ἐπὶ τοῦ κατωτάτου ἰσοπέδου δὲν ὑπῆρχον ἱερὰ οἰκοδομήματα, φαίνεται δὲ ὅτι ἡ εὐρεῖα πλατεῖα (90 μ. μήκους καὶ 40 πλάτους)

ἡ περιβαλλομένη κύκλῳ ὑπὸ στοῶν, ἐχρησίμευεν ὡς θεραπευτικὸς χώρος διὰ τοὺς προσερχομένους εἰς τὸ ἱερὸν ἀσθενεῖς, καθόσον ἐκεῖ ὑπῆρχε καὶ τὸ ἱερὸν φρέαρ. Διότι τὰ γενόμενα ἐν Ἐπιδαύρῳ, ὡς πρὸς τὴν θεραπείαν ἀσθενῶν, τὰ διὰ τῶν ἐπιγραφῶν «τῶν ἰαμάτων» γνωστὰ ἡμῖν γενόμενα, συνέβαινον πάντως καὶ ἐν τῷ Ἀσκληπιεῖ τῆς Κῶ. Τὰ σπουδαιότερα εὐρήματα τῶν ἀνασκαφῶν τούτων, ἐν οἷς καὶ θαυμασία μαρμαρινὴ κεφαλὴ, μετεφέρθησαν εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει μουσεῖον, τὰ ἥττονος δὲ λόγου ἄξια παρέμειναν ἐν τινὶ ἐπὶ τόπου ἀνιδρυθέντι μικρῷ μουσεῖῳ. Ὁ κ. Herzog ἡρμήνευσεν ἐπὶ δῖωρον τὰ ἐρείπια, μεθ' ὃ ἀπῆλθομεν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐπεβίβάσθημεν τῶν πλοίων ἀποκομίζοντες τερπνοτάτας ἐκ τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἐντυπώσεις.

Περὶ τὴν δευτέραν μ. μ. ὥραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας (Σάββατον) ἀφίχθημεν εἰς τὴν πλησιέστεραν διὰ τοὺς Διδύμους μικρασιατικὴν ἀκτὴν. Ἀπὸ τῆς παραλίας εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Διδύμοις ἡ ἀπόστασις, ἦν περὶ διηνύσαμεν, εἶνε περίπου ὀκτὼ σταδίων. Κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ εἶχον ταχθῇ ἀνὰ ἀραιὰ διαστήματα ἔφιπποι χωροφύλακες, χάριν ασφαλείας, διότι, ὡς μᾶς εἶπον οἱ κάτοικοι, οὐχὶ σπανίως ἐμφανίζονται λησταί. Τὴν θέσιν τῶν ἀρχαίων «Διδύμων» καταλαμβάνει νῦν ἡ γραφικὴ κωμόπολις «Γέροντας» ἡ κατοικουμένη ὑπὸ ἀγνοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ ὑποδοχὴ ἐπομένως, ἥς παρὰ τῶν κατοίκων τούτων ἐτύχουμεν, ἡμεῖς ἰδίως οἱ Ἕλληνες, ἦτο ἀκραίως πατριωτικὴ καὶ ἐνθουσιώδης. Μᾶς περιέμενε πρεσβεία ἐκ προῦχόντων ἔξωθεν τοῦ χωρίου καὶ συνώδουν ἡμᾶς, μετὰ βραχείαν προσφώνησιν, εἰς ἣν ἀπήντησε καταλλήλως ὁ κ. Πρύτανις, ἐν πομπῇ εἰς τὴν πόλιν. Ἐπίσης περιέμενεν ἡμᾶς ἐκεῖ ὁ ἀπὸ ἐτῶν τὴν ἀνασκαφὴν τῆς Πριήνης διενεργῶν καθηγητὴς κ. Wiegand, ὅστις ἀνέλαβεν ἤδη, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ σκαφῆς, τὴν κολοσσιαίαν ἐπιχειρήσιν τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ἐν Διδύμοις περιώνυμου ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος. Επληροφορήθημεν δὲ τότε παρ' αὐτοῦ ὅτι ἡ μελετωμένη τὴν ἐπιούσαν εἰς Πριήνην μετάβασις ἡμῶν ἔδει νὰ ἐγκαταλειφθῇ, διότι, ὡς ἐκ τῶν πλημμυρῶν τοῦ χειμῶνος, ἅπας ὁ ἀρχαιολογικὸς ἐκεῖ χώρος ἦτο ἀπροσπέλαστος. Ἠκούσαμεν μετὰ λύπης, ὡς ἦν ἐπόμενον, τὴν εἴδησιν ταύτην, διότι ἡ ἐπιχειρῆσις τῆς ἀρχαίας ἐκείνης πόλεως, τῆς ρυμοτομημένης εἰς παράλληλα τετράγωνα, ὡς αἱ νέαι πόλεις, καὶ σωζούσης ἔτι πλείστας κατοικίας αὐτῆς, ἐλληνιστικῶν χρόνων, ἐν καλῇ σχετικῶς καταστάσει, θὰ ἦτο λίαν διδακτικὴ. Ἐπορεύθημεν ἀκολουθῶντες πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Διδυμαίου Ἀπόλλωνος, κείμενον ἐν τῷ μέσῳ τῆς κωμοπόλεως καὶ ἐπιστεφόμενον ὑπὸ γραφικῶν ἀνεμομύλου, ἐκτισμένου ἐπὶ ὑψώματος τάτου ἀνεμομύλου, ἐκτισμένου ἐπὶ ὑψώματος τῆς ἀποτελουμένου ἐκ τῶν ἐρειπίων τοῦ ναοῦ. Ἡ πρώτη ἐντύπωσις τῆς σημερινῆς ἀπόψεως τοῦ ἱεροῦ χώρου εἶνε καταπληκτικὴ! Δὲν φαντάζεται τις εὐκόλως τοιοῦτον κολοσσιαῖον ὄγκον ἐρειπίων, τοῦ μὲν ὑψωμένου εἰς λόφους καὶ ποῦ χαίνοντων, ὡς ἐξ ἐκρήξεως πυριτιδαποθήκης. Ὁ ναὸς, οὕτινος σώζονται τρεῖς ὑπερύψηλοι στυναὶ (19 μέτρων!), ὧν ὁ εἷς ἔτι ἀκατέργαστος εἶχεν ἑκτασιν 108 μ. μήκους καὶ 49 πλάτους! ἦτο δὲ ρυθμοῦ ἰωνικοῦ καὶ διπτερός, εἶχε δηλ. διπλὴν περὶ τὸν σηκὸν στοᾶν ἐκ 10×24 κλύων. Ὁ παμμέγιστος αὐτὸς ναὸς, ὁ ἐπὶ κρηπίδωματος ὕψους 7 ἀναβαθμίδων ἰδρυμένος, ἦρχιεν οἰκοδομούμενος κατὰ τὸν 4 π. Χ. αἰῶνα ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίου ἐκπονηθέντος ὑπὸ τῶν ἀρχιτεκτόνων Παιωνίου τοῦ Ἐφεσίου καὶ Δάφνιδος τοῦ ἐκ Μιλήτου. Γενεαὶ πολλαὶ εἰργάσθησαν εἰς τὸ ἀπέραντον κτίριον καὶ μέχρι δὲ

Ὁ Ναὸς τοῦ Διδυμαίου Ἀπόλλωνος.

τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος Καλλιγούλα γνωστὸν τυγχάνει, ὅτι ἡ ἀνέγερσις ἐξηκολούθει, ἵνα μείνῃ καὶ... μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἀτελείωτος, ὡς προκύπτει ἐκ τῶν ἀκατεργάστων σπονδύλων καὶ τοῦ κατὰ χώραν ἱσταμένου ἐπίσης ἀκατεργάστου κίονος. Ὁ σηκὸς ἦτο ὑπαίθρος ἐν τῷ μέσῳ, ἔχων κατὰ τὸ πρόσθιον μέρος αὐτοῦ ἐστεγασμένον διαμέρισμα «τὸν οἶκον» ἐν ᾧ ἐλειτούργει τὸ μαντεῖον καὶ, κατὰ τὸ ὅπισθεν, τὸ «ἄδυτον» καλούμενον, ἦτοι τὸν χώρον τὸν μὴ προσιτὸν εἰς τὸ κοινὸν ἐνεκα θρησκευτικῶν λόγων. Ἐν τῷ ὑπαίθρῳ σηκῷ ἐδεικνύετο καὶ τὸ «σχίσμα» τῆς γῆς τὸ ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ Ἀπόλλωνος συσχετισθέν. Τὸ μαντεῖον τοῦ Διδυμαίου Ἀπόλλωνος ἦτο περιώνυμον ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ἀμιλλώμενον πρὸς τὸ ἐν Δελφοῖς καὶ κατ' ἀκολουθίαν πλουσιώτατον. Ὁ Κροῖσος καὶ ἄλλοι τῶν τῆς Ἀσίας καὶ Αἰγύπτου βασιλέων ἐπεκαλοῦντο τὴν διαγνωστικὴν αὐτοῦ δύναμιν καὶ ἐπλοῦτιζον αὐτὸ διὰ δώρων ἀφθάνων. Ἀλλ' ὁ Δαρεῖος, ἐνεκα ἔριδος πρὸς τοὺς Βραγχίδας, κατέστρεψεν αὐτὸ ἀπαγαγὼν καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Κανάχου ποιηθέν λατρευτικὸν εἶδωλον, ὅπερ ὁμως ἀπεδόθη

κίας αὐτῆς, ἐλληνιστικῶν χρόνων, ἐν καλῇ σχετικῶς καταστάσει, θὰ ἦτο λίαν διδακτικὴ. Ἐπορεύθημεν ἀκολουθῶντες πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Διδυμαίου Ἀπόλλωνος, κείμενον ἐν τῷ μέσῳ τῆς κωμοπόλεως καὶ ἐπιστεφόμενον ὑπὸ γραφικῶν ἀνεμομύλου, ἐκτισμένου ἐπὶ ὑψώματος τάτου ἀνεμομύλου, ἐκτισμένου ἐπὶ ὑψώματος τῆς ἀποτελουμένου ἐκ τῶν ἐρειπίων τοῦ ναοῦ. Ἡ πρώτη ἐντύπωσις τῆς σημερινῆς ἀπόψεως τοῦ ἱεροῦ χώρου εἶνε καταπληκτικὴ! Δὲν φαντάζεται τις εὐκόλως τοιοῦτον κολοσσιαῖον ὄγκον ἐρειπίων, τοῦ μὲν ὑψωμένου εἰς λόφους καὶ ποῦ χαίνοντων, ὡς ἐξ ἐκρήξεως πυριτιδαποθήκης. Ὁ ναὸς, οὕτινος σώζονται τρεῖς ὑπερύψηλοι στυναὶ (19 μέτρων!), ὧν ὁ εἷς ἔτι ἀκατέργαστος εἶχεν ἑκτασιν 108 μ. μήκους καὶ 49 πλάτους! ἦτο δὲ ρυθμοῦ ἰωνικοῦ καὶ διπτερός, εἶχε δηλ. διπλὴν περὶ τὸν σηκὸν στοᾶν ἐκ 10×24 κλύων. Ὁ παμμέγιστος αὐτὸς ναὸς, ὁ ἐπὶ κρηπίδωματος ὕψους 7 ἀναβαθμίδων ἰδρυμένος, ἦρχιεν οἰκοδομούμενος κατὰ τὸν 4 π. Χ. αἰῶνα ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίου ἐκπονηθέντος ὑπὸ τῶν ἀρχιτεκτόνων Παιωνίου τοῦ Ἐφεσίου καὶ Δάφνιδος τοῦ ἐκ Μιλήτου. Γενεαὶ πολλαὶ εἰργάσθησαν εἰς τὸ ἀπέραντον κτίριον καὶ μέχρι δὲ

μεταγενεστέρως ὑπὸ τοῦ βασιλέως Σελεύκου εἰς τὸ ἀνακτῆσαν τὴν παλαιὰν ἀκμὴν τοῦ ἱερón. Ἐπὶ Ρωμαίων ἐγένετο κέντρον ἀγώνων καὶ ἐορτῶν, πληθὺς δὲ ἀναθημάτων ἐκόσμη αὐτό, καὶ πλοῦτον περιέκλειε μέγαν, προκαλέσαντα συχνὰ ἀρπαγὰς καὶ δηώσεις ὑπὸ ληστῶν καὶ πειρατῶν.

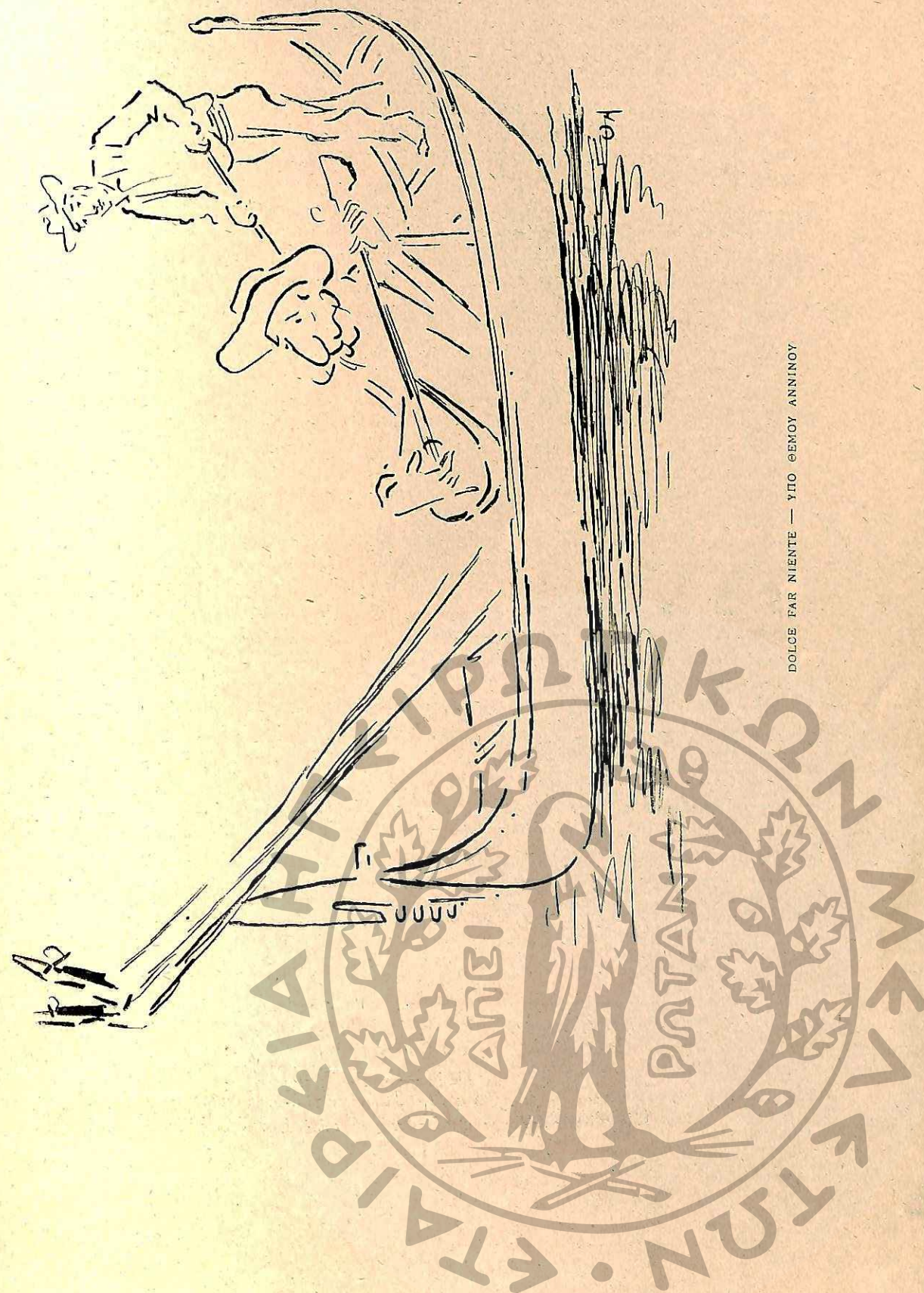
Τὸ κτίριον ἐσώζετο πιθανῶς ἐν καλῇ καταστάσει μέχρι τοῦ 16ου π. Χ. αἰῶνος, ὅποτε σεισμός κατέρριψεν αὐτὸ καὶ δρυὸς πεσούσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται. Τὸ ἡρήμωσεν ὁ ἄνθρωπος. Οἰκοδομαὶ ἀνηγέρθησαν ἐπ' αὐτοῦ καὶ μόνον οἱ διασωθέντες ὄρθιοι κίονες ἐδείκνυν ὅτι ὑπῆρχεν ἐκεῖ ὁ γίγας τεταμμένος. Κατὰ τὸ 1859 ἀποστολὴ Ἀγγλῶν ἀρχαιολόγων ἀπεκάλυψε μέρος τοῦ κτιρίου, κατὰ τὸ 1895 δὲ γαλλικὴ τοιαύτη ἐπεχείρησεν εὐρυτέρας ἀνασκαφάς, κατὰ τρόπον ὅμως, ὥς βεβαιούσιν οἱ κάτοικοι, ἥκιστα ἀρμόζοντα εἰς ἐπιστήμονας διακεκριμένους, οἳ οἱ διευθύναντες τὸ ἔργον. Ἡδὴ ὑπὸ τὴν δεδοκιμασμένην καὶ σοφὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Wiegand οὐδεμίᾳ ἀμφοβολία ὑπάρχει, ὅτι ἡ ἀνασκαφὴ θὰ ἐκτελεσθῇ κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐπιστήμης καὶ ὅτι τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν ἔσονται ὑπὸ πᾶσαν ἐποψιν καταπληκτικά. Μετὰ τὴν ἐπὶ δώρον διαρκέσασαν ἐξέτασιν τῶν ἐρειπίων τοῦ ναοῦ, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ κ. Dörpfeld, ἀπεσύρθημεν εἰς παρακείμενον οἶκημα, ὅπου ὁ κ. Wiegand προσέφερε ζῦθον καὶ ἐδέσματα ποικίλα, οἱ κάτοικοι δὲ οἶνον καὶ ἄλλα ἀναψυκτικά. Τῇ ἀπαιτήσει τῶν τελευταίων τούτων ὁ πρύτανης καὶ τινες τῶν Ἑλλήνων παρέμειναν ἐν τῇ κωμοπόλει μέχρι τοῦ μεσονυκτίου, ὅπως ἐορτάσωσι μετὰ τῶν κατοίκων τὴν Ἀνάστασιν ἐν τῇ τῆς πόλεως ἐκκλησίᾳ — ἦτο γὰρ ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἢ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου. Ἡ θυσία εἰς ἣν, χάριν τῶν κατοίκων, ὑπεβλήθη ὁ κ. πρύτανης καὶ οἱ μιμηθέντες αὐτόν, δὲν ἦτο μικρά, ἀρκεῖ νὰ λάβῃ τις ὑπ' ὅψιν ὅτι τὸ μακρὸν ἀπὸ τοῦ Γέροντος εἰς τὴν παραλίαν διάστημα, τὸ δι' ἄτραπου τινος παρημελημένης συνδεόμενον, θὰ διήνυον τὴν νύκτα καὶ ὑπὸ θερμοκρασίαν ἥκιστα

εὐάρεστον, ἐν μηνὶ Ἀπριλίῳ. Ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας δὲν ἠκολούθησε τὸν κ. πρύτανην, ἀλλ' ἐπανῆλθε μετὰ τῶν ἄλλων εἰς τὰ πλοῖα περὶ τὴν 7ην μ. μ. Μετὰ τὸ δεῖπνον, κατάκοποι πάντες, κατεκλίθημεν. Τὰ πλοῖα θὰ ἀπῆγον περὶ τὴν 5ην πρωϊνὴν διὰ Σάμον, εἴχομεν ἐπομένως τὸν καιρὸν ν' ἀναπαυθώμεν ἐν ἀνέσει μέχρι τῆς πρωΐας. Ἄλλως ὅμως ἔδοξε τοῖς πληρώμασι τῶν πλοίων, τῶν παραπλεύρως ἡγγυροβολημένων, ἅτινα μᾶς προετοίμασαν νυκτερινὴν τινα σκηνὴν ἐκτάκτου κωμικότητος. Οἱ εὐλαβεῖς ναυτικοὶ δὲν ἐννόουν νὰ κοιμηθῶσι κατὰ τοιαύτην τόσῳ ἐπίσημον νύκτα, οὐδὲ νὰ παραλείψωσι τὰ ἔθιμά των χάριν . . . τῶν κοιμωμένων Φράγκων!

Ἄμα δὲ τῇ κρούσει ὑπὸ τῶν ὥρολογίων τῆς δωδεκάτης, αἴφνης καὶ ἐξ ἀπῆνης, ἀλλὰ καὶ ἄνευ προειδοποιήσεως τινός, οἱ κώδωνες τῶν ἀτμοπλοίων, αἱ σφυρίκτραι τῶν μηχανῶν, αἱ ἐκσφενδονιζόμεναι ροκέτται, τὰ ἐκκενούμενα πιστόλια, τὰ σήμαντρα καὶ αἱ φωναί, ἀφύπνισαν, ἀντιτάξαν μᾶλλον, ἐν συγχύσει καὶ τρόμῳ, τοὺς ρέγοντας ἐπιβάτας τῶν δύο πλοίων, καὶ . . . ἐπηκολούθησαν σκηναὶ ἀπεριγράφτου φαιδρότητος. Ἡ πρώτη, φυσικῶς, σκέψις τῶν οὕτως ἀποτόμως ἀφύπνισθέντων ἦτο ἡ πυρκαϊά! ὅσοι δὲ τούτων ἠδυνήθησαν, ὥς ἐκ τῆς θέσεώς των, νὰ ρύψωσιν ἔντρομον βλέμμα διὰ τῶν παραθύρων τῶν κοιτῶνων των, ἐπίσθησαν μᾶλλον ὅτι περὶ τοιούτου τινὸς πρόκειται κινδύνου, διότι τὰ πλοῖα ἐφαίνοντο ἀληθῶς καιόμενα ὑπὸ τὰ ἐρυθρῶπλά φωτὰ τῶν πυροτεχνημάτων! Καὶ τότε ὥς εὐρίσκοντο εἰς τοὺς κοιτῶνας των πάντες, ἡμίγυμνοι καὶ ἀνυπόδυτοι, ἔσπευδον πρὸς τὸ κατάστρωμα ζητοῦντες τὰ μέσα τῆς σωτηρίας. Φωναὶ καὶ κραυγαὶ εἰς παντὸς εἶδους ἰδίωμα ἠκούσθησαν ἀναμειγμέναι μὲ τὰς ψαλμωδίας καὶ τὰς ἱαχὰς τῶν ναυτῶν, οἵτινες ἀργὰ ὀλίγον ἐννόησαν ὅτι ἐγένοντο, ἐξ ἀπρονοησίας, πρόξενοι τόσου τρόμου εἰς τοὺς δυστυχεῖς ἐπιβάτας τῶν πλοίων καὶ ἤρξαντο καταπαύοντες τὸν ἐνθουσιασμόν των, οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν ψαλμωδίαν των, ἥτις διήρκεσε περίπου μέχρι τῆς πρωΐας.

[Ἀκολουθεῖ]

ΒΑΛΕΡΙΟΣ ΣΤΑΗΣ

ΤΟ ΔΕΚΔΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

«Τέχνη καὶ Φρενοπάθεια» ὑπὸ Πέτρου Ἀποστολίδη (Παύλου Νιρβάνα).—Ο «Γῦρος τῶν Ὠρῶν» ὑπὸ Σ. Σκίπης.—«Δίχως Ἀκρογιάλι» ὑπὸ Ζαχαρίας Φυτίλη

ΕΠΡΕΠΕ πρὸ τινων μηνῶν νὰ γίνῃ ἕνας φιλολογικὸς ἀλληλοσπαραγμὸς διὰ νὰ προκύψῃ ἕνα ὥραϊον ἔργον ἢ Τέχνη καὶ Φρενοπάθεια τοῦ κ. Πέτρου Ἀποστολίδη. Ἐνα ζήτημα τόσον θελκτικὸν καὶ ἀπλοῦν, πού ἡ ἐμπάθεια καὶ ἡ ἐπιπολαιότης εἶχαν σύρει εἰς τοὺς δρόμους, τὸ ἦρπασεν ὁ κ. Ἀποστολίδης καὶ τὸ ἔστησεν εἰς τὴν πρέπουσαν θέσιν του. Διότι ἐδῶ, περισσώτερον ἢ ἀλλοῦ ἡ ἐπιπολαιότης καὶ ἡ ἐμπάθεια εἰσχωροῦν εἰς ὅλα τὰ ζητήματα. Ὅπως εἰς τὴν πολιτικὴν τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς τὴν τέχνην τοῦ λόγου. Ἐργάζεσθαι, νὰ κάμῃς κατὰ τὴν ὥραιον, κατὰ τὴν ἐξωριστὸν ἀπὸ τοὺς ἄλλους; Δὲν σοῦ ἐπιτρέπεται. Ἡ ῥοιτὶνα θὰ σὲ χλευάσῃ διότι θέλεις, διότι φιλοδοξεῖς νὰ καινοτομήσῃς κατ' αὐτοὺς, ἐνθ' συμφώνως μὲ τὸν ἐαυτὸν σου ἐπιθυμῇς ἀπλοῦς καὶ νὰ διατυπώσῃς κάπως ἀληθινώτερα καὶ καλαισθητικώτερα τὰς σκέψεις σου ἢ τὰ αἰσθητά σου. Ἀλλ' ἂν ἡ χλεύη τὸν προήρχετο ἀπὸ βαθεῖαν ἐπίγνωσιν τοῦ καλοῦ, τὸ κακὸν θὰ ἦτο ὀλιγώτερον.

Δυστυχῶς συμβαίνει τὸ ἀντίθετον διότι τὴν ἐμπάθειαν καὶ τὴν ἐπιπολαιότητα τῶν περισσοτέρων παρακολουθοῦν ἡ ἀγνοία τῶν πραγμάτων καὶ ἡ ἀκαλαίσθησις. Δύο ἐλαττώματα πού ἔστρεψαν τὴν ἑλληνικὴν σκέψιν πάρα πολὺ πρὸς τὰ ὀπίσω. Κι' ἂν αὕτη ἡ ὀπισθοδρομία εἴπωρξεν ὡς τὴν οὐσίαν τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πνεύματος, θὰ ἦτο εὐτύχημα. Μέσας τὴν σκέψιν μας τότε, ἕνας νέος ἥλιος θὰ ἐκίνητο, ἕνα νέον φῶς θὰ πλημμυροῦσε τὴν ψυχὴν μας. Τὸ δυσάρεστον ὅμως εἶπε ὅτι τὸ νεοελληνικὸν πνεῦμα τὸ ἀλυσσοδέσαν εἶπε εἰς τὸ μεσαιῶνος τὰς βαρβαρότητας. εἶπε εἰς τὸν σχολαστικισμόν. Τοιοῦτοτρόπως τοῦ ἐμπόδισαν τὴν ἀντίληψιν πρὸς κάθε νέαν ἐκδήλωσιν λογοτεχνικὴν πού νὰ σχετίζεται κάπως στενώτερα μὲ τὸ ὥραϊον.

Μὲ τοιοῦτον περιβάλλον δὲν εἶνε καθόλου παράδοξον ὅτι ἐχλευάσθησαν ὅλοι οἱ λογοτέχναι καὶ ποιηταὶ πού συνεκινήθησαν μὲ τὰς τολμηρὰς τάσεις τῆς τέχνης πρὸς ἀναζητήσιν μιᾶς νέας ὁμορφίας. Τὸ δυσάρεστον εἶπε ὅτι εἰς τοὺς ἀδελφεοὺς προσετέθη καὶ ἡ φυσιοψυχολογικὴ καὶ φρενολογικὴ ἐπιστήμη. Ἐξακατέστησε μὲ τὴν λέξιν «ἐκφυλός» κάθε ποιητὴν ἢ καλλιτέχνην ἀναζητοῦντα νέους ὁρίζοντας τοῦ καλοῦ. Εἶπε ἀλήθεια ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς μᾶς ἤρχετο ἔξωθεν ὡς καὶ ἡ νέα τεχνολογία. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀποδεικνύει καὶ τελείαν γνῶσιν τῶν πραγμάτων. Ἡ εἰσαγωγή ἐπιστήμης εἰς τοιαῦτα ζητήματα ἐσημείωσεν ὅχι ὀλίγας ἀποτυχίας, καὶ ἰδίως ὁσάκις ἐστηρικτὴ μάλλον εἰς τὰς ὑποθέσεις παρὰ εἰς τὰ γεγονότα.

Τὰς ἀποτυχίας καὶ ἐπιτυχίας τῆς φυσιοψυχολογικῆς ἐπιστήμης ὁ κ. Νιρβάνας μᾶς παρουσιάζει εἰς τὸ βιβλίον του «Τέχνη καὶ Φρενοπάθεια». Εἰς τὸν τόπον μας ἦτο ὁ ἀρμόδιωτερος νὰ ἐμιλήσῃ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ πολυπλοκοῦ ζητήματος. Διότι συγκεντρώνει ἐν αὐτῷ τρεῖς πολιτικὸς ιδιότητες. Τὸν φιλόσοφον, τὸν ἐπιστήμονα καὶ τὸν καλλιτέχνην. Ὡς ἐκ τούτου δὲν ἀρέσθη νὰ παρασυρθῇ ἀπὸ τὴν κραυγὴν καὶ τοὺς ἀλλοπαυγμούς τῶν ἀδασῶν.

Ὡλισμένους μὲ τὴν σκέψιν τῶν ξένων σοφῶν, καὶ τὸ οὐσιαστικώτερον μὲ τὴν ἰδικήν του, μᾶς ἀποδεικνύει εἰς τὴν ὀλιγοσέλιδον μελέτην του μὲ μοναδικὴν ἀκριβείαν καὶ ἀδιάσειστα συμπεράσματα ὅτι ἡ τέχνη εἶνε ἀνάγκη ὁργανικὴ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ὁμάδων καὶ συνεπῶς μίᾳ εὐρυτάτῃ ἐκδήλωσιν τῆς ζωῆς. Καὶ ὅταν τοῦτο εἶνε ἀληθές, τί ἐνδιαφέρει τὸν καλλιτέχνην, τὸν παρατηρητὴν ἀπλῶς, ἂν ἀπὸ ἕνα νοσηρὸν ὁργανισμόν ἐξῆλθε κατὰ τὴν ὥραιον καὶ ὑγιές; Ἐπειτα δὲν συμβαίνει τάχα ἡ ἀνωτέρα ὑγεία τοῦ πνεύματος νὰ εὐρίσκειται ἐντὸς ἀσθενικοῦ σώματος; Ὁ Πλάτων πού εἶνε εἰς ὅλον τὰς βιβλιοθήκας, ὑποδέτω, εἶνε ἔτοιμος νὰ τὸ βροντοφωνήσῃ. Ἄν ὅχι, τότε ἂς ἐνωτισθοῦν τῆς φωνῆς τοῦ κ. Ἀποστολίδη ἢ ὁποῖα ἐρχεται μὲ βαθεῖαν συνείδησιν καὶ ἐπίγνωσιν νὰ διαλύσῃ καὶ ἐδῶ τὰς ὑφισταμένας πλάνας καὶ νὰ ῥίψῃ τὸ ὥραϊον φῶς τῆς ἀληθείας μέσα εἰς τὸ σκότος πού μᾶς περιζώνει.

ΕΝΑ νέον ἔργον ὁ «Γῦρος τῶν Ὠρῶν» τοῦ κ. Σ. Σκίπης μὲ ἀνέμενε εἰς τὸ σπῆτι μου. Ἐπέστρεψα ἀπὸ ταξίδι ὅπου εἶχα κάμει τὸν γύρον τοῦ Εὐκλῆους καὶ εἶνε πολὺ φυσικόν, ὅταν πέσῃ κανεὶς ἀπὸ τὸν ἕνα γύρον εἰς τὸν ἄλλον, νὰ αἰσθανθῇ κάποιον κούρασιν ἂν ὅχι δυσάρεσκειαν. Ἐν τούτοις ἐπειδὴ συμπαθῶ πολὺ τὸν ποιητὴν, τὸν παρηκολούθησα εἰς ὅλας τὰς λοξοδρομίας τῆς φαντασίας του. Εἶνε ἀλήθεια ὅτι αἱ λοξοδρομίαι του αὐταὶ εἶνε ἀναρχοὶ καὶ ἀτελεῦτοι καὶ συνεπῶς, ἐπειδὴ καὶ ὁ ἴδιος τὸ ὁμολογεῖ ὅτι τὸ ἔργον του ἀκόμη δὲν ἔχει οὔτε ἀρχὴν οὔτε τέλος, ἦτο πολὺ δυνατόν νὰ μὴ ἴδῃ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος. Ἀλλ' αὐτὸ ἐξαργάται ἀπὸ τὰς ἀντιλήψεις εἰς τὸν ἀγαθὸν τὸ γενικὸν ἀνακάτωμα. Σεβαστὴ ἡ ἀντίληψις τῶν ἂν ὅχι ἀποδεκτῇ. Ἐγὼ ὅμως ὁμολογῶ ταπεινότητα ὅτι ἀγαπῶ τὰ πράγματα πού ἔχουν μίαν ἀρχὴν καὶ ἐπομένως ἕνα τέλος. Νὰ πλέω μέσα εἰς τὸν ὠκεανὸν χωρὶς νὰ φθάσω σὲ κάποιο λιμάνι, αὐτὸ μὲ τρομάζει.

Ἀλλ' αὐτὸ πού τρομάζει ἐμένα φαίνεται ὅτι ἐνδοσιάζει τὸν ποιητὴν τοῦ «Γύρου τῶν Ὠρῶν». Τόσο τὸ καλῆτερον διὰ τὸν ποιητὴν ἀπὸ ὑπάρχοντων μερικοῦ πού νομίζουν ὅτι ἡ μεγάλη ζωὴ ἐνυπάρχει εἰς τὰ πράγματα πού εἶνε ἀναρχα καὶ ἀτελεῦτα. Ἐτοίμως σκεπτόμεναι εἰσέρχονται εἰς τὸ Ἀπόλυτον καὶ ἡ μεγάλη τέχνη μᾶς εἰδείξεν ὁλόκληρον τὴν ὁμορφίαν τῆς μόνον εἰς τὰ σχετικά. Εἰς ὅλα τὰ πράγματα πού ἔχουν ἀρχὴν καὶ τέλος. Ὁ κ. Σκίπης ὅμως πιστεύει εἰς τὸ «Ὅλον πού εἶνε κατὰ τὴν πλὴν ἀπὸ τῶν ὥραιων». Τὸ ὅλον ἐν τούτοις εἶνε μίᾳ λέξει, καὶ ὁ ποιητὴς ἂν εἶχεν ἔστω καὶ ἀμυδρὰν γνῶσιν τῆς οὐρανόυ μηχανικῆς, δὲν θὰ ἔλεγε μίαν τόσον κομψὴν ἀνοησίαν. Καὶ ἐδῶ εἶνε ἡ ἀπάτη του, ἀπάτη ἄλλως τε παντὸς ἀνθρώπου πού ἄφησε τὴν φαντασίαν του νὰ ἐμιλήσῃ χωρὶς νὰ συνοδεύεται ἀπὸ τὴν σκέψιν καὶ τὸ αἰσθημα. Τὰς δύο αὐτὰς ιδιότητας πού ἐπικαλεῖται ὁ κ. Σκίπης εἰς τὸν πρόλογον τῆς ἐξωτικῆς κομφιδίας του, εἰς τὰς δύο πράξεις τῆς ὁποίας ἀντιπαρέρχονται ὅλοι οἱ Μαντρακοῦχοι, αἱ Βουνουράδες, οἱ Καλλικάντζαροι, αἱ Ἀνθομαίες. Ἡλιομαίες καὶ Νεροπαυλίδες μὲ τὴν Ἡλιογέννητη καὶ τὸν Ἀράπη. Ἀλλ' ὅλα αὐτὰ τὰ ἐξωτικά, πού πηγαίνουν καὶ τί ζητοῦν, αὐτὸ εἶνε κάπως δύσκολον νὰ τὸ ἐννοήσω. Ἀναμφιβόλως κατὰ θέλουν καὶ θὰ

ἦτο ὁ «Γῦρος τῶν Ὠρῶν» ἕνας ἔξοχος ὕμνος πρὸς τὴν γήσαν φύσιν, τὴν δημιουργὸν ὅλων αὐτῶν τῶν κόσμων, ἂν ὁ ποιητὴς ἐγνώριζε νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν ἀναζητήσιν τοῦ ὥραιου μόνον καὶ ὅχι νὰ βυθισθῇ εἰς τὸ πελάγιμα τοῦ ὅλου.

Ὅπωςδὴποτε μέσα εἰς τοὺς «Γύρους τῶν Ὠρῶν» ὑπάρχουν μερικοὶ ὥραϊοι ὑπονοήσιμοι πρὸς τὰς μεγάλας ἀληθείας πού δείχνουν ὅτι ὁ ποιητὴς τῶν εἶνε πολὺ δυνατόν νὰ πραγματοποιήσῃ εἰς τὸ μέλλον τὴν εὐχὴν τῶν Καλλικαντζάρων οἱ ὅποιοι ἀναφωνοῦν

«Μὲ τὰ ἀπλὰ μας ἡχοσκόπια,
Θὰ πλαστῇ μιὰ τέχνη ντόπια»

μὲ τὸν ὅρον ὅμως ἂν τὸν ὥραϊον αὐτὸν ὑπονοήσῃ δὲν τὸν βυθίσῃ εἰς τὸ χαωτικόν. τὸ ὅποιον ζητεῖ ἡ ψυχὴ του, πού φαίνεται νὰ μὴ εὖρεν ἀκόμη τὸν δρόμον τῆς.

ΗΜΟΥΝ εἰς τὸ γοητευτικὸν Βυζάντιον ὅταν ἐξεδόθη τὸ νέον δράμα τοῦ κ. Φυτίλη «Δίχως Ἀκρογιάλι». Μέσα εἰς τὰς διαφόρους αἰθούσας καὶ ἰδίως μεταξὺ κυριῶν—διότι εἰς τὴν Πόλιν οἱ ἄνθρωποι συγχινούνται περισσώτερον ἀπὸ ἕνα λογοτεχνικὸν Ἑλληνικὸν ἔργον—ἐγένετο εὐρύτατος λόγος περὶ αὐτοῦ. Ὡς συμβαίνει ὅμως πάντοτε, αἱ γνώμαι ἦσαν διηρημέναι καὶ ἐκλήθη ὡς διατητῆς. Ἡ θέσις μου ἦτο πολὺ δύσκολος. Μία τῶν κυριῶν ὑπεστήριξεν ὅτι ὅχι μόνον τὸ «Δίχως Ἀκρογιάλι» ἀλλ' ὅλα τὰ δραματικά ἔργα τοῦ κ. Φυτίλη, ἢ «Μητέρα καὶ Κόρη» καὶ τὸ «Ἐκθετο» εἶνε ἀπλοῦς ἀνοησίαι τὰς ὁποίας γράφει ἕνας ἔξυπνος ἄνθρωπος ὅπως ὁ κ. Φυτίλης διὰ νὰ δαιμονίσῃ τοὺς ἀναγνώστας του. Ἡ ἄλλη ἀπεναντίας παρουσίᾳ εἰς τὸν συγγραφέα ὡς ἀντιγράφοντα πιστότατα τὴν τριγύρω του ζωὴν καὶ πότε μὲν κοινωνιολογοῦντα ὡς ὁ Ἀλέξανδρος Δουμάς υἱὸς καὶ πότε ψυχολογοῦντα ὡς ὁ Τρεν. Τί νὰ ἔλεγον εἰς μίαν τόσον μεγάλην ἀντίθεσιν γνωμῶν;

Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ «Δίχως Ἀκρογιάλι» εἶνε δράμα εἰς πράξεις τρεῖς μὲ πρόλογον καὶ ἐπίλογον, πού μᾶς κάμνουν πέντε πράξεις, καὶ εἰς τὰς ὁποίας ὁ συγγραφεὺς πότε μὲ πολλὴν τέχνην καὶ πότε μὲ περισσοτέραν ἀτεχνίαν μᾶς παρουσιάζει τὰς ψυχικὰς καταστάσεις ἑνὸς καλλιτέχνη, ἑνὸς ζωγράφου πού ἀγαπᾷ μὲ ὅλην τὴν δύναμιν του τὴν γυναῖκα του καὶ τὴν ἐρωμένην του. Καὶ αὐτοῦ ἐπάνω στρέφεται ὁλόκληρος ἡ ὑπόθεσις, μὲ δραματικὰς καὶ σκηναϊκὰς ἀναλαμπὰς ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐξηλεντὰς, καθὼς καὶ μὲ ἀδυναμίας καὶ πολυλογίας διαλογικὰς ἐπίσης δυσάρεστους τὰς ὁποίας νομίζει κανεὶς ὅτι παρεισάγει ὁ κ. Φυτίλης ἐπιτηδες διὰ νὰ πεισμώνῃ τοὺς φίλους του.

Διότι φαίνεται παράδοξον πῶς ἕνας τόσον πολὺ ἐξυπνος ἄνθρωπος, τόσον πολὺ μελετημένος, ἐνῶ γνωρίζει νὰ εἰρωνεύεται τὰς λογοτεχνικὰς ἀδυναμίας τῶν ἄλλων, δὲν κατορθώνει νὰ περιορίσῃ τὰς ἰδικὰς του. Θέλει νὰ κατεβαῖν ἀπὸ τὸ ὕψος πού τὸν ὀθεῖ ἐνίστα ἡ ψυχὴ του; Τὸν σύρει ἡ πραγματικότης περισσώτερον ἀπὸ τὸ ἰδανικόν; Πολὺ πιθανὸν τοῦτο. Ὅπως ὅμως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, μέσα εἰς τὸ «Δίχως Ἀκρογιάλι» βλέπομεν πολλαχὺ τὴν εἰκόνα, πολὺ ζωντανήν, τῆς πάλης αὐτῶν τῶν δύο συναισθημάτων, τῆς πραγματικότητος καὶ τοῦ ἰδανικοῦ. Καὶ αὐτὸ ἂν δὲν μᾶς ἱκανοποιῇ, τελείως μᾶς δίδει ἐν τούτοις τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι ὁ κ. Φυτίλης τὴν στιγμὴν ὅπου θὰ συγκεντρωθῇ περισσώτερον εἰς τὸν ἐαυτὸν του, θὰ μᾶς δώσῃ κατὰ πᾶν νὰ δύναται κανεὶς νὰ τὸ ἀντιμετωπίσῃ ὑπὸ ὅλους τοὺς ὅρους πού ἀπαιτεῖ ἡ ἀληθινὴ τέχνη.

ΠΕΤΡΟΣ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗΣ.

Sommertage auf Jthaka. Prag, Druck und Verlag von Heinr. Mercy Sohn seil. 110.—Wintertage auf Jthaka. Prag, Druck und Verlag von Heinr. Mercy Sohn 905 seil. 1318.

Η Α. Α. Β. Υ. ὁ Γαλλνότατος Ἀρχιδουξ Λουδοβίκος Σαλβατόρ τῆς Αὐστρίας, ὁ γνωστὸς ἐπιστήμων, λόγιος καὶ καλλιτέχνης, συχνότατα πλουτίζει τὴν ἱστορίαν τῆς φιλολογίας καὶ τῆς καλλιτεχνίας διὰ θαυμασίων ἔργων. Εὐτυχῶς ἀπὸ καιροῦ συνέλαβε τὴν ἰδεάν νὰ μελετήσῃ τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἐν μικρῷ διαστήματι ἐδημοσίευσεν λαμπρὰ ἔργα περὶ Παξῶν καὶ Ἀντιπάξων, περὶ Κορίνθου, περὶ Λευκωσίας Κύπρου, περὶ Καὶμένης νήσου, περὶ Ζακύνθου καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας περὶ Ἰθάκης. Οἱ δύο οὗτοι τόμοι περὶ τῆς περιλαλήτου πατρίδος τοῦ Ὀδυσσεύς, εἰς μέγα σχῆμα, μὲ ἄκραν πολυτέλειαν καὶ καλλιτυπία, μὲ λευκὸν ἐπίχρυσον περικάλυμμα, εἶνε καθ' ὅλα ἀντάξιοι τοῦ ὕψηλου προσώπου, πού τόνον ἀγαπᾷ τὴν ἐπιστήμην, τὰ γράμματα καὶ τὴν τέχνην. Ἀδύνατον εἶνε νὰ λάβῃ τις ἰδεάν τῆς φιλοπονίας τῆς Α. Α. Β. Υ., ἂν δὲν εὐτύχησεν νὰ γνωρίσῃ αὐτὸν ἐκ τῶν πλησίον. Προτοῦ ἀνατεῖλῃ ὁ ἥλιος μέχρη τῆς ἐσπέρας ἐργάζεται. Τὸ μεσημέρι, μετὰ τὸ πρόγευμα, οὐδέποτε ἀναπαύεται ἀλλ' ἀμέσως ἀρχίζει τὴν ἐργασίαν. Δι' αὐτὸν ἡ ἐργασία εἶνε προσηνέχῃ, εἶνε ζωή. Ἀντὶ ἐκ αὐτὴν νέας δυνάμεις.

Ὁ πρῶτος τόμος τῆς Ἰθάκης περιέχει ἑκατὸν δύο εἰκόνας τῶν ὥραιότερων τοποθεσιῶν τῆς Ἰθάκης σχεδιασμένας μὲ τὴν πένα. Ὡς γνωστὸν ἡ Α. Α. Β. Υ. εἶνε καὶ δόκιμος καλλιτέχνης. Ὁ δεῦτερος τόμος ἐπίσης περιέχει τοιαύτας εἰκόνας καθὼς καὶ εἰκόνας ἀπὸ φωτογραφίας. Ὁ δεῦτερος τόμος διατείνεται εἰς δύο μέρη, τὸ γενικὸν καὶ τὸ εἰδικόν. Ὠραῖαι καὶ φυσικαὶ αἱ περιγραφαί. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος, ἡ τοπογραφία εἶνε πλήρης Περιγράφονται ὄρη, βουνά, κοιλάδες, χλωρίς, φάουνα. Δίδει σαφῆ, σαφεστάτην ἰδεάν περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν κατοίκων, τῆς ναυτιλίας, τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας κλπ. Ἡ λογογραφία τῆς Νήσου ἐπίσης κατέχει ἀρκετὸν μέρος τοῦ πολυτιμοῦ βιβλίου. Ἡθῆ, ἔθιμα, δεισιδαιμονίαι, προλήψεις, γλωσσάριον, παροιμίαι, δημοτικὰ τραγούδια, εἶνε μαζωμένα μετ' ἐπιμελείας. Κατὰ τὴν συνήθειαν του, αἱ παροιμίαι καὶ τὰ τραγούδια δημοσιεύονται ἐλληνιστὶ μετὰ γερμανικῆς μεταφράσεως. Εἰς τὸ δεῦτερον μέρος μὲ τὴν καὶ ἀγάπην γεωγράφου περιγράφει ὅτι ἀξιολογὸν καὶ ἀξιοσημείωτον περιέχει ἕκαστον χωρίον, ἑκάστη τοποθεσία. Ὡστε τὸ μέρος τοῦτο εἶνε καὶ ἀσφαλὴς ὁδηγός, διὰ τὸν ἐπιθυμοῦντα νὰ περιηγηθῇ τὴν Ἰθάκην. Ἐπειτα, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Archäologische Plandereien und geschichtliche Winke συντόμως διατρέχει τὸ ἀρχαιολογικὸν καὶ ἱστορικὸν τῆς νήσου μέρος. Τέλος ἀκολουθεῖ λεπτομερὴς βιβλιογραφία πολῦτιμος διὰ τὸν ἐπιθυμοῦντα νὰ γράψῃ περὶ τῆς Ἰθάκης. Τὸ βιβλίον τοῦτο τοῦ Γαλλνότατος Ἀρχιδουκός, δίδει ἀκριβῆ γνῶσιν περὶ τῆς Ἰθάκης καὶ τῶν Ἰθακησίων, διότι τὰ πάντα περιγράφονται μετ' ἀκριβείας. Τὸ ἔργον τελειώνει μὲ λαμπρὸν χάριτην τῆς Ἰθάκης.

Ἡ Α. Α. Β. Υ. θεωρεῖται ὁ καλλίτερος περιηγητὴς τῶν χρόνων μας, διότι δὲν γράφει ἐπιπολαιῶς. Μελετᾷ, ἐξετάζει, προσπαθεῖ νὰ γνωρίσῃ τὸν τόπον, τοὺς ἀνθρώπους, οὓς θέλει νὰ περιγράψῃ. Εἶνε πολυμαθὴς, πολὺγλωσσος, πρακτικὸς. Ὡς παιδικῆς ἡλικίας ταξιδεύει ἀνὰ τὸν κόσμον. Τίποτε δὲν τοῦ ξεφεύγει, ὅλα τὰ βλέπει, δι' ὅλα ἐρωτᾷ καὶ προσπαθεῖ νὰ εὖρῃ τὴν ἀλήθειαν οὕτω γίνεται καὶ πανταχοῦ δημοφιλέστατος, ἀξιαγάπητος διὰ τοὺς τρόπους του, διὰ τὴν ἄκραν ταπεινότητα, ἀτίνα περισσώτερον τὸν ἀνυψώνουσι. Τὰ μέρη τὰ ὁποῖα περιγράφει τὰ

ἀγαπᾷ, ὥς ἀγαπᾷ ἐπίσης τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους μελετᾷ. Ἄ γ. διὰ τοὺς Ἰθακησίους λέγει:

«Οἱ κάτοικοι τῆς Ἰθάκης δύνανται νὰ εἶνε βέβαιοι «ὅτι πάντοτε θὰ τοὺς ἐνθυμοῦμαι μὲ ἀγάπην, καθὼς «καὶ τὴν ἀγαπητὴν τὴν χώραν Ἰθάκην» πάντοτε θὰ «τὴν θεωρῶ ὡς χώραν εἰρηνικὴν, κατοικημένην ἀπὸ «ἀνθρώπους ἡσυχούς καὶ εὐγενεῖς, ὡς χώραν ἐνθα «ἐπιθυμῶ νὰ ζῇ καὶ νὰ ἀναπαύεται, ὡς χώραν, τὴν «ὁποίαν ὅσον καὶ ἂν τὴν ἴδῃ τις, πάντοτε ἐπιθυμῶ εὐ- «χαρίστως νὰ τὴν ξαναἰδῇ...»

Οἱ λόγοι οὗτοι ἀνθρώπου ἐπιστήμονος καὶ καλλιτέ- χνου, ὅστις γνωρίζει τὸν κόσμον καὶ πολλὰς χώρας ἐμε- λήτησεν, εἶνε τὸ μεγαλειότερον ἐγκώμιον διὰ τὴν περι- φανὴ νῆσον, τὴν ἐποίαν ἀπηθανάτισαν τὰ ὀμηρικὰ ἔπη. Ὁ Ἀρχιδουὲς πολλὰς ἐπεσκέφθη τὴν Ἰθάκην τῆς Καλοκαιρινῆς ἡμέρας, θαναμάζων καὶ ἀντιγράφων τοπία διὰ συνικτῆς μελάνης καλλιτεχνικώτατα, τῆς δὲ λαμπρῆς Χειμωνιάτικης ἡμέρας μελετῶν τὸν τόπον καὶ τοὺς κα- τοίκους.

ΣΠ ΔΕ. ΒΙΑΖΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Ἡ ἐπάνοδος — Ἡ Κυβερνητικὴ μηχανὴ κτυπᾷ: «Ἐφθάσαμε, καὶ φορτίο θέλετε;». — Αἱ οἰκονο- μίαι. — Τὸ ζήτημα.

«Ὅλα ἀνακινοῦνται μὲ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὰς πόλεις. Γυρίζουν ὅσοι ἀπεσύρθησαν στὰς ἐξοχάς, ὅσοι ἐτα- ξείδουσιν ἐπὶ τὴν Εὐρώπην, ὅσοι ἐπεσκέφθησαν τὰς λου- τροπόλεις. Αἱ ὀργαῖαι πνοαὶ τῶν ὁκτωβριανῶν δει- νῶν φαίνονται σὰν νὰ ὤθοῦν, νὰ μαστιγώνουν, νὰ ἀνακινίσουν. Μαζὶ μὲ ὅλα τὰ ἄλλα ἀρχίζει καὶ ἡ κυβερνητικὴ μηχανὴ νὰ κτυπᾷ δυνατώτερα. Ἀφοῦ ἠκολούθησε τὸν συνευρισμένον δρόμον τῆς βαρεῖας καὶ κουραστικῆς τοῦ καλοκαίρι, φθάνει εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ Νοεμβρίου, τοῦ μηνὸς τῆς κοινοβουλευτικῆς κι- νήσεως, τῆς νομοθετικῆς ἐργασίας, τοῦ Προϋπολογι- σμοῦ! «Ὅταν ἓνα θαλασσοδεμένο καραβάκι φθάσῃ σ' ἓνα λιμάνι, τρέχουν οἱ πολῖται νὰ μάθουν τί καλὰ τοὺς ἔφερε στὸν μικρὸν τοῦ τόπου. Οἱ ναῦται τοὺς κυττάζουν μὲ παραξενιὰ: «χριστιανοί μου ὕστερα ἀπὸ τέτοια φουρτούνα φθάσατε καλὰ. Θέλετε καὶ φορτίο;» Ἀπάνω-κάτω καὶ οἱ ὑπουργοὶ αἰθρὸν σὰν τοὺς ναῦ- τας θὰ μπορούν νὰ λέγουν εἰς τὴν Βουλὴν: «Κύριοί μου τραβάμε μπροστὰ. Θέλετε καὶ ἄλλο;»

Ἡ μηχανὴ κουνιέται. Αὐτὸ εἶνε τὸ πᾶν. Ἐπειτα δὲν ἐβαρεθῆκατε μὲ αὐτὰς τὰς ἀναδιοργανώσεις, τὰς οἰκονομίας, τὰ περισσεύματα: Ὁ Δηλιγιάννης ἠθέ- λησε μιὰ φορὰ νὰ περικύβη τὸ κονδύλι τῆς συντηρή- σεως τῶν γατῶν ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομι- κῶν καὶ οἱ ποντικοὶ ἔφαγαν τὸ ἀρχεῖον. Χορτάσατε οἰκονομίας! Ἀφ' οὗτου ὅλοι φωνάζουμε διὰ περικοπὰς ἐκόπηκαν τέτοια κονδύλια ὥστε ἐφόφησαν οἱ γάτες καὶ ἐθήριεψαν τὰ ποντίκια. Ἐχετε διαθέσιν νὰ ἐξα- κολουθῇ ἡ ἰδία πολιτικὴ; Εὐτυχῶς ποῦ εἰμένα ἀφίκοιτο ἄνθρωποι. Γρήγορα θὰ ἀλλάξωμεν πρό- γραμμα. Τί ἄλλο μπορούμε νὰ ζητοῦμε ἀπὸ τὸ σκά- φος τῆς Πολιτείας παρὰ νὰ ἀρμενίσῃ ἴσια ὅσον ἐμεῖς κάνουμε πειράματα, καὶ ὅταν ἀκόμα αὐτὰ τὰ πειρά- ματα ἀποτυχαίνουν! Τί καλὸ σκαρὶ ἀλήθεια ποῦ θὰ ἔχῃ αὐτὸ τὸ σκάφος, ἀφοῦ κανένας καιρὸς δὲν τὸ πᾶ- νει. Ἀλλὰ καὶ ἐμεῖς ποῦ ταξιδεύομεν, δὲν φαίνεται νὰ μᾶς πιάνη ἡ θάλασσα. Τί κουβέντες κάνουμε ἀ- πάνω σ' αὐτὸ τὸ κατὰστρωμα; Ἄλλος περὶ ὄνου οἰκίας; ἂν ὁ προϋπολογισμὸς θὰ ὑποβληθῇ ἐπὶ τῆς Βουλῆς δύο μῆνας προηγουμένως καὶ ἂν θὰ ψηφισθῇ πρὸ τῆς χρή- σεως ὅπως τὸ Σύνταγμα κελεύει! Ἄλλοι ἂν τὰ ἐλληνικὰ σώματα ἐφθασαν στὰ Βουλγαρικὰ σύνορα. Καὶ ἄλλοι

ἂν θὰ τρίξουμε τὰ δόντια τῆς Ρουμανίας. Καὶ περὶ καιροῦ τίποτα. Τέτοιο καρᾶνι καὶ τέτοιοι ναυτικοὶ ἡμ- πορεῖ νὰ πλοῦν τὴν θάλασσαν μὰ νὰ πνιγῶν φόβος δὲν ὑπάρχει. ... Καὶ τώρα θὰ ὑποβληθῇ ὁ προϋπολογι- σμὸς δύο μῆνας προηγουμένως καὶ θὰ ψηφισθῇ πρὸ τῆς Χρήσεώς του; Εἶνε ὁρτὸν τὸ ἄρθρον τοῦ Συντάγμα- τος θὰ τὰ καταφέρει ἡ Κυβέρνησις νὰ τηρήσῃ τὴν διάταξιν αὐτὴν τοῦ Συντάγματος; ἴδου τὸ Ζήτημα!...

ΛΓΡΙΠΠΑΣ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Τὸ Πιλάφι

Ὁ Στριφτόμπολας, φουσταναλλοφόρος ἐξυπνότατος, βουλευτῆς Πατρῶν καὶ Ἑλλήν. ἀπεσκήρτησεν ἀπὸ τὴν κυβερνήσιν, διότι δὲν τοῦ ἔδιδε ρουσφέτια διὰ νὰ τὰ δώσῃ καὶ αὐτὸς εἰς τοὺς ψηφοφόρους του. Ἐρωτηθεὶς διατὶ ἀπεσκήρτησεν, ἀπήντησε

— Νὰ εἶμαι Γούρκος καὶ νὰ μὴ τρώω πιλάφι; Ἀνώτερον πνεῦμα θέτει εἰς ἓνα τυχαῖον στόμα μίαν αἰφνιδίαν ἐκρηκτικὴν εὐφυολογίαν, διὰ νὰ χαρακτηρι- σθῇ ἡ ἀναίδεια εἰς τὴν ὁποίαν ἐφθάσαμεν. «Ὅτι εἶ- πεν ὁ ἀφελὴς γέρος, εἶνε ἀρετὸν διὰ νὰ κοκκινίσουν τὰ αὐτιά ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν Ἑλλήνων. Διότι αὐτὸ δὲν εἶνε εὐφυολόγημα. Εἶνε πραγματεία. Εἶνε ἱστορία. Εἶνε συγγραφή περὶ Ἑλλάδος. Ἀπὸ τὸ ρητὸν τοῦ Στριφτόμπολα καὶ ἀπὸ τὸ ρητὸν τοῦ Πλατούτσα, οὐ- δεὶς θὰ γράψῃ τίποτε σοβαρώτερον καὶ ἀκριβέστερον. Ὅλα τὰ ἄλλα θὰ εἶνε ψεύδη. Ὑπὲρ εἶνε ἡ ἀλήθεια. Διὰ τῶν ἄλλων ὁμιλοῦν οἱ ἄνθρωποι. Διὰ τῶν δύο αὐτῶν ἀνθρώπων ὁμιλῶν οἱ δαίμονες.

Ἐπάρχουν φράσεις, εὐφυολογίαι, χωρατὰ, τὰ ὁποῖα ἡχοῦν ὡς μεγάλοι κώδωνες κρεμασμένοι ὑπὲρ τὴν πό- λιν Αἱ φράσεις αὗται δὲν κρίνονται. Δὲν ἔχουν ἀνα- κριβείαν ἢ ἀκριβείαν, ἐπιφάνειαν ἢ βάθος, οὐσίαν ἢ ἀέρα. Εἶνε ἀφορισμοί. Εἶνε ὡς ἡ τελευταία γραμμὴ μίαν ἱστορίας. Εἶνε τὸ ἀπροχώρητον, διότι εἶνε τὸ ἀληθές. Πέραν αὐτῶν δὲν ἡμπορεῖ τίποτε νὰ τεθῇ. Γράφετε τόμους περὶ πολιτεύματος. Πάρετε τὴν πε- ραν σας καὶ σωρεῦσατέ μας τὰ πορίσματα. Ἐκδώ- σατε δεκατέντε μεγαλοσχήμες ἐφημερίδας Κινήσεως τὰς 234 γλώσσας τοῦ κοινοβουλίου διὰ νὰ σὰς παρα- στήσουν τὴν κατάστασιν. Καλέσατε δεκάκις Ἐθνικο- νέλευσιν. Ἀρχίσате ἀπὸ τὸν Καποδίστριαν καὶ τελει- ώσατε ἕως ἐδῶ. Πνιγνῆτε ἐντὸς βιβλίων, παρατηρή- σεων, στατιστικῶν, ντοκουμέντων. Οὐδέποτε θὰ εἰ- πῇτε ἐκεῖνο ποῦ εἶπεν ὁ Στριφτόμπολας. Τίποτε δὲν θὰ προσθέσετε εἰς τὰς ὁκτὼ αὐτὰς λέξεις, καὶ εἶνε μωρία νὰ ἀναζητήσετε καλλίτερον καθρέπτην.

Ὁ ἑλληνικὸς χωρατὰ, ὃ πεταλούδες αἱ ὁποῖαι τριγυ- ρίζετε περὶ τὸν μύστακα τοῦ κ. Πλατούτσα, καὶ περὶ τὰς ρυτίδας τῶν χειλέων τοῦ φουσταναλλοφόρου Πα- τρῶν, πῶς λάμπετε! Εἰς τὰ ἐλαφρὰ πτερά σας ἡ ἀλή-θεια ἔρριξε τὴν μικρίαν τοῦ δηλητηρίου τῆς. Ἐζητού-σαμεν γῦπα διὰ νὰ μᾶς καταλύσῃ ὅπως καταντήσαμεν καὶ παρουσιάσθητε σεῖς Ἐζητούσαμεν λόγην καὶ ἦλθε τὸ ἰδικὸν σας λεπτὸν κεντρί. Μᾶς ἐχρειάζετο κεφα- λοθραύστης, καὶ ἦλθε τὸ μενίδιμα. Μᾶς ἐχρειάζετο Ἀριστοφάνης ὕβριστῆς δαγκῶνων βαθεῖα τὸ κρέας, καὶ μᾶς παρουσιάσθη ἓνας ὄρατος γέρος, ἀγαθὸς χω-ρατατζῆς, χωρὶς μάλιστα δόντια...

Ἐπε τοῖτον ὁ γεροῦ Στριφτόμπολας ὅτι ἀφοῦ ἦτο συμπολιτευόμενος, κοινοβουλευτικὸς, μεταβάς κατὰ τοὺς θεσμούς νὰ μαγειρεύσῃ εἰς τοὺς φίλους του τὸν προϋπολογισμὸν, ἔπρεπε νὰ τρώγῃ καὶ πιλάφι. Δὲν τοῦ ἔδωσαν πιλάφι, ἔφυγε. Καὶ ἀπὸ τί συνίσταται τὸ πιλάφι τοῦτο;

Δὲν ὑποθέτω νὰ ζητοῦν πληροφορίας οἱ Ἑλληνες περὶ τοῦ ἐξαιρέτου φαγητοῦ, ἀφοῦ τὸ ἐγευθῆσαν τὸ

γεύονται καὶ θὰ τὸ γευθοῦν. Λάβετε ἀσυνειδησίαν ὅσον δύναται νὰ χωρέσῃ τὸ σῦμπαν. Λάβετε ἀδιαφο-ρίαν ὑφουμένην μέχρι τοῦ ἐβδόμου πατώματος τοῦ οὐρανοῦ. Λάβετε ἀνανδρίαν ἑλληνικὴν ὅσον θέλετε. Λάβετε συμφεροντολογίαν. Λάβετε ψεῦδος. Λάβετε ἀγραμματοσύνην. Λάβετε πολλὰ «ὦχ ἀδελφε, ἐγὼ θὰ διορθώσω τὸ ρωμαϊκὸν...» Λάβετε τὴν χρεωκοπίαν τῆς ἐργασίας. Λάβετε τὴν χρεωκοπίαν τοῦ καθήκον-τος. Λάβετε τὰ λακτίσματα τὰ ὁποῖα λαμβάνουν οἱ νόμοι. Λάβετε ὅλα τὰ στραβά, τὰ ἀνάποδα, τὰ ἐξω-φρενικά. Βράσατέ τα μὲ τὸ πολίτευμα.

Σερβίζετε. Καὶ ἔχετε...

Τὸ
πι-
λά-
φι

τὸ ὁποῖον τρώγουν οἱ Ἑλληνες ἀπὸ τοῦ συνταγματι-κοῦ σωτηρίου ἔτους 1862, τὸ πιλάφι τὸ ὁποῖον τρώ-γουμεν τρώγεται, τρώγουνσι.

Ὀνομάσατε

πι-
λά-
φι

ὅλων μας τὴν κατάστασιν, μεταχειρισθῆτε διὰ πάν-τας καὶ διὰ πάντα τὴν λέξιν τοῦ Στριφτόμπολα καὶ ἔχετε τὴν εἰκόνα τοῦ κράτους μετὰ τῆς προσωπογρα-φίας ἐκάστου ἐκ τῶν θείων Ἑλλήνων.

Ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς ἀναίδειας οὐδεὶς ἐκοκκίνισεν ἀπὸ τὴν φράσιν τοῦ γέροντος Πατρῶν. Κανείς! Καὶ ὅμως μία τέτοια φράσις εἶνε κατὰ πολὺ περισσύτερον ἀπὸ εὐφυολόγημα. Εἶνε τόσον ἰσχυρὰ, ὅσον καὶ μία ἐπανάστασις.

ΧΑΡΗΣ ΗΜΕΡΙΝΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΑΠΟ τοῦ τεύχους τούτου, μὲ τὸ ὁποῖον τὰ «Παναθήναια» εἰσέρχονται εἰς τὸ 6^{ον} ἔτος τῆς ἐκδόσεώς των, ἐγκαινίζομεν γελοιογραφικὴν σελίδα, πρωτότυπον, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ κατοπ-τιζῶνται τὰ κυριώτερα σημεῖα τῆς ζωῆς τοῦ δεκαπενθημέρου. Τὴν σελίδα αὐτὴν ἀνέλαβε προθύμως ὁ κ. Θέμος Ἀννινος, ὁ καλλιτέχνης ὁ ἀποδόσας μέσα εἰς τὰς εὐφυνεῖς καὶ ἀριστο-τεχνικὰς γελοιογραφίας του (ἀπὸ τοῦ Ἀσμο-δαίου μέχρι τῆς τελευταίας ἐξελιξεως τοῦ «Ἀστεος») τὴν σύγχρονον ἑλληνικὴν ζωὴν. Τὸ μοναδικὸν κοντύλι τοῦ κ. Ἀννίνου, τὸ ὁποῖον, εἰρωνικὸν καὶ βαθύ, κανονικὸν καὶ παιγνιδιά-ρικο, παρουσίασε εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν κάθε τύπον τῆς πρωτευούσης, θὰ στολίσῃ ἀπὸ σή-μερον τὰ «Παναθήναια».

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ὁ ποιητὴς κ. Κωστὴς Παλαμᾶς ἀπηύθυνε πρὸς τὸν συνεργάτην μας κ. Παῦλον Νιρβάναν ἐπὶ τῇ ἐκ-δόσει τῆς «Φρενοπαθείας καὶ Τέχνης» τὸ ἀκόλουθον γράμμα, ἐνδιαφέρον νὰ δημοσιευθῇ διὰ τὴν πληροφο-ρίαν ποῦ μᾶς δίδει ὁ κ. Παλαμᾶς ἐπὶ τῇ σχολῇ εἰς τὸ ἴδιον θέμα, ὑπὸ τὴν καθαρὰν αἰσθητικὴν αὐτοῦ ἀπο-ψιν. Ἡ μελέτη τοῦ κ. Παλαμᾶ θὰ ἦτο πολὺτιμον συμ-

πλήρωμα τῆς ἐργασίας τοῦ συνεργάτου μας, καὶ δι-καιούμενα νὰ τὴν ἀναμένωμεν

Φίλε Νιρβάνα

Ἐκεῖ ποῦ συλλογιζόμενοι πῶς νὰ ἐπιτύχω τὸ φύλλο τοῦ περιοδικοῦ γὰ νὰ ἴδῃ τὴ μελέτη σου, ποῦ εἶχα διαβάσει μόνον ἓνα κομματάκι τῆς σὲ κάποια ἐφημε-ρίδα, καὶ νὰ μοῦ ἦρθε οὐρανοκαταβῆται μὲ τὸ φυλλά-διό σου Σ' εὐχαριστῶ πολὺ. Ἀκόμα δὲν κατόρθωσα νὰ τὴν περάσω, καθὼς τῆς ἀξίζει ἀπὸ τὰς ματιὰς μόνον τοῦ τῆς ἔρριξα, ἐννοίωσα (καὶ βέβαια δὲν μπορούσε ἀλ-λουῶντικα νὰ γίνῃ) πῶς πῆρες τὸ ζήτημα ἀπὸ κεῖ ποῦ ἦτανε ριμμένο σ' ἐμᾶς ἐδῶ, πρόχειρα καὶ δημοσιογρα-φικά, ἐπιτόλεια καὶ ἀσυνειδήτα καὶ τὸ τοποθέτησες στερεὰ ὅπου πρέπει. Καὶ στοχάσθηκα καὶ πόσα ἄλλα ζητήματα διαλεχτὰ σὰν αὐτὸ θὰ μπορούσαν ἔτσι νὰ βγοῦν ἀπὸ τὸ χάος, νὰ ξεκαθαριστοῦν, νὰ δημιουργη-θοῦν. Ἀπὸ καιρὸ λογάριζα νὰ γράψω κάπου γὰ τὸ ἴδιο πράμα, ὅχι βέβαια μὲ τὴ δική σου τὴν ἐπιστήμη, καὶ πῶς πολὺ θὰ τὸ κοίταξα ἀπὸ τὴν ὀψὲς τοῦ τὴν αἰ-σθητικῇ ὁ τίτλος τοῦ θὰ εἴτανε Ὑγεία καὶ Ἀρρώστια. Τώρα δὲν θὰ μπορούσα νὰ τὸ κάμω (ἴσως εἶναι καὶ περιττὸ) παρὰ μιλῶντας γὰ τὸ ὀλιγοσέλιδο μὰ οὐσια-στικὸ ἔργο σου

Σὲ φιλῶ

Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

Εἰς ἓνα βιβλίον τοῦ Λιχτεμπερξὲ ὑπὸ τὸν τίτλον Ἀρτὸ ἄνθρωπος ὁ συγγραφεὺς μελετᾷ ὅχι τὸν ποιητὴν ἀλλὰ τὸν φιλόσοφον, τὸν θρησκευτικὸν διώκτην τὸν πολιτικὸν ῥήτορα τὸν δημοσιογράφον. Ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἀίνε. λέγει ὁ Λιχτεμπερξὲ, εἶναι ἡ εἰκόνα τῆς ζωῆς μέσα εἰς μιαν ποιητικὴν ψυχὴν ἀσταθὺ καὶ εὐ-μετάβλητον ἀφ' ἑαυτῆς, κατ' ἐξοχὴν εὐερέθιστον, τα-ραγμένην ἴσως ἀπὸ κατὰ τὸ νοσηρὸν τὸ ὁποῖον εἶχε μέσα τῆς ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποῦ ἐγεννήθη».

Ἡ γαλλικὴ μετάφρασις τοῦ ἱστορικοῦ μυθιστορη-ματος τοῦ Σίγκριβιτς «Τεῦτονες Ἱππῶται» φέρει καὶ πάλιν εἰς τὴν φιλολογικὴν ζωὴν τὸ ὄνομα τοῦ Πα-λαμοῦ συγγραφέως, τοῦ ὁποῖου πρὸ ὀλίγων ἐτῶν τὸ Quo Vadis εἶχε κάμει ἀρετὴν αἰσθησιν. Οἱ «Τεῦτο-νες Ἱππῶται» οἱ ὁποῖοι δημοσιεύονται καὶ ἐν μεταφρά-σει εἰς τὴν «Ἑστίαν» διακρίνονται ἀπὸ τὰ ἄλλα ἱστο-ρικὰ μυθιστορήματα τοῦ Σίγκριβιτς διὰ τὴν ἐνότητα καὶ τὴν συνθετικὴν δύναμιν. Τὸ μυθιστορημα ἔχει σελίδας αἱ ὁποῖαι συγκλονίζουν τὴν ψυχὴν.

ΑΠΟ ἓνα νέον βιβλίον ἐπιγραφόμενον Trois mois d'angoisses Κυροκί τοῦ κ. Βικτωρ-Θωμᾶ, μεταφράζο-μεν τὴν μικρὰν αὐτὴν σκιαγραφίαν τοῦ Ἰάπωνος στρατηγοῦ. Ὁ συγγραφεὺς παρηκολούθησε ἐκ τοῦ πλησίον τὴν μάχην τοῦ Γαλλοῦ. «Ὁ ἀρχιστράτηγος, λέγει, εἶναι ἴσως ὁ καλλίτερος ἱππεὺς τοῦ ἰαπωνικοῦ στρα-τοῦ. Ἡ φροσύνη τοῦ μετὰ γράμματα βαθεῖα χαρὰς-μίας, ὅπως ὅλων σχεδὸν τῶν μεγαλοφυῶν ἀνδρῶν. Εἶναι σχεδὸν ὄρατος (μιὰ ἀνδρική ὁμορφιά), ὅταν κά-ποτε χαμογέλῃ, ὅπως τὴν ἐσπέραν τῆς μάχης τοῦ Γαλλοῦ. Τὸ ἀλογὸν τοῦ θά βλεῖται ὁρατῶν ἱππευεῖ μὲ τὸ πῆλκιον χαμηλὰ πρὸς τὸ αὐτὸ, τὸ σιγάρον ἢ τὸ σιγαρέττον εἰς τὴν γωνίαν τῶν χειλέων, ἀγέρωχος καὶ συγχρόνως ἀφελὴς σὰν παιδί. Μὲ ἐξέπληξε πάν-τοτε τὸ μεγαλεῖον ποῦ σκοπεῖ γύρω του καὶ προκαλεῖ τὸν θαυμασμὸν καὶ τὸ σέβας.

ΘΕΑΤΡΟΝ

ΑΠΕΘΑΝΕ ὁ Ἀγγλος ἠθοποιὸς Ἐνριὸν Ἐρβιγγ ἐξῆντα ὀκτὼ ἐτῶν. Δεκαοκταετὴς κατετάχθη εἰς

Ο "Ερβιγγ ως Βασιλεύς Δής

τὸν θίασον τοῦ τότε ἰδρυθέντος θεάτρου τῆς Σούντερ-
λαν, ἐγκαταλείψας τὸ ἐμπόριον εἰς τὸ ὅποιον τὸν προ-
ώριζαν οἱ γονεῖς του. Τὸ οἰκογενειακὸν του ὄνομα ἦτο
Τζῶν "Εννυ Βρόδριπ. Εἰς τὴν σκηνὴν ἔλαβε τὸ ψευ-
δώνυμον "Εννυ "Ερβιγγ. Τὰ πρῶτα δέκα ἔτη παρέρ-
χονται καὶ ὁ "Ερβιγγ ἀρχίζει νὰ παίξῃ τὸ πρόσωπον
τοῦ πρώτου ἑραστοῦ. Τότε ἔγινε δεκτὸς καὶ εἰς τὸ θέ-
ατρον τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου εἰς τὸ Λονδίνον. Τὸ 1871
παίξει εἰς τὸ θέατρον τοῦ "Λυκείου" ὅπου καὶ ἀνατέλ-
λει ἡ δόξα του. Τὸ 1873 παίξει τὸν "Ρισελιέ" ὁ ὁποῖος
θεωρεῖται τὸ ἀριστούργημά του. Ἰδοὺ τί ἔγραψε ὁ
Ἰούλιος Κλαρετί όταν εἶδε πρώτην φορὰν τὸ 1879 τὸν
"Ερβιγγ ως Ρισελιέ: «Ἦ ὑπόκρισις τοῦ ἰσοδυναμεῖ μὲ
νεκρανάστασιν. Ὁ μέγας καρδινάλιος λιπόσαρκος, ἔχων
τὸν ἕνα πόδα εἰς τὸν τάφον, κατατηκόμενος ἀπὸ φιλο-
δοξίαν ὀλιγώτερον δι' ἑαυτὸν ὅσον διὰ τὴν Γαλλίαν,
ἐνσαρκάζεται θαυμασίως. Ὅταν ὁ Ρισελιέ ἐμφανίζεται
εἰς τὸ μέσον τῶν αὐλικῶν, ὅταν ἐκσφενδονίζει τὴν
γλῆυσιν του κατὰ πρόσωπον τῆς μετριότητος ἥτις
ἀξιοῖ νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν του, εἰς τὴν μεγάλην
ἐκείνην μορφήν προσδίδει ὁ "Ερβιγγ ἀπεριγράπτως
ὑπέροχον μεγαλεῖον».

Τὸν "Αμλετ ὁ "Ερβιγγ ἀποδίδει ὅπως τὸν ἀντελήφθη,
σχεδὸν εἰς παράφρονα. Ἀπὸ τὸ 1878 ὅτε ἀπέθανε ὁ
διευθυντὴς τοῦ "Λυκείου" ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν ὁ
"Ερβιγγ καὶ τὸ "Λυκεῖον ἀνέρχεται εἰς θέατρον πρῶ-
της τάξεως.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΠΕΡΙ τῆς μάχης τῆς Χαίρωνειας (338 πρὸ Χρ.), ἡτοί-
μη τῆς θέσεως εἰς τὴν ὁποίαν συνεκροτήθη αὐ-
τῇ τῆς παρατάξεως τῶν ἀντιπάλων στρατῶν καὶ τοῦ
Πολυανδρίου τῶν Μακεδόνων ἔγραψε πρὸ ἐνὸς ἔτους εἰ-
δικὴν πραγματείαν γερμανιστὶ εἰς τὰ Mitteilungen τοῦ

Ο "Ερβιγγ ως Βασιλεύς "Αρθουρ

γερμαν. ἀρχαιολογ. ἰνστιτούτου ὁ κ. Γεώργιος Σωτη-
ριάδης, ἑφορος τῶν ἀρχαιοτήτων. Ὁ συγγραφεὺς διὰ
τῶν ὑπ' αὐτοῦ γενομένων ἀνασκαφῶν καὶ τοπογραφι-
κῶν ἐρευνῶν διεφώτισε τὸ ζήτημα κατὰ τοιοῦτον τρό-
πον, ὥστε νὰ θεωρηθῶσιν ἀπαραίτητοι ὅχι μόνον αἱ
παλαιότεραι περὶ τοῦ ἀντικειμένου μελέται ἀνδρῶν
περιφανῶν, ὅποιοι ὁ Ἑρνέστος Κούρτιος καὶ ὁ Βίλα-
μόβιτς, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ σπουδαιότατη πρόσφατος
συγγραφή τοῦ Ἰωάννου Κρομάυερ, στρατιωτικὴ ἄμα
καὶ φιλολογικὴ καὶ ἀρχαιολογικὴ περὶ τῶν πεδίων
μαχῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι. Πρὸ μικροῦ ὁ συγγραφεὺς
οὗτος ἐπανερχόμενος εἰς τὰ αὐτὰ ζητήματα διὰ μελέ-
της του zu den griechischen Schlachtfelderstudien
ἐν τῇ περιοδικῇ Wiener Studien ὅχι μόνον ἀποδέχε-
ται πάντα τὰ ἐξαγόμενα τῆς ἀπηκριβωμένης μελέτης
τοῦ κ. Σωτηριάδου, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ συγγραφέως
αὐτῆς ἐκφράζεται διὰ τῶν ἐξῆς ἀξιοσημειωτῶν λέξεων:
«μὲ τὴν ἐξαιρετικὴν εὐχαρίστησιν ἐνδιατροῦ εἰς τοῦ
Σωτηριάδου τὴν πραγματείαν, καθόσον αἱ παρατηρή-
σεις αὐτοῦ ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας διακρίνονται διὰ τὸν
ὕψιλον τὸν τῆς ἡσύχου πρῶτατολογικῆς ἐκ-
θέσεως (durch einen vornehmen Ton ruhiger
Sachlichkeit)». Πόσον ὠραῖον εἶνε, ὅταν ἐπιστήμο-
νες ἄνδρες ἐμπνέονται ὑπὸ τοῦτου τοῦ «ὕψιλον φρονος
τόνου» καὶ ἐνθ' διὰ τῆς μελέτης καὶ ἀγχινόας αὐτῶν
προβιβάζουσι τὴν γνώσιν, δὲν λημονοῦν οὔτε τὸν πρὸς
τοὺς ἀναγνώστας ὀφειλόμενον εὐγενὴ τῆς φράσεως
τρόπον οὔτε τὸν πρὸς τοὺς συναδέλφους σεβασμὸν!

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Βιβλία:

Ἀπὸ τῆς Τέχνης καὶ Φρενοπάθειαν τοῦ
κ. Πέτρου Ἀποστολίδη — Παύλου Νικράνα — περὶ

Ο "Ερβιγγ ως Ριχάρδος Γ.

τῆς ὁποίας γράφομεν εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ζωὴν, ἀνα-
δημοσιεύομεν τὰ ἐπόμενα ἀποσπάσματα εἰς τὰ ὅποια,
παρὰ τὸν ἐπιστήμονα ἀναφαίνεται καὶ ὁ διακεκριμέ-
νος καλλιτέχνης τοῦ λόγου.

«Ἡ ἀναζητήσις τῆς ὑγείας καὶ τῆς νόσου εἰς τὴν
τέχνην εἶνε οὐτοπία, ἡ ἀπονομή τοῦ χαρακτήρος τῆς
ὑγείας ὡς τίτλου ἢ ἡ ἀπονομή τῆς νόσου ὡς στίγματος
εἰς τὸ καλλιτέχνημα εἶνε παραδοξολογία. Δὲν ὑπάρχει
ἄλλο τι εἰς τὴν σφαῖραν τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας
ἢ μόνον καλλιτέχνημα καὶ κακοτέχνημα. Τίποτε ἄλλο.

«Ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἀνάπτυξις ἐξαιρετικὴ ἐνὸς ὁργά-
νου, ἐγγίζουσα πρὸς τοὺς τελειότερους βαθμοὺς τῆς
ἐξελίξεως, ἡ φθορὰ κεῖται πολὺ πλησίον, ἐκεῖ ὅπου
ὑπάρχει ὑπερβολικὴ ἔντασις, ἀσκήσις καὶ καταπόνησις
τοῦ ὁργάνου, ὁ θάνατος παραμονεύει. Οἱ ἐργάται τοῦ
πνεύματος πληρώνουσι τὸν βαρύτερον φόρον εἰς τὴν
φρενοπάθειαν καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀνεξήγητον. Πρὸ
τοῦ Λομβρόζου καὶ τοῦ Μορῶ δὲ Τούρ, ὁ Ἀριστοτέ-
λης πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ ἐκφυλισμοῦ εἶχεν ἤδη
ἀποφανθῇ ὅτι οἱ ποιηταί, οἱ καλλιτέχνη, οἱ φιλόσο-
φοι, ἦσαν μεγαλοχικοί καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει μέγα
πνεῦμα ἐν τῇ ὁποίᾳ νὰ μὴ λωφάξῃ κόκκος παραφρο-
σύνης. Θὰ ἦτο παλινολογία ν' ἀναφέρωμεν ὅλα τὰ ὀνό-
ματα τῶν μεγάλων διανοητῶν ὅσα κατὰ κόρον ἐπανε-
λαβε ἡ νεώτερα ψυχιατρικὴ εἰς τὴν τάξιν τῶν «ἀνω-
τέρων ἐκφυλῶν». Ἀλλ' ἐάν περιορισθῶμεν καὶ εἰς μὴ-
νους τοὺς καλλιτέχνας καὶ τοὺς φιλοσόφους, ὅσοι προσ-
έδωκαν ὑψηλὴν ποιητικὴν ἢ θρησκευτικὴν μορφήν
εἰς τὰ συστήματά των, συναντῶμεν εἰς τὴν τάξιν τῶν
ψυχοπαθῶν, τοὺς μεγαλειτέρους ἥρωας τοῦ πνεύματος.
Ἐάν ἤθελε κανεὶς ἀναδράμει καὶ μέχρι τῶν μάλλον
μετακρουσμένων μορφῶν τῶν μεγάλων δημιουργῶν τῆς
Τέχνης, μέχρι τῶν πολιτισμῶν, οἱ ὅποιοι προσάγονται
ὡς πρότυπα ὑγείας καὶ ἰσορροπίας σωματικῆς καὶ ψυ-
χικῆς, ἐάν ἀντιμετωπίσῃ τὸν καλλιτέχνην, ἀνεξαρτή-
τως τῆς σφραγίδος, τὴν ὁποίαν φέρει τὸ ἔργον του,
ἥτις εἶνε ἡ ἰδία καὶ αἰωνία σφραγὶς ὅλων τῶν μεγά-
λων καλλιτεχνικῶν δημιουργιῶν, μέχρι τῆς ἐποχῆς μας,
θὰ ἴδῃ ὅτι οὗτος εἰς τὴν κοινὴν ἀντίληψιν τῶν συγ-
χρόνων του, παρουσιάζεται ὡς πλάσμα ἐξαιρετικόν,
ἐκφυλισμένον, ἐπικοινωνοῦν πρὸς τὴν θεότητα, ἐμπνέο-
μενον ὑπὸ ὑπερκοσμίων δυνάμεων, παρουσιάζον ἐν συ-
νόλῳ μίαν ψυχὴν ἐξαιρετικὴν, πλάσμα δημιουργηθὲν
ἐξ ἰδιαίτερας τινὸς ἀριστοκρατικῆς ζύμης. Ὅλα τὰ
ἐξαιρετικά καὶ μυστικά ἐπιθέτα ἀπεδόθησαν κατὰ

καιροὺς εἰς τὸν καλλιτέχνην, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα
κατέστη συνώνυμον πρὸς τὸ τοῦ προφήτου, τοῦ ἀπο-
καλυπτοῦ τῶν ὑπερκοσμίων ἀληθειῶν, τοῦ μάγου καὶ
τοῦ θεολήπτου. Ἡ ἀντίληψις τοῦ ποιητοῦ καὶ καλλι-
τέχνου, κατ' αὐτὴν τὴν κλασικὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιο-
τητα, εἶνε ἀντίληψις μυστικιστικῆ. Ὁ ὑψηλὸς μυστικι-
σμός τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας, ὁ πλήρης συμβόλων,
εὔρεν εἰς τὴν εὐδόνητον καὶ εὐπαθεῖ ψυχὴν τῶν Ἑλ-
λῆνων τραγικῶν, τὴν ἐντονωτέραν ἐκδήλωσιν. Ὁ τι
κατὰ μέγα μέρος ζητοῦμεν καὶ χαρακτηρίζομεν σή-
μερον ὡς στίγμα νοσηρότητος, μυστικοπαθείας, μα-
νίας τοῦ συμβόλου, θρησκευτικοῦ παραληρήματος, ὑπὸ
τὴν ὑψηλὴν μορφήν τὴν ὁποίαν προσέλαβεν εἰς τὴν
ἑλληνικὴν τέχνην, παρουσιάζει κατὰ βάθος τὰ αὐτὰ
στοιχεῖα τὰ ὅποια ἡ νεώτερα ψυχιατρικὴ ἀντίληψις
τοῦ καλλιτεχνήματος θεωρεῖ ὡς στίγματα καλλιτεχνι-
κῆς ἐκπτώσεως καὶ ἐκφυλισμοῦ. Οἱ Ἕλληνες τραγικοί,
οἱ ὅποιοι ἔδωκαν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ὅλους τοὺς
βαθμοὺς καὶ ὅλας τὰς ἐντάσεις καὶ ὅλα τὰ παραληρή-
ματα τῶν ἰσχυροτέρων παθῶν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς,
ἀπέδωκαν ταῦτα τὸσον ὑπερόχως καὶ μὲ τόσην ἀλη-
θειαν, ὅχι ἀντιγράφοντες ψυχρῶς τὰς ψυχικὰς αὐτὰς
καταστάσεις, ἀλλὰ αἰσθανόμενοι καὶ ὑφιστάμενοι οἱ
ἴδιοι, ἐν τῇ ἐρεθισιμότητι τῶν ψυχικῶν αὐτῶν κέντρων,
τὰς ψυχικὰς ὁδύνας τῶν ἡρώων των. Ὁ Εὐριπίδης μᾶς
δίδει μίαν κλινικὴν εἰκόνα τῆς Κασσάνδρας, τὴν
ὁποίαν δὲν θὰ ἔφθανεν ἡ γνώσις τοῦ συγχρόνου ψυ-
χιάτρου, οὔτε ἡ μελέτη τοῦ ἀρχαίου παρατηρητοῦ,
ἀνεῖν τῆς ψυχικῆς συμμετοχῆς τοῦ ποιητοῦ, νὰ μᾶς
δῶσιν τὸσον τελείαν καὶ τὸσον πραγματικὴν

«Ἐν εἰνε ἀναμφισβήτητον. Ὅτι ἡ μεγαλοφυΐα, εἰς
ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις αὐτῆς καὶ ἰδιαίτερος εἰς τὴν καλ-
λιτεχνικὴν τῆς ἐκδήλωσιν ἐφάπτεται τῶν ὁρίων τῆς
φρενοπαθείας. Καὶ τοῦτο εἶνε φυσικὸς νόμος. Ἐφα-
πτεται ὅσον ἡ τελειότης ἐφάπτεται τῆς φθορᾶς εἰς τὸν
αἰώνιον κύκλον τῆς ὁργανικῆς ζωῆς.

«Τὸ καλλιτεχνικὸν ἔργον εἶνε ἢ Ὀδύσσεια, εἶτε
Περσική, εἶτε Φάονος, εἶτε Ζαχαρίουστρας, εἶνε πάντοτε
ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης πνεύματος, διὰ
τὴν ἀνωτέρα ἀνθρῶπις καὶ τὴν ἀνθρωπότητα εἶνε ἀδιάφορον,
δὲ τὴν τέχνην καὶ τὴν ἀνθρωπότητα εἶνε ἀδιάφορον,
ἐάν ὁ δημιουργὸς τοῦ ἐνὸς σβύνεται ὡς λαμπρὰ ἐξάν-
τησας τὴν ἰδίαν οὐσίαν ἢ σβύνεται ἀπὸ τὴν πνοὴν
μᾶς θυέλλης.

«Ὁ καλλιτέχνης εἶνε ἡ λαμπρὰ, ἡ φωτίζουσα καὶ τη-
κομένη εἰς τὴν ἰδίαν τῆς φλόγας. Ἐάν τῆκεται κανεὶς
δὲν θὰ εἴπῃ, ὅτι δὲν εἴπῃ ὅτι δὲν ἐφώτισε. Ἐάν σβε-
σθῇ κανεὶς δὲν θὰ εἴπῃ ὅτι δὲν ἐλαμψεν. Ἀλλὰ πῶς θὰ
σθῇ κανεὶς δὲν θὰ εἴπῃ ὅτι δὲν ἐλαμψεν. Ἀλλὰ πῶς θὰ
μεμφθῇ κανεὶς τὴν οὐσίαν καὶ τὴν πηγὴν τοῦ φωτός
ὡς εὐφλεκτον καὶ θὰ τὴν προσηλασθῇ ὡς ἀνελκυσ-
τήν; Ἡ ἀρνησις αὐτῇ θὰ ἦτο ἡ ἀρνησις τοῦ πρώτου
μονοῦ; Ὁ καλλιτέχνης τηκόμενος καὶ λιπο-
ψυχῶν καὶ σβύνων ἐπαναλαμβάνει μὲ τὸ μέτωπον
ὑψηλὰ τὸν αἰώνιον στίχον τοῦ ποιητοῦ:

Je fais mon devoir de flambeau.

Περιοδικά:

Εἰς τὸ τεῦχος τοῦ Ἰουλίου, τοῦ ρωσικοῦ περιοδι-
κοῦ «Vjesny» ὁ κ. Μιχαὴλ Λυκαρδόπουλος γράφει
διὰ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Κ. Παλαμά «Γράμματα». Ὑ-
πάρχουν τὸσον ὀλίγα βιβλία, λέγει περὶ τοῦ, καὶ προ-
σέχουν τὸσον ὀλίγα βιβλία, περὶ τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας
πάντων ἑλληνικῶν, περὶ τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας
ὥστε χαίρεται κανεὶς κατὰ νέον ἔργον ἐπὶ τοῦ θέματος
αὐτοῦ, καὶ μάλιστα ὅταν φέρῃ τὸ ὄνομα τοῦ κ. Παλα-
μά. Εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ ἐκπύει τὴν προσοχὴν τὸ ἀρ-
μόνιον, ἀγνώστου δυστυχῶς ἀκόμη εἰς τὸ πολὺ κοι-
νόν. Ὅχι ὀλιγώτερον ἀγαπητὴ ἡ μελέτη περὶ τοῦ Ἰου-
λίου Τυπάλδου. Πολὺ ἐνδιαφέροντα ἐπίσης τὰ περὶ

μετρικής και τα άλλα ἄρθρα του. Τὸ μόνον μειονέκτημα τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Παλαμῆ εἶναι ἡ συχνὴ ἐπανάληψις ὀνομάτων, χωρίων ἢ σκέψεων ξένων συγγραφέων, τὸ ὁποῖον μᾶς δείχνει τὴν μεγάλην πολυμάθειαν τοῦ ποιητοῦ. ἄλλα συγχρόνως ὑπὸ τὸ βάρος αὐτῶν χάνεται συχνὰ ἡ ἰδική του σκέψις, ἡ ὁποία βέβαια εἶναι ἡ περισσότερον ἀγαπητὴ εἰς τὸν ἀναγνώστην τοῦ βιβλίου.

Ἐφημερίδες:

Με τὴν ὑπογραφήν Περούλης ἐδημοσιεύθησαν εἰς δύο φύλλα τοῦ «**Νοῦμα**» δύο λαϊκὰ τραγούδια ἀπὸ τὴν Κέρκυραν, ἄξια προσοχῆς. Ἴδου τὶ γράφει μᾶζι με ἄλλα ὁ Τίμωνας, συνοδεύων τὸ τελευταῖον τραγούδι τοῦ Περούλη, τὸ ὁποῖον ἀναδημοσιεύομεν παρακάτω:

«Εἶνε χωριάτης ὁ Περούλης ἀπὸ τὸν Ποταμό, καὶ ξῆ ἀπὸ τὸν τίμιον κόπο του. Στὸ χωριὸ μέσα ἔχει ἓνα τσαγκαράδικο ὅπου δουλεύει με τέσσερους ἐργάτες, ποῦ τὸν ἀγαποῦν καὶ τὸν σέβονται καὶ τοῦτοι εἶναι οἱ τραγουδιστὲς τοῦ ἀπτόξ βγάινε τὰ τραγούδια, τὰ τὸν ξίζει δίχως νὰ ξέρει μουσικὴ θεωρίαν, τὰ μαθαίνει στοὺς ἐργάτες του καὶ τοὺς στέρνει τις καλοκαιριάτικες νύχτες στὴ χώρα καὶ στὰ σιμοτινὰ χωριά νὰ τὰ ψέλνουν τοῦ κόσμου.

«Τὸν εἶδα κ' ἐγὼ, εἶναι πενηντάρης, λίγο καμπούρης, ἄλλα τὸ μάτι του λάμπει, καὶ τὸ μέτωπό του εἶναι πλατὺ καὶ καθάριο, καὶ ἀνανοήθηκα ἀθέλητα τὸν Hans Sachs ὅπου ἦταν

Schuhmacher, und poet dazu.

«Ὅσοι θὰ διαβάσουν τὸ τραγούδι αὐτὸ θὰ σκεφτοῦνε μᾶζι μᾶς ὅτι τέτοιο τραγούδι ἀπὸ ἀνδρὸ πο χωριάτη κ' ἀγράμματο εἶναι πραγματικὰ φαινόμενο ποῦ ἀξίζει νὰ τὸ καλοξετάσῃ κανένας. Ἐνας τρανὸς ποιητὴς, Κερκυραῖος κ' αὐτός, ὅταν τὸ διάβασε δάκρυσε κ' εἶπε: — «Εἶναι Γερμανικὴ τοῦ Σίλλερ ποίηση».

»Διαβάζοντας τὸ τραγούδι αὐτὸ, ἄθελα σκεφτόμουν τὸν Σκατζίξο Burns, γιατί σὲ καμιά δεκαριά ποιήματά του εἶσι τραγουδάει κ' αὐτός, με τέτοια φυσικότητα καὶ χάρι.

Σ' Ε Σ Ε Ν Α

Ἦθελα κύκνος νὰ γενῶ
Ν' ἀρῶ σὸ περὶ γῆ
Στὰ μυρισμένα ἀνάμεσα
Λουλούδια νὰ κρυβῶ,
Καὶ σὰν διαβαίνει νὰ πετῶ
Στὴν τρυφερὴ σου ἀγκάλῃ
Νὰ παίρνω ἀπὸ τὰ χεῖρά σου
Ἐνα φιλὶ ἀκριβό.

Καὶ τὰ φτερά ἢ ἀγάπη σου
Τ' ἀδύνατα νὰ βιάσῃ
Ποῦ ν' ἀρεθῶ σὲ σὺννεφα
Στὰ βάθη τ' οὐρανοῦ,
Κι' ἀκόμα πὺ ψηλότερα
Ἐκεῖ ποῦ σὸνει ἡ πλάση
Νὰ πάγω νάβρω τὴν πηγή
Τ' ἀθάνατον νεροῦ.

Καὶ νὰ σ' ἐφύσω νὰ τὸ πιῇς
Ἀθάνατα νὰ γένῃς,
Βασίλισσα πεντάμορφη
Ὅσο δὲ βάζει ὁ νοῦς,
Κι' ἐμένα ὁ τάφος ἂς δεχτῇ
Μὰ σὺ πάντα νὰ μένῃς
Τοῦ κόσμου τὸ προσκύνημα
Σὲ χρόνους μακρινούς.

Εἰς τὸ «**Ἐμπόρος**» ὁ Διαβάτης γράφον διὰ τὸ ἀποχώρητον εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται ἡ ἀστυνομία διὰ τὸ τριπλοῦν κακούργημα τοῦ Πειραιῶς ἐπιλέγει ὅτι δὲν μένει ἄλλη ἐξήγησις διὰ νὰ κλεισθῇ πλέον ἡ ἀτυχὴς αὐτὴ ὑπόθεσις παρὰ μόνον ὅτι «οἱ τρεῖς ἀρτοποιοὶ ἠτύχτησαν διὰ τὸ ζήτημα τῆς τιμῆς τοῦ ἄρτου».

Ο Λ Ι Γ Ο Σ Τ Ι Χ Α

Εἰς τὸ προσεχὲς τεῦχος θὰ δημοσιεύσωμεν καὶ δεύτερον ἄρθρον τοῦ κ. Νικολάου Χατζιδάκη ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ μέση μας ἐκπαίδευσις».

Τὸ πρόγραμμα τοῦ «Βασιλικοῦ Θεάτρου» τῆς χειμερινῆς περιόδου περιέχει ἑλληνικὰ ἔργα, δράματα καὶ κωμωδίας μετὰ τὸ τσονβάλι. Ἄλλ' ἂς μὴ προκρίνωμεν καὶ ἐκκληθῶμεν ὡς μεροληπτικοί.

Λέγεται ὅτι ἐπιτροπὴ κυριῶν θὰ διοργανώσῃ, ὅπως πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, μαθήματα ἀρχαίας φιλολογίας Μεταξὺ τῶν ὁμιλητῶν θὰ ἦναι καὶ ὁ κ. Γ. Σωτηριάδης, ἓνας ἀπὸ τοὺς ὀλίγους ποὺ ἤμπορουν νὰ μεταδώσουν εἰς τὸ ἀκροατήριον τὴν συγκίνησιν καὶ νὰ μὴ διδάξουν γραμματικὴν, ὅπως μερικοὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς καθηγητάς μας.

Οἱ ἱατροὶ συμβουλεύουν κατὰ προτίμησιν εἰς τοὺς ἀναιμικοὺς καὶ τοὺς ἀναρρυνόντας τὰ στρεῖδια ἀντὶ τὸ λάδι τῆς μουρούνας.

Ἡ «Ἀλήθεια» τῆς Κύπρου προτείνει τὴν ἴδρυσιν λαχείου πρὸς φύλαξιν τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς νήσου.

Τὸ ὑπαίθριον θέατρον τῆς Καλιφορνίας, κτισμένον κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ θεάτρου τοῦ Διονύσου, παραλαμβάνει 8,000 θεατὰς καθημένους καὶ 12,000 ὁρθοῦς.

Ν Ε Α Β Ι Β Λ Ι Α

Ἡ ΕΠΙΡΡΩΣΙΣ τῶν περὶ τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ γράμματα σπουδῶν ὑπὸ Θεοφάνους Α. Κακριδῆ. Λόγοι ἐναρκτήριοι τῇ 18 Μαρτίου 1905. Ἀθῆναι τυπογραφεῖον Α. Χ. Βεργιανίτου ὁδὸς Ὁφθαλματρείου 5.

ΕΘΝΟΛΟΓΙΣΜΟΙ ἢ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙ ΕΘΝΙΣΜΟΥ ὑπὸ Μαν. Θ. Χαϊρέτου 1905 Πάτριαι τυπογραφεῖον Ἀνδρ. Β. Πάσχα, σφ. 16ον 220 δρ 2.

Εἰς τοὺς ἀναγινώσκοντας δὲν εἶνε ἄγνωστον τὸ ὄνομα τοῦ κ. Χαϊρέτη, εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ὁποῖου ἀνακαλύπτεται ἓνα ἀπὸ τὰ ὡραιότερα ὄνειρα τοῦ Ἑλλήνος, νὰ ἴδῃ τὴν πατρίδα του μεγάλην ὅπως καὶ ἄλλοτε. Προῖον ἀτομικῆς γνώμης καὶ αἰσθήματος ἡ μελέτη τοῦ κ. Χαϊρέτη πρέπει ν' ἀναγνωσθῇ ἀπὸ κάθε Ἑλληνα, τοῦ ὁποῖου ἡ ψυχὴ ἀφέθη νὰ δηλητηριασθῇ ἐκ τῆς ἀπαισιοδοξίας, διότι ἀπὸ κάθε σελίδα τοῦ βιβλίου τούτου κατὰ αἰσιόδοξον ἀνέχεται ὡς θυμιαμα πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν οὐρανόν.

BULLETIN DE CORRESPONDANCE HELLENIQUE. I-II Trentième Année-Janvier-Février 1906. Athènes imprimerie P. D. Sakellarios 1905.

Διόρθωσις:

Εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος σ. 332 στίχος 19' ἀντὶ δαμῆραι νὰ γραφῇ σημερινά.

ΙΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ LIMITED

Συσταθεῖσα τῷ 1839

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ £ 315.510

ΕΔΡΑ ἐν Λονδίῳ ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ἐν Ἀθῆναις

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ἐν Κερκύρα, Κεφαλληνία, Ζακύνθῳ, Πάτραις, Πειραιεῖ, Τριπόλει

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ. Ἡ Ἰονικὴ Τράπεζα Limited δέχεται μέχρι νεωτέρας εἰδοποιήσεως, καταθέσεις εἰς ἐπιταγὰς (chèques) ἐπὶ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ὑπὸ τοῦς κάτωθι ὅροις:

2% εἰς ἀ' ζήτησιν μέχρι τοῦ ποσοῦ fr. 100.000. — 1% εἰς ἀ' ζήτησιν διὰ τὰ πέραν τῶν fr. 100.000 ποσά. — 2 1/2% μετὰ 3 μῆνας. — 3% μετὰ 6 μῆνας. — 3 1/2% μετὰ 1 μέχρι 3 ἐτῶν καὶ 4% ἐπέκεινα τῶν 3 ἐτῶν.

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ Εἰς ΔΡΑΧΜΑΣ: 2 1/2% ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει εἰς ἀ' ζήτησιν διὰ ποσὰ μέχρι Δρ. 100.000. — 1% εἰς ἀ' ζήτησιν διὰ τὰ πέραν τῶν Δρ. 100.000 ποσά. — 3% μετὰ 3 μῆνας. — 3 1/2% μετὰ 6 μῆνας μέχρι 2 ἐτῶν. — 4% μετὰ 2 μέχρι 4 ἐτῶν καὶ 4 1/2% ἐπέκεινα τῶν 4 ἐτῶν.

Δ Π Ο Θ Η Κ Η Κ Α Π Ε Λ Λ Ω Ν Π Ο Υ Λ Ο Π Ο Υ Λ Ο Υ

ΔΙΑ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥ

ΑΛΕΞ. Φ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ & Σ^Α

157. — Ὀδὸς Αἰόλου. — 157.

(Ἐναντὶ Πρακτορείου τῶν Ἐφημερίδων)

ΤΙΜΑΙ ΩΡΙΣΜΕΝΑΙ.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΔΥΚΟΥΔΗΣ

Δικηγόρος.

Νομικὸς Σύμβουλος καὶ δικηγόρος τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, τέως Νομικὸς Σύμβουλος τοῦ Κράτους.

Γραφεῖα ὁδὸς Προαστείου 74.

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Ὁργανον τῆς Ἑταιρείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐκαστον τεῦχος ἀποτελεῖται ἐκ 5 τυπογραφικῶν φύλλων 8ου σχήματος.

Διὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀναλύονται καὶ συζητοῦνται ἐν ἀρθροῖς εἰδικῶν δημοσιολόγων ἅπαντα τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν ζητήματα, ὡς καὶ πᾶν δημοσίευμα ἐθνικῆς ὑποθέσεως.

Συνδρομὴ: Ἑσωτερικοῦ Δραχμαὶ 8 Ἑξωτερικοῦ Φράγκα 8.

Τὰ μέλη τῆς Ἑταιρείας, καταβάλλοντα τὴν ἐτησίαν αὐτῶν συνδρομὴν πληρόνους τὸ ἥμισυ τῆς συνδρομῆς. Πᾶσα αἴτησις ἀπευθυντέον:

Κον Πρόεδρον τῆς Ἑταιρείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ Εἰς Ἀθῆνας

ΕΥΛΟΓΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΚΑΙ

ΦΩΤΟΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΕΛ. ΚΑΖΑΝΗ

ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΑ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΜΕΝΑ

Γ. Ι. ΡΑΖΗ

Ἀθῆναι — ὁδὸς Σταδίου —

Ἀγορά, Πώλησις, Ἀνταλλαγή

TIMBRES-POSTE USÉS

G. I. RASIS

Athènes, Rue Stadiou, Arsakion

“ΑΤΛΑΝΤΙΣ,”

Ἑλληνικὴ Ἐφημερὶς Ἰδρυθεῖσα τῷ 1894,

Ἡμερησία ἐν Νέα-Υόρκῃ.

Ἐτησία Συνδρομὴ Φράγκα Χρ. 20.

THE “ATLANTIS”, 51 Vesey St. NEW-YORK, U. S. A

ΕΙΣ ΟΛΟΥΣ ΠΡΟΣΙΤΑ ΤΑ "ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ,"

Θέλοντες νὰ καταστήσωμεν τὰ «Παναθήναια» προσιτὰ εἰς ὅλους δεχόμεθα καὶ συνδρομητὰς πληρόνοντας κατὰ ὁσέεις.

Ἡ ἐτησία συνδρομὴ Δρ. - Φρ. 25 θὰ πληρώνεται οὕτω : Δρ. 5 κατὰ τὴν ἐγγραφὴν, Δρ. 5 μετὰ 2 μῆνας καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Μὲ τὴν 5ην δόσιν, ἥτοι κατὰ τὸ τέλος τοῦ 8ου μηνὸς ἀπὸ τῆς ἐγγραφῆς, ὁλόκληρος ἡ συνδρομὴ θὰ εἶναι πληρωμένη, καὶ ὁ συνδρομητὴς θὰ λαμβάνῃ ἀκόμη ἐπὶ 4 μῆνας τὸ περιοδικόν.

Αἱ πληρωμαὶ ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας καὶ τὸ ἐξωτερικὸν θὰ γίνωνται διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς ἢ διὰ χαρτονομίσματος ἐντὸς συστημένης ἐπιστολῆς.

I. I. MINETTAS — ΑΘΗΝΑΙ — Τηλ. Διεύθ. MINETTAS

Τὸ παρὰ τὴν ὁδὸν Σταδίου καὶ Παρθεναγωγείου τραπεζικὸν γραφεῖον **I. I. Μινέττα** προμηθεύει οἰονδήποτε ποσὸν ὁμολογίων τῶν κάτωθι Ἑλληνικῶν Ἐθνικῶν Δανείων εἰς τὰς τρεχοῦσας τιμὰς τῶν Χρηματιστηρίων Ἀθηνῶν, Λονδίνου καὶ Παρισίων τὰς ὁποίας θεωρεῖ ὡς τὰς ἀσφαλεστάτας, συμφερωτέρας καὶ εὐκολώτερον διαπραγματευσίμους.

Δάν. τῶν 120 ἑκατομ.	τοῦ 1881 ἀποδίδ.	τόκον	4 1/2 ο/ο
» » 135 »	(Μονοπωλείων)	τοῦ 1887	» 4 1/2 ο/ο
» » 125 »	(Πάγιον)	» 1889	» 4 1/2 ο/ο
» » 76,350,000	(Ἡνοποιημένον)	» 1898	» 5 ο/ο
» » 11,750,000	(Σιδ. Π.Κ. Μετγ.)	» 1900	» 5 ο/ο

Αναλαμβάνει ἐπίσης τὴν προμήθειαν καὶ τῶν ἐξῆς ἀρίστων Ἑλληνικῶν ἀξιῶν:

Ὁμολ. Λαχειοφόροι τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς	δίδουσαι τόκον	2 3/4 ο/ο
Μετοχαὶ Ἐθνικῆς Τραπεζῆς	»	4 3/4 ο/ο
» Τραπεζῆς Ἀθηνῶν	»	7 ο/ο
» Τραπεζῆς Κρήτης	»	4 1/2 ο/ο
» Τραπεζῆς Βιομηχανικῆς Πίστεως	»	6 1/2 ο/ο
» Ἑταιρ. Διαχειρίσεως Δημοσ. Προσόδων	»	6 ο/ο
» Σιδηροδρόμου Ἀθηνῶν-Πειραιῶς	»	6 ο/ο
» Θεσσαλίας	»	5 ο/ο
» Πανελληνίου Ἀτμοπλοΐας	»	6 1/2 ο/ο
» Σιδηρ. Πειρ.-Ἀθηνῶν-Πελοποννήσου	»	4 ο/ο

Καὶ προσφέρεται τὴν ἐκτέλεσιν πάσης Τραπεζικῆς καὶ Χρηματιστικῆς ἐργασίας δεχόμενον ἐντολὰς ἕκ τε τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

ΣΗΜ. Ὑπολογιζόμενων τῶν τόκων πρὸς τὰς τρεχοῦσας τιμὰς καὶ τὰ μερίσματα τοῦ τελευταίου ἔτους.

ΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ ΠΑΛΛΗ & ΚΟΤΖΙΑ Ὁδὸς Ἑρμοῦ-Ἀθῆναι

Πλούτος γραφικῆς ὕλης.— Ἐντυπα καὶ ἐπισκεπτήρια καλλιτεχνικά.— Ἐργοστάσιον φακέλων τέλειον.— Χάρτης τυπογραφικὸς λευκὸς καὶ ἐξωφύλλων παντὸς εἴδους καὶ ποιότητος.

Βόθηνια, ταχύτης, ἀκρίβεια.

ΓΑΛΑΚΤΟΠΩΛΕΙΟΝ Γ. Ι. ΓΟΥΔΙΕΛΜΟΥ & ΣΑΣ Ὁδὸς Γ' Σεπτεμβρίου 32

ΟΛΑ ΤΑ ΓΑΛΑΚΤΕΡΑ ΕΙΔΗ
ΓΑΛΑ ΑΓΝΟΤΑΤΟΝ
ΠΡΟΣ 80 ΛΕΠΤΑ Η ΟΚΑ

ΜΙΑ ΔΟΚΙΜΗ ΑΡΚΕΙ
ΔΙΑ ΝΑ ΣΑΣ ΠΕΙΣΗ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΙ ΖΑΧΑΡΙΟΥ

ΕΔΩΔΙΜΑ ΚΑΙ ΠΟΤΑ

ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ
ΑΡΙΘ.
ΟΙΚΙΑ ΒΟΥΡΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ

**ΤΑ
ΚΑΛΛΙΤΕΡΑ
ΚΑΙ
ΝΟΠΟΤΕΡΑ
ΕΙΔΗ**